

MAARTEN LUTHER

HET BOEK JONA

vertaald en ingeleid door

Drs K. Exalto

Oorspronkelijke titel: Der Prophet Jona ausgelegt
Vertaling: naar de tekst van de W.A. XIX, 185-251
Omslagontwerp: Marc de Klijn, Amsterdam
Druk: Buijten & Schipperheijn, Amsterdam
Code: ISBN 90.60.64.044.6

BUIJTEN & SCHIPPERHEIJN - AMSTERDAM - 1971

INHOUD

A. <i>Inleiding</i> van de vertaler	7
1. Het ontstaan van het boek	7
2. De aard van het boek	15
B. <i>Inleiding</i> van Luther	31
<i>Uitleg</i> van het boek Jona	39

INLEIDING VAN DE VERTALER

1. *Het ontstaan van het boek*

Toen in februari 1526 Luther zich zette tot het schrijven van zijn *Uitleg van het boek Jona* was het nog maar ruim een half jaar geleden dat de opstand der boeren in Saksen en elders in Duitsland door de vorsten en adellijke heren op bloedige wijze was neergeslagen. Nóg lagen ridderburchten en boerenhofsteden verwoest of verbrand als sprekende getuigen van de ontzettende dingen die hadden plaatsgevonden; nóg was er in honderden gezinnen de rouw om de velen die in deze verschrikkelijke maanden het leven hadden verloren. Met al deze gebeurtenissen is het ontstaan van Luthers geschrift dat wij hier voor ons hebben ten nauwste verbonden geweest; zelfs op meer dan een wijze.

Zoals Luther zelf heeft gezegd, in zijn *Inleiding*, heeft hij, met het oog op hetgeen wij zojuist hebben vermeld, na een periode van grote spanning en veel strijd, waarin ook *zijn* leven in direct gevaar had verkeerd, er dringend behoefte aan gevoeld om zich — althans voor enige tijd — terug te trekken uit het strijdgewoel en zich opnieuw te wijden aan de eigenlijke bestudering van de Schrift, waarbij hij dan vooral het oog had op het boekje van de profeet Jona. Hij heeft deze behoefte onder woorden gebracht op een manier die er geen twijfel over openlaat hoe hij zelf de situatie heeft gewaardeerd. Het komt op het volgende neer. De duivel mag geen kans worden gegeven ons dermate bij zijn gekrakeel en gekijf te betrekken dat wij daardoor verleid worden de veilige burcht en vesting van het Woord Gods te verlaten. Hij probeert dat overigens wel, en zelfs op een heel listige wijze. Zijn tactiek is ons weg te lokken

van de basis waarop wij als gelovigen plegen te opereren. Zou hij daarin slagen dan waren wij verloren. Het is dus wel zaak hem goed in de gaten te houden, steeds voorbereid te zijn op zijn onverhoedse aanvallen. Laten wij ons toch vooral niet te ver begeven van het Woord Gods, maar daar steeds toe terugkeren; alleen dan zullen wij kunnen standhouden.

Duidelijk is dat Luther achter de boerenopstand in de eerste plaats een werk van de *duivel* zelf heeft gezien. Natuurlijk waren er ook de boeren en de vorsten, en Luther is ook niet blind geweest voor de omstandigheden, de sociale onrust en de politieke verwickelingen, maar hoofdzaak was voor hem dat achter dit alles schuil ging de macht van de boze, die het immer gemunt heeft op het evangelie!

Hijzelf heeft toen een voorbeeld willen geven. Hij trok zich opnieuw terug in de veilige burcht en vesting van het Woord Gods; nam het boek Jona ter hand, legde het uit en liet deze Uitleg daarna ook drukken. Ongeveer een maand heeft hij daar over gedaan. Reeds in maart van hetzelfde jaar, 1526 kwam het geschrift te Wittenberg bij Michel Lotterus van de pers.¹

Intussen woedde echter de strijd toch nog voort. Al had het zwaard een beslissing gebracht, en wel ten nadele van de boeren, de strijd der géésten was daarmee nog niet ten einde. Wellicht zouden de boeren nog niet zo gauw te hoop zijn gelopen, als zij niet waren opgeruid. Hier schijnt op de een of andere wijze *Thomas Münzer* met zijn felle prediking toch wel de hand in te hebben gehad, al staat het niet vast hoe groot zijn aandeel is geweest.²

¹ Wilhelm Walther in zijn *Einleitung van Der Prophet Jona ausgelegt*, W(eimar) A(usgabe) XIX, 171

² Franz Lau, *Luther*, Berlin, 1959, 100

In ieder geval heeft dat voor Luther zelf zonder meer vaststaan. De *Schwärmer* en daaronder rekende hij allereerst Münzer en zijn volgelingen, maar vervolgens ook mannen als zijn vroegere vriend *Karlstadt* waren in zijn ogen de eigenlijke schuldigen. Op hen vooral heeft hij dan ook zijn aanvallen gericht, zelfs in het overigens zo rustige en vreedzame geschrift dat wij hier voor ons hebben zijn daar duidelijk sporen van te vinden.

Het had gedurende enige tijd geleken of Luther in deze strijd tegen de *Schwärmer* geheel alleen stond. Zeer zeker waren zijn medewerkers het met hem eens, maar zij hadden zich niet in het openbaar laten horen. Dat is de reden waarom hij, hoewel hij hoogleraar was in de bijbelse vakken aan de universiteit te Wittenberg, althans naar eigen oordeel, niet genoeg aan echte Schriftstudie had kunnen doen. Al sinds geruime tijd haakte hij naar verandering. Die kwam echter niet eerder dan in januari 1526. Toen verscheen namelijk voor het eerst een geschrift van een bondgenoot, waarin eveneens de *Schwärmer* werden aangevallen. Het was van de hand van *Theobald Billicanus*, weliswaar een volgeling van Luther maar een wat dubieuze.³ Thans achtte Luther de tijd gekomen om zich met recht en reden terug te trekken in de studeerkamer en zich te wijden aan het doel dat hem voor ogen stond, de uitleg van een bijbelboek, het boek van de profeet Jona.

Toch heeft hiermee bij Luther allermint de bedoeling voorgezeten om nu voorgoed aan alle strijd, alle polemiek zich te onttrekken. Daar was hij gewoon de man niet naar. Eerder heeft hem het tegenovergestelde voor ogen gestaan. Hij schrijft ten-

³ Matthias Simon in R.G.G.³, I, 1292

minste zelf dat het zijn hoop was dat de bestudering van de Schrift hem sterker zou maken, opdat hij daarna des te frisser en moediger de tegenstanders weer te lijf zou kunnen gaan. Geen betere toerusting tot de strijd verwachtte hij dan juist door de studie van de Schrift. Dus is ook dit een der motieven geweest waaruit het boekje over Jona is ontstaan.

Er waren echter nog meer motieven. Stellig zullen wij een der allerbelangrijkste moeten zoeken in de situatie, beter gezegd: de gééstelijke situatie, geschapen door de boerenopstand en zijn gevolgen, met het oog op de verkondiging van het evangelie. Dit motief werpt tevens licht op het feit dat het uitgerend het boekje van de profeet Jona is geweest dat Luther koos toen hij zich opnieuw zette tot Schriftstudie.

Het was er in de boerenoorlog van beide kanten hard en wreed aan toegegaan. De boeren hadden niets en niemand gespaard, brandschattend, rovend en moordend waren zij door het land getrokken, maar de vorsten op hun beurt hadden het er niet beter afgebracht; zij hadden de boeren met gelijke munt betaald. Zowel in geestelijk als in materieel opzicht bleef een chaotische toestand achter. De figuur van Luther zelf was bij het een zowel als het ander ten nauwste betrokken geweest. Tegen wil en dank.

Al sinds lang is het een uitgemaakte zaak dat de schuld van het ontbranden van de boerenopstand zeker niet gelegd mag worden op Luthers reformatorische prediking. Niet ontkend kan worden dat deze prediking wel degelijk ook sociale en politieke gevolgen impliceerde. Maar dat betekent nog niet dat zij een drijfveer tot revolutie is geweest.⁴ Eerder het tegenovergestelde.

⁴ Paul Althaus, *Luthers Haltung im Bauernkrieg*, Darmstadt, 1962 (1952), 22; 61

Trouwens, allang vóór Luthers optreden giste het onder de boerenstand en de lagere bevolking der Duitse steden. Al meer dan eens was er nu hier dan daar een opstand uitgebroken.⁵ Het brandhout lag al sinds jaren hoog opgestapeld, er was maar één vonk nodig om het te doen ontbranden. Maar die ene vonk moet dan toch wel Luthers optreden zijn geweest. Zonder dat Luther het zelf begeerde of wenste. Onvoorstelbaar groot is de weerklank geweest al van zijn eerste openbaar optreden, in 1517. Toen hij in Worms voor Keizer Karel V was verschenen verscheen er tezelfdertijd in de stad een plakkaat waarin door edellieden met opstand bedreigd werd.⁶ En zo bleef het. Rondom de figuur van de hervormer sponnen allerlei geesten hun gedachten, ook oproerige gedachten. In 1525 barstte de bom.

Juist in deze jaren is pas helder aan het licht gekomen hoezeer Luthers evangelieprediking door een groot deel van het volk was misverstaan. Tegen zijn bedoeling in hadden velen er allerlei sociale en politieke verwachtingen aan vastgekoppeld. Mede daardoor was de figuur van de hervormer een zeer populaire geworden, maar het ging ten koste van wat Luther eigenlijk bedoelde. De betekenis van de boerenoorlog is onder andere dat hij op dit punt klaarheid heeft geschapen. Ook voor Luther zelf. Tot zijn schrik ontdekte hij wat de massa van zijn evangelie gemaakt had. Sindsdien heeft hij nooit meer onbevangen kunnen oordelen over Herr Omnes (Jan en alleman). Maar omgekeerd werd Luther zelf voor velen een onbegrepen, terwijl anderen zich bitter in hem teleurgesteld hebben gevoeld. Meerderen wendden zich van hem af.⁷

⁵ Franz Lau, *Reformationsgeschichte*, Göttingen, 1964, 41

⁶ Heinrich Boehmer, *Der junge Luther*⁴, Stuttgart, 1951 (1925), 340

⁷ Gerhard Ritter, *Gestalt und Tat*⁶, München, 1959. 149 f

Toen de boeren pas met hun eisen waren gekomen, had Luther niet zonder meer zich tegenover hen gesteld. Voor een deel kon hij ze billijken. Alleen, de geest waarmee zij werden gepropageerd stuitte hem tegen de borst en nog meer later de fanatieke verwerkelijking. Hij achtte dit optreden in strijd met de geest van het evangelie, want dat leert de mensen liever onrecht te lijden dan onrecht te doen. En wat voor hem wel het ergste van alles was, het evangelie dreigde hier op te gaan in een sociaal programma.⁸ Met lede ogen heeft Luther dat aangezien. Heel zijn levenswerk kwam er door in gevaar. De strijd tegen elke vermenging van wet en evangelie, ongeacht van welke kant die kwam, is steeds een hoofdmotief geweest in al zijn polemiek. Alleen tegen deze achtergrond is te verklaren en te begrijpen de felheid waarmee hij op de situatie, ook in deze jaren, heeft gereageerd.

Wel was, zoals wij reeds opmerkten, in 1526 de zaak waar het om ging door de wapenen beslecht, maar daarmee was toch nog niet bezworen de geest die de boerenopstand in het leven had geroepen. Luther stond voor de taak nogmaals duidelijk te maken waar het hem in zijn prediking om te doen was; opnieuw moest de kern van het evangelie worden blootgelegd. Luther heeft daar dit keer voor gegrepen naar het boek Jona. Minder vreemd is dat dan het misschien lijkt. Al eerder had Jona hem geboeid. Nog niet lang geleden had hij het boekje uitgelegd voor de studenten in de collegezaal. De notities daarvoor had hij wellicht nog liggen. Hoewel, het is niet waarschijnlijk dat hij ze opnieuw heeft ingekeken. Wat hij schiep was iets nieuws. Gezien zijn visie op het Oude Testament behoeft het niemand te verwonderen dat hij zonder moeite aan de profetieën van

⁸ Robert Stupperich, *Geschichte der Reformation*, München, 1967, 109 f

Jona een nieuwtestamentische evangelieprediking ontleende, een boodschap van vergeving en genade, van rechtvaardiging door het geloof. Opnieuw hebben wij hiermee aangegeven een der motieven die Luther hebben gebracht tot het schrijven van dit geschrift.

Er kwam nog iets bij. In hetzelfde jaar waarin Luthers geschrift het licht zag, 1526, is dit ook het geval geweest met een geschrift van een zekere *Johannes Tholtz*. In dit boekje is in één enkele zin duidelijk gemaakt hoe de zaken er in die tijd voor stonden voor de reformatorische prediking. Die zin vindt men daar waar Tholtz vertelt voor wie hij zijn boekje bestemd heeft; hij richtte zich, naar hij zei, tot hen 'die niets meer van het evangelie willen horen, omdat daaruit niets dan onheil voortkomt'. Zulken moeten er dus in die dagen geweest zijn. Wellicht waren het er velen, immers anders neemt men niet de moeite voor hen een boekje te schrijven. Uit het evangelie — waarmee men doelde op Luthers prediking — kwam volgens hen niets dan onheil voort; daarom keerden zij zich er van af, wilden zij er niets meer van horen.

Wij zullen hier zeker niet in de eerste plaats aan de boeren moeten denken, eerder aan de tegenpartij. Aan diegenen onder hen die met spanning de dingen die gebeurd waren hadden meegemaakt, en wellicht aan de lijve het gevaarvolle van de situatie hadden ervaren. In hun hart was weifeling wanneer zij gesteld werden voor de keus tussen het oude geloof der roomse kerk en de evangelie-prediking van Luther. Luthers optreden had niet nagelaten ook op hen invloed uit te oefenen. Maar nu kwam *dit*. Deze vreselijke opstand, deze ontzettende revolutie. Ja, als dát nu de vrucht zou zijn van die prediking... Men ging er blijkbaar toch Luther en vooral zijn prediking op aanzien; die

zouden de oorzaak zijn van al het onheil dat een groot deel van Duitsland was overkomen.⁹

Dit verwijt, dat heus niet onder stoelen of banken gestoken bleef, heeft Luther diep geraakt. Toen het tot hem begon door te dringen, heeft hij zich verwant gevoeld met Israëls oude profeten, die eveneens hadden ervaren dat, naar het scheen, hun prediking tevergeefs was, die eveneens op felle weerstanden waren gestuit. Als vanzelf rees opnieuw voor hem op het beeld van Jona. Ook die had eens een prediking moeten brengen die zowel hemzelf als zijn volksgenoten, de Joden, niet aanstond. Hij was toen reeds zijn volk tot veel nut en profijt geweest. Maar het oordeel Gods was er slechts door opgeschoven, uitgesteld, niet weggenomen. Was het met hem, Luther zélf zoveel anders? En toen die reis naar Ninevé. Als een eenzame prediker was hij tenslotte aangekomen. De Ninevieten en hun koning hadden hem dadelijk kunnen terugsturen, of zelfs hem kunnen uitwerpen. Het is een wonder dat zij dat niet hebben gedaan. Daarmee heeft het Woord Gods zijn onvoorstelbare kracht en macht bewezen. Het is gebleken dat het tóch niet tevergeefs gebracht wordt. De dienaren die het brengen mogen eenzaam, alleen, klein en nietig zijn, een arme Jona, hun prediking is een kracht Gods tot zaligheid. Vrij en ongebonden gaat het Woord Gods zijn gang door deze wereld, maar eersten (Joden) worden daarvoor laatsten, en laatsten (Ninevieten) worden daardoor eersten. Hier vond Luther voor zichzelf en voor anderen de troost en kracht die zij in die dagen zo hard nodig hadden.

In het kort hebben wij hiermee weergegeven wat Luther er

⁹ Iemand als hertog Georg van Saksen noemde Thomas Münzer een uitbroedsel van Luther. Carl Hinrichs, *Luther und Müntzer*, Berlin, 1952, 137

toe bewogen heeft zijn geschrift over Jona te schrijven en in het licht te geven.

2. *De aard van het boek*

Men kan Luthers boekje het best typeren als een bijbels-exegetische studie; hoewel daarmee toch nog maar ten naastenbij de aard van het geschrift is aangeduid. Het hangt er maar van af wat men verstaat onder bijbelse exegese. Wordt er een strikt wetenschappelijk bedrijf mee bedoeld dan is de term niet bepaald geschikt om op Luthers werkzaamheid te worden toegepast. De academische sfeer is aan zijn geschrift nagenoeg geheel vreemd.

Dat betekent echter intussen niet dat Luthers exegese er niet een van hoge kwaliteit zou zijn geweest. Reeds zijn theologisch formaat heeft daar borg voor gestaan. Maar vooral ook Luthers geestelijk inzicht. Hij heeft als weinigen de hoogte en de diepte van het geloof gekend en dat komt ook in zijn exegetische geschriften tot uiting. Verrassend is zijn brede kennis van heel de Heilige Schrift; steeds weet hij uit alle delen van de Schrift de passende teksten aan te voeren. Hij ondersteunt of illustreert daarmee hetgeen hij zeggen wil. Nog wel zo belangrijk is echter de congenialiteit waarmee hij de bijbelse stof behandeld heeft. Of hij nu de Romeinenbrief uit het Nieuwe Testament of een boek als dat van Jona uit het Oude Testament onder handen had, steeds heeft hij de Schrift van binnenuit verstaan.¹⁰ Figuren als Israëls profeten waren hem niet verre vreemdelingen uit lang vervlogen dagen, zijn eigen geloof vond hij in het hunne terug en omgekeerd hun geloof was ook het zijne. Er was bij Luther een

¹⁰ Karl Holl, *Luthers Bedeutung für den Fortschritt der Auslegungskunst*, Gesammelte Aufsätze², I, Tübingen, 1948, 550

invoelend meebeleven van de gebeurtenissen die in de Schrift staan vermeld. Als eerste in de traditie der kerk gingen hem heel sterk de bijbelse personen zélf ter harte. Van meer dan een schreef hij een soort innerlijke biografie. Dat was niet zozeer een psychologische behoefte, eerder een theologische. Meer dan ooit tevoren heeft Luther gevraagd naar het *geloof*; en daardoor traden voor hem als vanzelf de gelovigen meer persoonlijk naar voren; zowel in hun zondaar zijn als in hun gerechtvaardigd zijn. Niet voor het minst vindt men dit alles in Luthers schets van de figuur van Jona.

Wellicht hebben wij hier een van de redenen voor ons, waarom Luthers boekje over Jona reeds dadelijk bij het verschijnen maar ook nog geruime tijd daarna bij velen zozeer in de smaak is gevallen. Na de eerste uitgave bij Michel Lotterus te Wittenberg volgden in hetzelfde jaar 1526 nog minstens 6 herdrukken. Niet alleen te Wittenberg, ook in Augsburg, Neurenberg, Straatsburg, Leipzig en Erfurt. Bovendien verscheen er in hetzelfde jaar ook nog een vertaling van in het latijn. Als bijzonderheid zij vermeld dat in de 16e eeuw ook nog een nederlandse vertaling in omloop moet zijn geweest. Alleen de titel is bekend 'Een christelike Uutlegghinghe op die profeet Iona en op Habacuc', voor de rest niets.¹¹ Hoe hoog gewaardeerd het boekje is blijkt onder andere uit het feit dat een van Luthers vrienden, *Justus Jonas*, in 1530, dus vier jaar later, tijdens de onderhandelingen over de godsdienstvrede te Augsburg juist dit geschrift naar voren heeft gebracht toen hij tegenover de bisschop van Straatsburg wilde bewijzen dat alle beschuldigingen die waren ingebracht

¹¹ C. Ch. G. Visser, *Luther's geschriften in de Nederlanden tot 1546*, Assen, 1969, 86

tegen Luthers leer en prediking slechts uit onkunde of uit boosaardigheid voortkwamen.

Maar gaan wij thans over tot een wat nauwkeuriger beschrijving van Luthers exegetische werkwijze. Eerst iets over deze werkwijze in haar geheel en dan enkele bijzonderheden.

Ieder die Luthers boekje ter hand neemt en het doorbladert bemerkt reeds terstond dat door Luther weinig rekening is gehouden met de proporties van de tekst. Bijna de helft van het boekje gaat over het éérste hoofdstuk van Jona. Sommige verzen krijgen veel aandacht, andere minder, enkele nauwelijks. Hier en daar vindt men een uitweiding, bijvoorbeeld die over het al of niet geoorloofde van het werpen van het lot, die slechts losjes aanknoopt bij het tekstgegeven. Zij behoren echter tot de uitzonderingen, over het algemeen heeft Luther zich beperkt tot de zaken die door de tekst zelf werkelijk aan de orde zijn gesteld.

Maar daarnaast zijn nog vele andere bijzonderheden. Wij noemen er hier enkele in een wat willekeurige volgorde.

Ten eerste, Luthers klaarblijkelijke aardrijkskundige interesse. Amittai, Jona's vader zou volgens Luther afkomstig zijn uit Gath-Hefer, een stad in Zebulon, welke door koning Jerobeam II werd heroverd op Hazaël, de koning van Syrië. Nineve was in Jona's tijd de grootste, rijkste en machtigste van alle steden; later kwamen daarvoor in de plaats Babel en Rome. Met Tarsis kan in geen geval bedoeld zijn de stad waar later Paulus vandaan kwam, want die heette niet Tarsis maar Tarsus. Tussen Tarsus enerzijds en de Rode Zee anderzijds ligt enkel land; hiervoor beroept Luther zich op wat hij blijkbaar gelezen heeft van reizigers die de streek zelf bezochten. Het vroegere Jafo is het tegenwoordige Joppe. Ziehier enkele gegevens. Zij zijn karakter-

ristiek niet alleen voor Luthers uitleg van het boek Jona maar ook voor andere exegetische werken die van zijn hand zijn verschenen. Tendele heeft Luther voor zijn geografische en topografische details kunnen putten uit middeleeuwse bronnen. Er bestond in zijn dagen reeds zoiets als een bijbelse geografie. Maar zij ging in hoofdzaak terug op de geschriften van Jozefus, Hieronymus en Origenes. Behoudens één enkele uitzondering schijnt niemand onder de middeleeuwse exegeten haar, volgens *Gerhard Krause*, bewust in dienst te hebben gesteld van de exegese, wat bij Luther wel het geval is geweest.¹² Een krachtige stimulans in deze richting schijnt Luther ontvangen te hebben door de intensieve beoefening van de geografie, met name ook door theologen en vrienden van Luther, aan de universiteit te Wittenberg, welke daarin schijnt uitgeblonken te hebben onder andere universiteiten.¹³ Maar wat wel het belangrijkste in dit verband mag worden geacht is dat voor Luther het handelen Gods niet een tijdloos en onbepaald handelen is geweest, maar betrokken op mensen en volken levend in die of die tijd en op deze of gene plaats.

Ten tweede, Luthers kennis van flora en fauna in de bijbel. Opmerkelijk is bijvoorbeeld de aandacht die hij heeft besteed aan de wonderboom waaronder Jona tijdelijk schaduw heeft gevonden. Een hele uiteenzetting is er aan gewijd, waarin bepaalde opvattingen worden gewogen en te licht bevonden. Tot deze afgewezen opvattingen behoren die van de Septuagint en die van

¹² Gerhard Krause, *Studien zu Luthers Auslegung der Kleinen Propheten*, Tübingen, 1962, 157. Voor heel dit hoofdstuk heb ik veel aan dit boek te danken.

¹³ Voor wat Melancton betreft zie Wilhelm Maurer, *Der junge Melancthon*, I, Göttingen, 1967, 166 ff

de kerkvader Hieronymus. Volgens de eerstgenoemde zou met de *kikajon*, in het nederlands vertaald door *wonderboom*, een pompoen bedoeld zijn, en volgens laatstgenoemde klimop. Aan *Bugenhagen* had Luther gevraagd wat hij ervan dacht, waarop deze had geantwoord dat het een gewas kon zijn geweest dat enige overeenkomst vertoonde met de in Pommeren zogenaamde 'heilige wortel'. Ook daar werd Luther dus niet veel wijzer van. Hij moet hebben beseft dat het een boom betrof die in Europa nergens was te vinden. Met een beroep op 'natuurkundigen' meende hij tot de slotsom te mogen komen, dat het een of ander soort wilde knol of raap was geweest. Met dit al heeft hij echter allerminst afbreuk willen doen aan het wonder. Hij belijdt tenslotte dat deze plant alleen al door haar snelle groei een ware *wonderboom* is geweest. Zoekt men naar het diepste motief dat Luther ertoe heeft gebracht om deze kwestie zo intensief na te gaan dan komt men waarschijnlijk uit bij zijn grote liefde voor de door God geschapen werkelijkheid. Hoe geestelijk ook, toch was Luther geen onaards, wereldvreemd mens. De belijdenis van een Schepper van hemel en aarde was bij hem geen aanhangsel van zijn geloof, maar een levend deel ervan.¹⁴

Ten derde, Luthers interesse voor de bijbelse chronologie. Nauwkeurig is hij nagegaan wanneer Jona moet hebben geleefd en gewerkt. Hij zou een tijdgenoot geweest zijn van Hosea, Amos en Joël, en gewerkt hebben in de tijd dat Jerobeam, de kleinzoon van Jehu over Israël en Uzzia over Juda regeerde. Het gaat ons hier niet om de vraag of deze gegevens juist zijn, alleen om het feit dat Luther aandacht voor deze dingen had. Aan de historie is hij niet voorbijgegaan. Zijn eigen woorden

¹⁴ Vgl. Ingetraut Ludolphy, *Luther hilft uns zum Verständnis der Natur*, in *Was Gott an uns gewendet hat*, Lutherstudien, Berlin, 1965, 81-99

bewijzen het, als hij schrijft: 'Naar mijn oordeel is nuttig en goed dat iedereen, waar dat mogelijk is, weet in wat voor een tijd en in welk land een bepaalde profeet heeft geleefd en gewerkt. Kent men aangaande zulk een profeet de gegevens van tijd, plaats, persoon en geschiedenis, dan draagt dat niet weinig bij tot het verstaan van zijn boek'. De prediking der profeten is geen *tijdloze* prediking geweest, zij sloeg op mensen en toestanden daar en toen; en zo heeft Luther ook voor zichzelf de taak der prediking gezien. Luthers prediking is allerminst opgegaan in een naar voren brengen van allerlei actualia, juist een boekje als zijn uitleg van Jona bewijst het, maar zij stond toch ook niet buiten de actualia. Zij was dus niet wat wij een strikt *mystieke* prediking zouden kunnen noemen. Wel spiritueel, niet spirituaalistisch. Woord en geloof blijven alles beheersend; het gaat om levende mensen en concrete toestanden. In de traditie waar Luther in zijn tijd mee te maken had, overheersten sterk de legenden. Legendes tierden welig ook en met name rond bijbelse personen, dus ook een figuur als Jona.¹⁵ Bij Luther vindt men daar zogoed als niets van terug. In de oude kerk had men soms om aan de ergernis van bepaalde historische gegevens, zoals bijvoorbeeld het verblijf van Jona in de vis te ontkomen, zijn toevlucht genomen tot de allegorese.¹⁶ Ook bij Luther vinden wij allegorese, maar nooit tot dit doel. De feiten blijven bij hem historische feiten. Zijn geloof hielp hem over alle ergernissen van de menselijke rede heen. De historiciteit noch van Jona zelf noch van zijn wonderbaarlijke belevenissen is door Luther ooit betwijfeld. Hij

¹⁵ Rudolf Cruel, *Geschiede der deutschen Predigt im Mittelalter*, Darmstadt, 1966 (1879), 458

¹⁶ L. H. K. Bleeker, *Hermeneutiek van het Oude Testament*, Haarlem, 1948, 77 v

kon zich geen profetische en christelijke prediking voorstellen zonder daden van God in de geschiedenis.

Ten vierde, Luthers ingaan op ethische vraagstukken. In de exegetische traditie der middeleeuwen werd veel aandacht geschonken aan alle mogelijke ethische kwesties. Wijdloppige en gecompliceerde verhandelingen waren daarvan het gevolg. Bij Luther heeft de aandacht voor deze kwesties niet ontbroken, maar zij was anders. Omdat zij werden benaderd vanuit zijn leer van een onverdiende rechtvaardiging door het geloof. Alleen het geloof maakt onze werken goed, anders zijn het enkel zonden. Bepaalde werken konden daardoor door hem gehouden worden voor *adiaphora*, op zichzelf genomen noch goed noch kwaad. Een duidelijk voorbeeld daarvan hebben wij in het reeds genoemde loten der schepelingen, toen het hen er om ging de ware boosdoener te vinden, door wiens schuld er zulk een zware storm was opgestoken. Ettelijke werken, merkt Luther hierbij op, kunnen op twee manieren worden verricht, namelijk zowel goed als verkeerd. Hij noemt dan als voorbeeld het afleggen van een eed: Christus heeft het zweren verboden en toch kan het afleggen van een eed ook goed zijn. De vraag is maar of er een bevel van God voor is. Dat is een eerste voorwaarde wil een bepaald werk ooit goed kunnen zijn. Ontbreekt zulk een bevel dan handelt de mens naar eigen wil en inzicht; is zijn daad geen daad van gehoorzaamheid. Maar vervolgens is doorslaggevend de gezindheid van het hart. Wat ongelovigen doen is altijd verkeerd. Toen de schepelingen nog tot die ongelovigen behoorden was al wat zij deden verkeerd, dus ook hun werpen van het lot. Doch op hetzelfde moment dat zij zich bekeerden werd het anders; toen was het een werk des geloofs. Luthers nieuw inzicht in het evangelie

heeft hem ook gebracht tot een nieuwe benadering van vragen op ethisch terrein.

Ten vijfde, Luthers visie op het Jodendom. Buiten kijf staat dat Luther het Oude Testament hoog gewaardeerd heeft. Zelfs heeft hij, in vergelijking met de middeleeuwen het gerehabiliteerd. In zijn colleges heeft hij verreweg het meest oudtestamentische stof behandeld. Alleen al over het boek Genesis heeft hij tien jaar college gegeven. Opvallend is dat hij reeds oudtestamentische figuren uit later tijd teksten uit de oudste gedeelten van het Oude Testament laat citeren. Jona zou in zijn dankgebed (Jona 2) enkele woorden uit Psalm 42 hebben geciteerd. Reeds voor hém was er de Schrift. Uitgesloten is dus dat Luther ooit op Israël laag zou hebben neergezien. De kerk zag hij al beginnen bij Adam en Eva; Israël was hem het volk Gods, waaraan God zijn Woord, zijn beloften had geschonken. Hier was te vinden de ware dienst van God. De tempel was de plaats waar Hij gediend wilde worden. Maar zwaar heeft Luther gewogen de houding van het Jodendom tegenover Christus en zijn Evangelie. Het kruis is hem geweest het diakritische punt, waarop Israël en Jodendom uit elkaar zijn elkaar. Het heeft een diepe breuk betekend in de geschiedenis van het oude volk Gods.¹⁷ En voorbereid is dit alles reeds in de eeuwen daarvoor, door de hoogmoed waarmee vele Joden zich gesteld hebben tegenover Gods genade en de prediking daarvan door de profeten. De verkiezing van Israël heeft velen ertoe gebracht zich tegenover God te beroemen op de geschonken voorrechten. Zij leefden in de veronderstelling dat Gods genade enkel tot hen begrensd was. Dat er ook buiten Israël volk van God kon zijn, was een gedach-

¹⁷ Heinrich Bornkamm, *Luther und das Alte Testament*, Tübingen, 1948, 1 ff

te die zij verwierpen. Zij konden niet verdragen dat aan een stad als Ninevé Gods barmhartigheid zou worden verkondigd. Zelfs een man als Jona is daar niet helemaal vrij van geweest; evenmin als later de apostelen. God zelf heeft hen van deze verkeerde gedachte moeten afbrengen. Men merkt ook hier weer hoe Luthers exegetische sterk bepaald is geweest door zijn theologie, of beter: door zijn inzicht in het evangelie, als een evangelie van soevereine genade in Christus.

Ten zesde, Luthers visie op de persoon van de profeet Jona. Reeds constateerden wij dat Luther in tegenstelling tot de middeleeuwse traditie niet gedaan heeft aan legendevorming rond de bijbelse personen. Legendevorming veronderstelt een wel religieuze maar overigens weinig diepgaande benaderingswijze. De gebeurtenissen en personen worden dan niet genomen in een laatste ernst, maar gelijkelijk met een onbestemde huiver en een al te gemoedelijke intimiteit tegemoet getreden.¹⁸ Luthers benadering van de Schriftgegevens omtrent personen en gebeurtenissen is een heel andere geweest. Hij vond daarin het Woord Gods, dat machtige Woord waardoor de hemel en de aarde geschapen zijn, dat in de wet zondaren verplettert en door het evangelie ze als doden tot het leven brengt. Er is tegenover God geen andere houding mogelijk dan die van het geloof, dat schuld belijdt en zich van de toornige God beroept op de barmhartige in Christus. Hiervoor is niet nodig dat het mensenleven, bijvoorbeeld dat van de heiligen in de Schrift, omrankt wordt door allerlei mooie en wonderbaarlijke verhalen. Volstaan kan worden met

¹⁸ Vgl. Richard Benz in zijn *Einleitung* van *Die Legenda aurea des Jacobus de Voragine* (een middeleeuws legendenboek, Fundgrube voor de prediking in die tijd, hetwelk ook Luther heeft gekend), Duitse uitgave, Heidelberg, 1956, XVIII

hen te schetsen als gewone mensen van vlees en bloed, ware en werkelijke zondaren, maar krachtig door het geloof.¹⁹ Zo was Jona voor Luther gewoon de zoon van Amittai, en niet — hoe mooi het ook zou zijn als het waar was — een zoon van de weduwe te Sarfath, gelijk volgens de kerkvader Hieronymus velen hebben verondersteld.²⁰ En wat zijn weigering om naar Ninevé te gaan betreft, Luther heeft geen enkele poging ondernomen om dat ook maar met één woord goed te praten. Jona moge dan honderdmaal een Jood zijn geweest, en als zodanig bepaald niet de man er naar om naar een heidens land te gaan en daar de mensen op te roepen tot bekering, met de kans dat zij behouden zouden worden, dat alles is geen verontschuldiging. De straf die op deze daad van Jona is gevolgd heeft genoegzaam laten zien hoe groot zijn schuld was. Het enige wat Jona bevrijd heeft van de toorn Gods, zich openbarend in een ongewone storm, is geweest dat hij zich tot in dood en hel overgaf aan het gericht Gods. Met nadruk wordt daarbij door Luther meer dan eens vastgesteld dat Jona niets geweten heeft van een redding gelijk die achteraf, ook ons, bekend is. Tot zelfs in de vis toe heeft hij elk uitzicht op een mogelijke redding moeten missen. Zo totaal is zijn straf geweest en ook zo totaal heeft hij zich moeten overgeven aan het oordeel Gods. Maar juist in dit alles openbaarde tegelijk zich ook Jona's geloof. Het heeft hem door dood en hel heen gered, in het leven behouden en verlost uit zijn nood. Dat was Jona: *tegelijk* een zondaar en een gerechtvaardigde! Luther heeft zich de christen niet anders kunnen voorstellen.

¹⁹ Dit al in Luthers oudste preken over de aartsvaders, uit 1519. W.A. IX, 459-616

²⁰ Hieronymus, *In Ionam*. Uitgave Paul Antin, Sources Chrétiennes 43, Paris, 1956, 52

Later na zijn prediking te Ninevé kwamen beide werkelijkheden bij Jona opnieuw aan de dag. Zolang hij kon zitten onder de wonderboom ging het nog wel, maar toen deze verdord was, brak de boosheid in hem los. Toornig stelde hij zich op tegenover God, toen deze hem vroeg wat hem bezielde. De ondeugd van Jona was schrikbarend. Na zo'n harde les meende hij toch nog dat het gelijk niet aan Gods kant was maar aan zijn kant. Het erge daarvan heeft Luther diep gevoeld en ook onder woorden gebracht. Maar daarnaast stelt hij dan toch ook weer tegelijk Jona's geloof. Hij doet dat op grond van Jona's wens om te sterven. Hoe zou iemand ooit kunnen sterven en dat zelfs kunnen verlangen als hij geen geloof had! Geloof én zonde moeten op een heel wonderbaarlijke wijze bij Jona dooreengestremeld hebben gelegen. Als bewijs van zijn geloof ziet Luther ook het feit dat God zo vriendelijk met Jona gesproken heeft. Zonder geloof kan geen mens ooit God behagen. Wie God behaagt, zoals hier kennelijk het geval is met Jona, moet dus wel een gelovige zijn.

Ook in de exegetische traditie had men gestaan voor het probleem van Jona's zonde; maar hoe heel anders was het opgelost. Zowel bij de kerkvader Hieronymus alsook bij de veel latere middeleeuwse exegeet Lyra, wiens werk Luther door en door kende²¹, werd in het geval van Jona's toorn over de bekering van Ninevé gesproken over *tristitia*, een der zeven doodzonden. Tegelijk echter werd zij in Jona verontschuldigd, door op typisch middeleeuwse wijze Jona's droefheid, neerslachtigheid, toorn in verband te brengen met Jezus' wenen over Jeruzalem. Op allegorische wijze beduidde Jona in dit geval Jézus, en gelijk diens

²¹ W. J. Kooiman, *Luther en de bijbel*, Baarn, 1958, 23

tranen geen zonde waren, zo dus ook niet de tristitia, de droefgeestigheid van Jona. Luther heeft hier niets van willen weten. Hij verontschuldigde Jona's zonde niet; maar wat hij wèl deed was haar stellen in het licht van de rechtvaardiging door het geloof.

Aan de figuur van Jona is in Luthers uitleg nóg een aspect dat niet verzwegen mag worden. De profeten zijn voor Luther voor alle dingen *predikers* geweest. Ook Jona was dat. Diep heeft Luther dat beseft en gevoeld. Hij zelf was ook voor alle dingen een prediker. Zijn eigen leven en werk heeft hij laten meeklinken in zijn interpretatie van het leven en werk der profeten. In beide gevallen was dat een leven onder het kruis. Predikers van het evangelie zijn volgens Luther *als zodanig* martelaars! Hij waagt de veronderstelling dat men Jona na zijn behouden thuiskomst in Israël weleens om zijn werk, de prediking die hij had gebracht aan de Ninevieten, kan hebben vervolgd. In ieder geval zou dat volgens Luther geen wonder zijn geweest. Ook hier gingen opnieuw nauwkeurige exegetische Schrift en eigen levenservaring bij Luther in het verstaan van de Schrift samen op. Een enkele keer lijkt dat uit te lopen op te gewaagde veronderstellingen, maar niet ontkend kan worden dat Luthers Schriftuitleg hierdoor aan diepte en levendigheid veel heeft gewonnen.

Ten zevende, Luthers gebruik van de exegetische methode der allegoriserende. Zoals ieder kan constateren eindigt Luthers geschrift met een drietal allegorische interpretaties van het Jona-verhaal. Bij diegenen die niet thuis zijn in Luthers werken zullen zij wellicht enige bevreemding wekken. Wij komen ermee in een wereld die ons niet meer bekend is, waarin wij ons ook maar moeilijk kunnen thuisvoelen. Jona, zegt Luther, betekent *duif*, en de duif is de figuur van de Heilige Geest; hier knoopt hij dan

een hele beschouwing aan vast welke daar op neerkomt dat iedere predikant een Jona moet zijn, dat wil zeggen in het bezit van de Heilige Geest en zo oprecht als een duif. Ninevé, zo vervolgt hij, betekent de *schone*; welk een treffend beeld voor de *wereld* die ook voor het oog schoon en begerlijk is, maar voor God vol zonde en gruwel. Jafo, aldus nog steeds Luther, betekent *mooi*; dat ziet op de massa die een móói leven leidt, dat echter in werkelijkheid goddeloos is. Ook de *vis* had een betekenis, zij is een beeld van duivel, hel en dood; ook de *zee*, zij is een beeld van de wereld; ook de *schepelingen*, zij zijn een beeld van de valse leraren; ook de *wonderboom*, hij is een beeld van het Jodendom en van de wet; ook de *worm*, hij is een beeld van Christus die ons van de wet heeft bevrijd; en ook de *dieren* te Ninevé die evenals de inwoners van de stad vastten en rouwden, zij zijn een beeld van onze lichamen die gekastijd en getuchtigd moeten worden. Daarnaast worden ook de *gebeurtenissen* door Luther vergeestelijkt. Zo is Jona's vlucht voor hem een beeld van de ongehoorzaamheid van Adam en alle mensen, alsook van het verdwijnen van de christelijke prediking waar zij vervolgd wordt. De storm op zee is hem een teken van Gods toorn, maar ook een beeld van het geweld waarmee de wereld tekeer gaat tegen het evangelie. Het betalen van de vrachtprijs een teken van de hoge eisen die de valse leraren — die buikdienaren — stellen aan het volk en waaraan dat volk maar al te zeer tegemoet komt, terwijl zij de ware dienaren des Woords laten verkommen of zelfs beroven van hetgeen zij hebben. Het slapen van Jona onder in het schip een teken van de valse gerustheid waarin de werkheiligen leven, hun snorken in de zonde. Het wekken van Jona een teken van het ten onder gaan van alle heiligheid van de mens, wanneer de wet eindelijk tot haar eigenlijke func-

tie komt. Het verslinden van Jona door de vis een teken van wat ervaren wordt door een schuldig en beangst geweten in doods-nood. Het uitspuwen van Jona door de vis een teken van de levendmakende kracht van het evangelie. Het gedurende drie dagen en nachten vertoeven van Jona in de buik van de vis een teken — dit keer een teken van *vergelijking*, op gezag van Christus' eigen woorden — van Christus' dood en opstanding. Het zitten onder de wonderboom een teken van de tijdelijkheid van de uiterlijke godsdienst van het Jodendom. En tenslotte, het verdorren van de wonderboom een teken van de ondergang van het Jodendom, toen Jezus Christus in de wereld kwam.

Hoewel Luther aan het eind van zijn geschrift niet slechts één, maar drie allegorische uitleggingen van het Jonaverhaal heeft gegeven, is er tussen deze drie uitleggingen onderling maar heel weinig verschil. Wij constateren niet veel meer dan een zekere volgorde in het behandelen van diverse thema's, aansluitend bij de chronologische volgorde van het verhaal. Zo gaat het in Luthers eerste geestelijke interpretatie vooral over wereld, zonde, duivel, kruis en vervolging; in zijn tweede interpretatie vooral over wet, toorn Gods, dood en verlossing ofwel opstanding; en in de derde vooral over Jodendom en christendom, wet en evangelie, Mozes en Christus.

Door Luther zelf wordt onderscheid gemaakt tussen het echte vergeestelijken én het trekken van een gelijkenis, men mag zeggen tussen allegorie en typologie. Wat Christus zélf gedaan heeft in Mattheus 12:40 noemt hij het trekken van een gelijkenis en brengt hij onder bij de typologie. Hetgeen met Jona is geschied is een *teken* van wat later met de Here Jezus Christus zou geschieden. Merkwaardig is in dit verband dat de typologie door Luther hoger wordt aangeslagen dan de allegorie. In de allegorie,

voorzover hij ze heeft gehandhaafd, heeft voor hem stellig iets speels gezeten, hijzelf heeft haar niet al te hoog gewaardeerd.

Het is trouwens zeer de vraag of wij bij Luther wel werkelijk van échte allegorie kunnen spreken. Een feit is dat hij in al zijn allegorieën aan het eind van zijn geschrift niets *nieuws* heeft gezegd vergeleken bij hetgeen hij tevoren in zijn niet-allegorische interpretatie van de tekst van het Jona-boek al heeft gezegd. Met andere woorden de allegorische methode is hem in geen geval een sleutel geweest tot het openen van verborgenheden van de tekst die niet ook op andere wijze zouden zijn te ontdekken.

Voorzover Luthers allegorische interpretaties niet zijn onder te brengen bij de reeds genoemde typologie, zijn zij niet veel meer dan wat speelse gedachten naar aanleiding van een bepaalde etymologie, de betekenis van een of andere naam, of gewone toepassingen van de tekst op eigen tijd, situatie en lezers, waarin de verhouding tot God domineert.

In ieder geval is bij Luther nergens de *historiciteit* van het verhaal of de *letterlijke betekenis* der tekstwoorden losgelaten. Integendeel, wat hij een geestelijke uitlegging noemt steunt geheel op de grammaticaal-historische zin der tekstwoorden.²²

Tot slot, over de *inhoud* van Luthers geschrift zou heel veel te zeggen zijn. Men zou bijkans zijn hele theologie er aan kunnen ontlenuen.²³ Het valt echter buiten de proporties van deze in-

²² Walter Ruprecht, *Die predigt über alttestamentliche Texte in den lutherischen Kirchen Deutschlands*, Stuttgart, 1962, 30 f. Hij noemt ten aanzien van Luthers gebruik van de allegorische interpretatie niet minder dan zeven beperkingen die Luther zich heeft opgelegd.

²³ Het geschrift heeft in het Lutheronderzoek steeds de aandacht getrokken. Als bewijs daarvan voor geïnteresseerden volgt hier een kleine bloemlezing. Günter Jacob, *Der Gewissensbegriff in der Theologie Luthers*, Tübingen, 1929, 10-35; Carl Stange, *Luthers Gedanken über die Todes-*

leiding daar dieper op in te gaan. Gelukkig is het geschrift geschreven met een eenvoud die het voor ieder toegankelijk maakt. Wij willen het daarom bij hetgeen reeds gezegd is gaarne laten. Het doel van deze inleiding was slechts te bevorderen dat de lezers het geschrift zelf gretig ter hand nemen; zij zullen er geen spijt van hebben. Moge het zovele eeuwen nadat het geschreven werd nog dezelfde goede ontvangst genieten als in de dagen van Luther zelf.²⁴

K. Exalto

furcht, Berlin, 1932, passim; Emanuel Hirsch, *Lutherstudien*, I, Gütersloh, 1954, 122 f; Vilmos Vajta, *Die Theologie des Gottesdienstes bei Luther*, Göttingen, 1954, 9 f; 160 f; Paul Bühler, *Die Anfechtung bei Martin Luther*, Zürich, 1942, passim; Bernhard Lohse, *Ratio und Fides*, Göttingen, 1958, 59; Paul Althaus, *Die Theologie Martin Luthers*, Gütersloh, 1962, 27 f

²⁴ De vertaling berust op de tekst van de W.A. XIX, 185-251. Maar er werd een dankbaar gebruik gemaakt van de vertaling in modern Duits door Gerhard Krause, München, 1938. De bijbeltekst is de vertaling van het N.B.G. maar gewijzigd wanneer Luthers vertaling en uitleg mij daartoe dwongen.

HET BOEK JONA

Inleiding van Luther

INLEIDING

Aangezien de duivel, de vorst dezer wereld, allerwege zijn verderfelijk zaad heeft uitgestrooid, zodat Duitsland op het ogenblik vol zit met dweepers en geestdrijvers, door wie de duivel niet alleen velen verleidt maar bovendien degenen die weerstand bieden veel onnutte arbeid bezorgt, met geen andere bedoeling dan ze af te leiden bij hun bestudering van de Schrift en ze te betrekken bij zijn eigen gekijf en ze zo tenslotte geheel bij de Schrift vandaan te halen, ze in zijn klauwen te krijgen en om te brengen, hebben wij naar mijn oordeel nodig dat wij deze listige en kwaadaardige aanvallen aandachtig gadeslaan, wat tengevolge zal hebben dat wij ons niet te ver begeven in dit gekrakeel, waardoor de duivel ons zou kunnen weglukken uit onze vaste burcht en vesting en aldus op slinkse wijze zou kunnen verschalken. 'Zijn gedachten zijn ons niet onbekend', zegt Paulus (2 Korinthiers 2:11). En Petrus zegt: 'De duivel gaat rond als een briesende leeuw, zoekende wie hij zal verslinden' (1 Petrus 5:8).

Het is om die reden dat ik, nadat ik reeds een tijdlang met deze lieden, de dweepers en geestdrijvers, de degen heb gekruist en mij wat geoefend heb in deze strijd, waartoe inmiddels ook anderen zich begeven hebben, thans graag weer wil terugkeren tot de Schrift om daarmee, tenminste voor zo ver God mij genade verleent, de harten te voeden en te sterken, te vertroosten en toe te rusten om niet vanwege deze dagelijkse strijd vermoeid en moedeloos te worden. Naar ik hoop zullen wij dan later, verkwikt door het Woord Gods en de vertroosting van de Schrift, des te frisser en moediger de strijd kunnen voortzetten.

Nu is het echter niet alleen vanwege de geestdrijvers en dweepers dat ik dit doe, want door hen valt de duivel ons nog maar

alleen van de *rechterkant* aan; ik doe het ook vanwege de tyrannie waarmee hij ons tegelijk van de *linkerkant* aanvalt. Hierbij denk ik aan de vorsten, die dollen en dwazen, die opgehitst door hun god, dat wil zeggen de duivel, met alle felheid thans woeden en tekeer gaan en slechts een ding voor ogen hebben, namelijk God en zijn Gezalfde te verdrijven en zijn Woord ten onder te brengen. Reeds hebben zij veel onschuldig bloed vergoten en zij streven er met alle macht naar dat nog meer te doen. Bijkans zouden wij, met het oog hierop, reden tot roem hebben en zouden wij kunnen zeggen dat het met de christenheid op het ogenblik er goed voor staat. Immers van twee kanten tegelijk wordt zij aangevallen, van twee kanten tegelijk wordt zij vervloekt, gelasterd, onteerd en gehoond, op een wijze als waarschijnlijk nog nooit eerder is voorgekomen. Wellicht dat de duivel probeert wat hij kan, daar hij ziet dat de Jongste Dag nabij is. Door op zo hevige wijze Christus en zijn Woord aan te vallen wil hij aan het eind nog eens laten zien waartoe hij in staat is. Wij hebben dan ook wel opnieuw vertroosting nodig. Dan zullen wij namelijk voor dit alles niet meer bang zijn, zelfs onbevreesd kunnen lachen om al dat dreigen, al die branie en al dat tekeer gaan, ervan verzekerd dat onze vijanden met dit alles ons hoogstens kunnen helpen om wat vlugger in de hemel te komen, terwijl zijzelf ijlings in het verderf zullen storten, daar zij door het gericht Gods in een oogwenk tot as zullen worden. Het is namelijk maar te doen om een ogenblikje; dan zullen wij elkaar weerzien, maar met andere ogen, dan zal de duivel met al zijn trawanten, dat wil zeggen: de vorsten en de bisschoppen, ervaren wie het geweest zijn die zij eens hebben gelasterd, verjaagd en gedood.

Ziehier de reden waarom ik mij heb voorgenomen om het boek van de heilige profeet Jona uit te leggen. Het is een boek

dat bijzonder goed bij onze tegenwoordige situatie past. Het biedt heel de wereld niet alleen een voortreffelijk en vertroostend beeld van wat het geloof is maar houdt haar tevens een machtig wonderteken voor van de goedheid Gods. Wie toch zou God niet van harte willen vertrouwen en tegen de duivel, de hele wereld en alle tyrannen, hoezeer zij ook razen, dapper willen strijden, roemend in de goedheid Gods, die zich dit beeld van Jona voor ogen heeft gesteld? Indien ergens dan blijkt hier toch wel duidelijk waartoe Gods macht en genade in staat is, daar zij Jona in de diepte van de zee, in de buik van de vis, dat wil zeggen: niet in éénlei maar in vélerlei dood, toen hij verlaten was van alle mensen en schepselen en niemand hem meer kende, desniettemin gespaard heeft en tot het leven op aarde teruggebracht heeft, en dat op een manier waaruit iedereen kan opmaken dat het Hem in het minst geen moeite heeft gekost, want er was maar een enkel woord voor nodig; waarmee Hij ook ons nu nog zeggen wil: Zie, wat Ik gedaan heb door één enkel woord, en meent gij dan niet dat Ik nog veel méér zou kunnen doen, namelijk door mijn Geest en kracht? Wij kunnen ons niet voorstellen dat ooit een nog groter werk dan dit zou kunnen worden gedaan!

Hierin zie ik de reden waarom ook Christus zelf zoveel met deze geschiedenis heeft opgehad. Met voorkeur heeft Hij de profeet Jona aangehaald, Hij heeft in hem een beeld gezien van eigen dood en opstanding, immers Hij zegt in Mattheus 12: 'Een boos en overspelig geslacht verlangt een teken, maar het zal geen teken ontvangen dan het teken van Jona, de profeet' (vers 39).

Boven dit alles is de figuur van Jona ook nog tot grote troost voor allen die geroepen zijn het Woord Gods te verkondigen. Hij leert hen niet te wanhopen aan de vruchten van de prediking,

ook niet al laat de zaak zich nog zo kwaad aanzien en lijkt het er alleszins op dat er niet veel vrucht en voordeel van zal komen. Tot de machtigste vorst die er in die tijd op aarde was en naar het grootste van alle wereldrijken is gezonden één enkel mens, te weten Jona. Wanneer men ze met elkaar vergelijkt, Jona en die vorst, de koning van Ninevé, dan is men geneigd om met Jona de spot te drijven en het voor iets geheel onmogelijks te houden dat een zo machtige koning en een zo groot rijk zich ook maar iets gelegen zouden laten liggen aan Jona's woord en zich op zijn prediking, de prediking van een klein en gering man, die bovendien een vreemdeling was, zouden bekeren. Wat de koning zélf betreft was het daarenboven een prediking die hij niet eens zelf had gehoord, want hij had haar slechts bij geruchte vernomen. Ik moet zeggen geen apostel, geen profeet, noch Christus zelf heeft ooit met één enkele preek zoveel bereikt als Jona. Het wonder was bijzonder groot. De bekering van Ninevé door Jona met een enkele preek acht ik een groter wonder geweest te zijn dan zijn verlossing uit de buik van de vis. Verder kunnen wij ook zeggen: gelijk op Gods bevel de vis Jona heeft uitgespuwd, zo heeft, eveneens op Gods bevel, Jona zelf daarna de stad Ninevé verlost, ook uit een buik en bek, namelijk die van de duivel, dat wil zeggen uit de zonden en de dood! Zou het niet voor de hand hebben gelegen dat de koning van Ninevé inplaats van te luisteren naar Jona, vertrouwd had op zijn grote macht en Jona, die bovendien bij zijn eigen volk met zijn prediking geen gehoor had gevonden, voor een leugenaar had gehouden? Dit zou temeer voor de hand hebben gelegen daar later de apostelen, ja Christus zelf juist bij koningen en groten dezer aarde (Psalm 2:9) zozeer veracht zijn geweest, en daar ook heden ten dage nog juist de vorsten, de bisschoppen en de grote heren, hoewel zij verge-

leken bij de koning van Ninevé niet meer zijn dan bedelaars, zozeer vertrouwen op hun schamel bezit dat zij het Woord Gods niet alleen verachten maar bovendien vervolgen.

Ziehier de reden waarom Christus deze Ninevieten eens oproepen heeft als getuigen tegen alle ongelovigen en verachters van zijn Woord, namelijk toen Hij zei: 'De mannen van Ninevé zullen in het oordeel opstaan met dit geslacht en het veroordelen; want zij hebben zich bekeerd op de prediking van Jona en zie, meer dan Jona is hier' (Mattheus 12:41). Terecht! Want het is inderdaad een groot wonder geweest dat de Ninevieten zich zo spoedig hebben bekeerd op het woord van die ene en dan nog wel een vreemde prediker, zonder enig wonderteken te ontvangen, terwijl de Joden later zich niet eens door hun eigen Heiland hebben laten bekeren, ondanks het feit, dat Hij niet slechts één keer onder hen gepreekt had maar heel vaak en Hij ze bovendien met wondertekenen als het ware overladen had. O welk een schande is het dat zelfs nu nog te moeten horen! Nog groter schande zou het echter zijn wanneer hetzelfde zich heden voerde. Er is echter niets aan te doen, zij zijn en zij blijven verhard. Daarom moeten wij ze maar laten varen en onze troost en ons voordeel gaan zoeken bij deze oude profeet, namelijk voor zo ver God het ons vergunt. Amen.

HET BOEK JONA

Uitleg door Luther

HOOFDSTUK I

Vers 1:

'Het Woord des HEREN kwam tot Jona, de zoon van Amittai'

Volgens het getuigenis van Hieronymus hebben velen de profeet Jona gehouden voor de zoon van de weduwe te Sarfath, bij Sidon, die eens, in een tijd van hongersnood de profeet Elia voedde (1 Koningen 17:9vv en Lukas 4:25v). Zij hebben dat gedaan op grond van het feit dat Jona zich een zoon van Amittai noemt, hetwelk betekent 'een zoon van de waarachtige', gedachtig aan de woorden die zijn moeder tot Elia sprak, nadat hij hem uit de dood had opgewekt: 'Nu weet ik dat het woord in uw mond waarheid is' (1 Koningen 17:24). Gelove echter wie het geloven wil, maar ik niet. Amittai is gewoon de naam van Jona's vader; het latijnse woord er voor is 'verax' en het duitse woord er voor is 'wahrlich'. Amittai kwam van Gath-Hefer, een stad in Zebulon (Jozua 19:13), want ik lees in 2 Koningen 14 (vers 25) dat de koning Jerobeam 'heroverde het gebied van Israël, van de weg naar Hamath tot de zee der Vlake, volgens het woord dat de HERE, de God van Israël gesproken had, door zijn knecht, de profeet Jona, de zoon van Amittai, uit Gath-Hefer'. Bovendien, de weduwe te Sarfath is een heidense vrouw geweest, zoals Christus zelf zegt (Lukas 5:25v), terwijl Jona beleden heeft dat hij een hebreër was (vers 9).

De reden waarom ik deze dingen hier naar voren breng is de volgende. Naar mijn oordeel is nuttig en goed dat iedereen, waar dat mogelijk is, weet in wat voor een tijd en in welk land een bepaalde profeet heeft geleefd en gewerkt. Kent men aangaande

zulk een profeet de gegevens van tijd, plaats, persoon en geschiedenis, dan draagt dat niet weinig bij tot het verstaan van zijn boek. Welnu, wat Jona betreft, wij weten dat hij geleefd heeft in de tijd van koning Jerobeam, de kleinzoon van Jehu. Het was dezelfde tijd waarin over Juda regeerde koning Uzzia. In Israël waren er gelijktijdig de profeten Hosea, Amos en Joël, die elders in het land arbeidden.

Men kan uit alles opmaken dat Jona in het rijk van Israël een bijzondere man, een trouwe profeet is geweest en dat God door hem grote dingen heeft gedaan. Het moet namelijk aan Jona's prediking te danken zijn geweest dat koning Jerobeam zoveel voorspoed heeft genoten en weer alles heeft teruggewonnen wat eens Hazaël, de koning van Syrië, Israël ontroofd had. Deze koning had Israël groot nadeel berokkend, zoveel dat de profeet Eliza er al over geweest had nog voor het geschiedde (2 Koningen 8:11). Hoewel nu echter Israël ook in de dagen van Jerobeam zich nog steeds schuldig maakte aan afgoderij en niet alleen God maar ook gouden kalveren diende, heeft desniettegenstaande God dit volk grote en rijke weldaden bewezen. Laten wij hiervan leren hoe groot Gods genade is wanneer Hij een volk een man schenkt die zijn Woord brengt. Niet alleen verdraagt Hij dan om die ene man de misdaden en zonden van heel dat volk, maar zelfs schenkt Hij om die ene man dat volk zijn hulp en betoont Hij het overvloedig zijn weldaden. Welnu, indien dit reeds geldt voor één profeet, dan behoeft ge niet te vragen wat God allemaal doen en laten wil wanneer er niet slechts één maar meerdere van dergelijke Godsmannen zijn!

Uit de Schrift zelf is niet op te maken wanneer precies de geschiedenis van Jona te Ninevé en die in de vis hebben plaatsgevonden. Wij weten niet of hij reeds tevoren de koning Jerobeam

tot hulp en behoud was geweest of dat dit pas na zijn terugkeer uit Ninevé het geval is geweest. Het meest aannemelijk is echter dat hij reeds voor zijn reis, toen hij dus nog in eigen land vertoefde, de koning heeft gediend en bijgestaan en dat hij daarin werkzaam is geweest tot op het moment dat Jerobeam Israël weer had hersteld en opnieuw georganiseerd. Pas daarna heeft God hem uitgezonden naar Ninevé, dus buiten de grenzen. In eigen land had hij toen door ondervinding geleerd hoe goed God is, immers het afgodische rijk van Israël had Hij desniettemin genade bewezen. Op die grond heeft Jona kunnen komen tot het vermoeden dat God ook Ninevé goedgezind en genadig zou zijn, en dat zijn prediking daar niet tevergeefs en voor niets zou worden gebracht; gelijk hij ook later zelf, toen hij boos was, bekend heeft (Jona 4:1v).

Verder wat betreft de politieke situatie in de dagen van Jona, die was deze. Het grootste en machtigste rijk van heel de wereld was in die tijd het rijk van de Assyriërs, met de hoofdstad Ninevé. Later kwam hiervoor in de plaats Babel en nog later Rome. Syrië, Israël, Juda, Edom en Moab waren nog zelfstandig. Het rijk van Israël maakte zelfs onder koning Jerobeam een goede tijd door, dank zij Jona! en het rijk van Juda, onder koning Uzzia, eveneens. Toch was hetgeen God het rijk van Israël in die tijd schonk in feite niet anders dan een galgemaal. Na de dood van Jerobeam, toen het volk zich nog niet had gebeterd maar volhardde in de afgoderij, en zich dus noch door straf noch door zegen tot bekering had laten brengen, is het rijk spoedig in verval gekomen: de ene koning doodde de andere, totdat tenslotte de koning van Assyrië kwam, zowel Syrië als Israël verwoestte en de Joden meevoerde naar zijn land vanwaar zij nog heden ten dage niet zijn teruggekeerd, zoals ge lezen

kunt in 2 Koningen 25. Met het oog op dit grote onheil dat op handen was, namelijk de verwoesting en ondergang van het hele rijk, dank zij de zonden van het volk, heeft God van tevoren zijn Woord gezonden, door de profeten, heeft Hij de mensen laten waarschuwen opdat zij zich bekeren zouden en opdat althans enigen van hen zouden gered en behouden worden.

Zo pleegt God namelijk altijd te doen wanneer zijn toorn dreigt te zullen losbarsten. Hij zendt dan van tevoren zijn Woord en behoudt althans enigen. Zo heeft Hij vóór de komst van de zondvloed Noach gezonden en vóór de ondergang van Sodom Lot en vóór de verwoesting van Kanaän, Abraham, Izaäk en Jakob en vóór het slaan van de Egyptenaren Jozef en Mozes. En ook hier. Vóór Hij Israël liet ondergaan zond Hij Jona en Hosea en vóór Hij Ninevé omkeerde zond Hij opnieuw Jona. Later heeft Hij op dezelfde wijze Christus, zijn Zoon in de wereld gezonden, namelijk met het oog op het Jongste Gericht, zijn laatste en allerhevigste toorn. Na Christus' dood werd dan ook niet alleen Jeruzalem maar zelfs Rome en heel het romeinse rijk verwoest. Ook wij genieten op het ogenblik deze bijzondere genade dat het grote licht van het Woord Gods onder ons schijnt. Er is dan ook stellig een groot verderf ophanden. God wil er nog enkelen thuishalen eer het komt en eer Hij allen ombrengt, namelijk wanneer wij ons niet bekeren. Wij hebben het daar overigens reeds meer dan genoeg naar gemaakt; en bovendien, de straffen hebben al een aanvang genomen.

Vers 2:

'Maak u op, ga naar Ninevé, de grote stad, en predik tegen haar, want haar boosheid is opgestegen voor mijn aangezicht'

Hier zien wij dat God zich behalve over de Joden ook over de heidenen ontfermt, gelijk Paulus zegt in Romeinen 3 (vers 29): 'Of is God alleen de God der Joden? Niet ook der heidenen? Zeker, ook der heidenen'. Nergens lezen wij dat de Ninevieten zich besneden hebben of de wet der Joden gehouden of aangemen hebben. Zij worden enkel en alleen geprezen omdat zij het Woord Gods hebben geloofd en zich hebben bekeerd en gebederd.

Ik zie hierin een machtig wapen dat wij gebruiken kunnen tegen de Joden. Ook kunnen wij er ons eigen christelijk geloof mee sterken. Het is dus wel de moeite waard dat wij er acht op geven.

Wij mogen er namelijk met beslistheid uit besluiten dat de besnijdenis en dat de wetten van Mozes volstrekt niet nodig zijn wanneer het er over gaat vroom te zijn en God te behagen en dat het dus niet wààr is wat de Joden steeds hebben beweerd, namelijk dat alle mensen Joden moeten worden en Mozes' wetten moeten aannemen en onderhouden, als zouden alleen de Joden Gods volk zijn. Dan staat namelijk Jona hier met zijn boek in de hand voor ons. Hij toont aan dat de Ninevieten zonder ook maar één wet der Joden te hebben overgenomen en zonder zich ook maar enigermate bij de levenswijze der Joden te hebben aangepast, alleen door geloof en goede werken God hebben behaagd en voldaan en dat Hij ook niet meer van hen heeft geëist. Waren werkelijk Mozes' wetten nodig om vroom

en rechtvaardig te worden, dan hadden ook de Ninevieten ze moeten aannemen. Dat is echter niet gebeurd.

Omgekeerd lezen wij wel in de Schrift dat geloof en goede werken ook van de Joden zijn geëist, terwijl hun besnijdenis en hun dienen van God op velerlei wijs hun niets hebben gebaat. Zie Jesaja 1 (vers 11), waar God zegt geen behagen te hebben in hun offerdienst. Een voortreffelijk bewijs hiervan hebben wij ook in hetgeen Paulus leert in Romeinen 2 (vers 12v), waar hij zegt dat de heidenen zonder de wet toch de wet houden en de Joden door de wet toch de wet overtreden. Je kunt hier als het ware met de handen tasten dat de wet van Mozes alleen maar het Joodse volk is opgelegd geweest, gedurende een zekere tijd, om de Joden daarmee in bedwang te houden en te deemoedigen. De wet was voor hen een kerker en tuchtmeester, zegt Paulus (Galaten 3:24). Zij is de Joden dus indertijd niet gegeven met de bedoeling dat zij door haar vroom en rechtvaardig zouden moeten of kunnen worden, maar om ze begerig te maken naar Christus en naar Gods genade. Reeds Jona heeft met zijn profetie bekrachtigd het woord van Paulus uit Romeinen 3 (verzen 20 en 28) dat uit de werken der wet niemand voor God gerechtvaardigd kan worden, dat de mens zonder de werken der wet door het geloof gerechtvaardigd moet worden, namelijk door dat geloof dat dan ook goede werken doet, gelijk bij de Ninevieten duidelijk te zien is. Welnu, zijn de Ninevieten niet verplicht geweest Mozes' wet te houden en Joden te worden, en dat nog wel in een tijd toen Christus nog niet op aarde was gekomen en dus de wet nog volop van kracht was bij de Joden, dan zijn nog veel minder wij daartoe verplicht, aangezien Christus nu wél gekomen is en de wet zelfs ook bij de Joden opgeheven heeft. Wij hebben dan ook, evenals de Ninevieten, niet méér no-

dig dan alleen dit ene: een waar geloof, hetwelk goede werken doet en de mens rechtvaardig maakt.

Dit alles zeg ik echter niet alleen om de Joden, om die daarmee te bestrijden, maar tegelijk ook met het oog op onszelf. Er zijn namelijk heden ten dage vele duivels die deze goddelijke leer bestrijden. Ik denk in de eerste plaats aan de paus en de zijnen. Zij verwijten ons een nieuwe leer. Zij leggen ons nog veel meer en veel zwaardere wetten op dan Mozes ooit gedaan heeft en willen ons daarmee rechtvaardig maken voor God. Naar mijn mening is onze leer echter al waarlijk oud genoeg. Zij was er al vele eeuwen voor Christus' geboorte, in de tijd van Jona. En bovendien reeds toen behoefde er niets anders bij te komen, want zij heeft de Ninevieten rechtvaardig gemaakt, zonder Mozes' wet, allang voor dat iemand zelfs maar dromen kon van een pausdom.

In de tweede plaats denk ik aan de geestdrijvers en dwepers. Zij willen ons de wet van Mozes opnieuw op de nek schuiven en doen niets anders dan ons bedillen. Intussen weten zij niets. Zij kennen noch Mozes noch Christus en weten ook niet in hoeverre Mozes heden nog geldt of waartoe hij dient, evenmin als indertijd de beeldenstormers en als degenen die met een beroep op Mozes naar het wereldlijke zwaard hebben gegrepen; zij roepen en schreeuwen maar: 'Dit is Gods Woord, Gods Woord, Gods Woord!' Net alsof het genoeg is als je maar Gods Woord aanhaalt en alsof er geen onderscheid moet worden gemaakt onder degenen tot wie dat Woord gericht is. Dat Noach een ark moest bouwen dat was ook Gods Woord, en dat Abraham zijn zoon moest offeren dat was ook Gods Woord en dat Salomo een tempel moest bouwen ook dát was Gods Woord. Maar daarmee is nog niet aan *mij* opgedragen hetzelfde te doen. *Ik* heb name-

lijk nog nooit zulk een opdracht van God gekregen. Wat echter wèl tegen mij en ook tegen alle anderen is gezegd is dit: 'Bekeer u en geloof', hetwelk hetzelfde is als hetgeen ook tegen de Ninevieten werd gezegd. Derhalve, wij moeten er niet zozeer naar vragen of een bepaald woord Gods Woord is dan wel of het ook voor ons is bedoeld of niet, en naar die regel moeten wij het dan op onszelf toepassen of ook niet.

Zie nu vervolgens welk een zware taak God Jona op de schouderaars heeft gelegd. God heeft hem opgedragen om op zijn eentje te gaan prediken tegen dat machtige Assyrische rijk, tegen zijn koning en andere vorsten. En dat terwijl grote heren het doorgaan zo moeilijk kunnen verdragen dat men hen de les leest en bestraft. Zij weigeren op hun vingers getikt te worden. En toch heeft God Jona bevolen hun boosheid te gaan aanzeggen. Daar behoort niet weinig moed toe. Je zult dan immers je mond niet mogen dichthouden.

Gods bevel was dat Jona tegen hen zou gaan zeggen: Slecht zijn jullie, God verdoemt jullie; zelfs wat er nog goed lijkt te zijn aan jullie is niets meer dan schijnheiligheid, waardoor je jezelf laat misleiden! Het is naar mijn mening namelijk uitgesloten dat er in een zo groot koninkrijk niet ook hele nette en fatsoenlijke mensen zijn geweest; mensen die voor het oog der wereld eerbear en onberispelijk leefden. Zulken allen te bestraffen en schrik aan te jagen met de toorn Gods is voorwaar geen kleine zaak. De mensen verdragen dat niet, en zeker niet de groten.

Voor ons als buitenstaanders, wien het niet direct aangaat, lijkt deze geschiedenis niet veel beduidend, maar het had onszelf eens moeten overkomen of wij zouden er eens bij betrokken moeten zijn geweest! Dan had het ons toegeschenen dat wij nog

nimmer zoiets hadden gezien of gehoord, zoiets dwaas en zoiets onmogelijks, dat iemand op zijn eentje een zo machtig wereldrijk heeft moeten aanvallen. Zeg zelf, wat zouden wij ervan vinden als u of ik op ons eentje werden gestuurd naar de keizer van de Turken om hem, zijn vorsten en zijn onderdanen te bestraffen? Hoe vaak is er al niet de spot mee gedreven en om gelachen wanneer één man alleen de moed opbracht om iets te zeggen tegen de paus! Doch Gods werken zijn nu eenmaal zo: voor het uiterlijk zijn zij dwaas en onmogelijk; de menselijke rede staat er wanhopig tegenover en kan niet anders dan ermee spotten. Toch is het alles om ons bestwil, opdat wij leren geloven. Want zonder twijfel voert God uit al wat Hij zegt en voltooit Hij hetgeen Hij is begonnen, hoe dwaas en onmogelijk het zich ook laat aanzien. Paulus heeft gezegd: 'Want het dwaze Gods is wijzer dan de mensen' (1 Corinthiers 1 : 25). De geschiedenis van Jona heeft het bewezen.

Vers 3:

'Maar Jona maakte zich op om te vluchten naar Tarsis, weg van het aangezicht des HEREN, en hij ging naar Jafo en vond een schip, dat naar Tarsis zou gaan; hij betaalde de vrachtprijs daarvan en ging scheep om met hen naar Tarsis te gaan, weg van het aangezicht des HEREN'.

De latijnse tekst heeft hier evenals de griekse 'naar Tarsis', maar ik vertaal liever met 'zeewaarts'.

Opdat muggenzifters mij daarover niet al te zeer de les zullen lezen, wil ik aantonen waarom ik dit doe. Er is beweerd dat Jona zou gevaren zijn naar Tarsus, die stad in Cilicie waar Paulus vandaan kwam (Handelingen 9:11). Doch dit heeft geen en-

kele grond in de Schrift. In de tekst staat immers niet 'naar Tarsus' maar 'in Tarsis' of 'op Tarsis'. De hebreeuwse taal kent twee woorden om er de zee mee aan te duiden, namelijk 'iam' en 'tharsis'. 'Iam' betekent niet alleen een 'grote zee' maar ook een 'groot meer'. Net als door Lukas het meer in de buurt van Tiberias, Kapernaum en Bethsaida, waarop Christus voer met zijn discipelen, een 'zee' wordt genoemd, terwijl Johannes (Johannes 6:17) en de andere evangelisten spreken van een 'meer', het meer van Galilea. Hetzelfde vindt men bij Mozes in Genesis 1 (vers 10) waar hij zegt: 'En de samengevloeiende wateren noemde Hij (dat is God) 'iam', dat wil zeggen 'zee' of 'meer'. Het woord 'tharsis' daarentegen wordt alleen maar gebruikt voor een grote zee. Het wordt niet gebruikt om er een meer mee aan te duiden. Gedacht moet worden aan de grote zee waarin Cyprus, Rhodus en andere eilanden gelegen zijn, waar ook Paulus eens op voer (Handelingen 27) en dat tegenwoordig in het bezit is van de Turken, de Venetiërs, Frankrijk en Spanje. Het strekt zich uit van Cilicie tot Spanje. Ook de Rode Zee en meer andere grote zeeën worden 'tharsis' genoemd.

Psalm 72 zegt: 'De koningen van Tarsis en de kustlanden zullen hem geschenken brengen' (vers 10). Bedoeld zijn hier de koningen van de landen gelegen aan deze grote zee en van de eilanden die daarin gelegen zijn. In geen geval kan bedoeld zijn de stad Tarsus want dat was geen koninkrijk; deze stad heeft nimmer een koning gehad, laat staan véle koningen.

Vervolgens, Salomo heeft zijn schepen op Tarsis laten varen (1 Koningen 9:26v). Op Tarsis betekent hier gewoon op zee; hij zond ze uit naar het oosten via de Rode Zee, om goud te halen in Indië. Onmogelijk kan hier bedoeld zijn de stad Tarsus; of men zou moeten aannemen dat zij dwars over het vasteland zijn

gevaren, want tussen Tarsus enerzijds en de Rode Zee anderzijds ligt, naar reizigers beweren, enkel land.

Ik denk ook aan Psalm 48 waar wij lezen: 'Door de oostenwind verbreekt Gij de schepen van Tarsis (vers 8); daarmee zijn gewoon zeeschepen bedoeld. En ook aan Jesaja 23: 'Jammert gij schepen van Tarsis' (vers 1), waar ook weer gewoon zeeschepen zijn bedoeld.

Nog meer van zulke uitspraken staan er in de Schrift, zodat ook Hieronymus zelf heeft toegegeven dat het beter is aan een 'zee' dan aan de stad Tarsus te denken.

Trouwens, het is Jona niet te doen geweest om een bepaalde stad. Wat zou hij er hebben moeten zoeken? Hij dacht slechts aan één ding: te vluchten. Hij koos daarvoor de zee, maar het kon hem niet schelen waar hij terecht zou komen. Te vluchten begeerde hij, waarheen, daar vroeg hij niet naar. De tekst zelf zegt het: Hij heeft zich opgemaakt om te vluchten, weg van het aangezicht des HEREN. En daar hij niet wist waarheen, besloot hij de zee op te gaan en dan maar af te wachten waarheen de wind hem drijven zou.

Jafo is de stad Joppe. Het is de stad waar men tegenwoordig aanlegt wanneer men naar Jeruzalem reist. Jafo betekent in het Duits 'die Schöne' of 'die Hübsche', omdat zij een havenstad is.

Op deze wijze is Jona dus weggetrokken uit Jeruzalem en het Joodse land. Hij ging de zee op, westwaarts. Daarop wijzen de woorden: 'weg van het aangezicht des HEREN'.

Evenwel, wie kan ooit vluchten voor de HERE? Is de HERE niet zelfs aan de einden der aarde? Psalm 139 zegt: 'Waarheen zou ik gaan voor uw geest, waarheen vlieden voor uw aangezicht?' (vers 7). Welnu, Jona is heus niet zo dom geweest dat hij niet wist dat God overal is. Hijzelf heeft enige tijd later beleden

dat hij diende die God, die de hemel en de aarde, de zee en het droge gemaakt heeft (vers 9). Trouwens, hij had zojuist uit Gods eigen mond vernomen dat God ook te Ninevé was, waar Hij de boosheid der mensen wilde straffen, om welke reden Hij er Jona heenzond. Neen, men zal dit anders moeten opvatten. Men moet weten dat God tweeërlei wijze van zijn of van tegenwoordigheid heeft. De ene is natuurlijk en de andere is geestelijk. Op een natuurlijke wijze is God overal, tot aan alle einden der aarde. Hij zegt: 'De hemel is mijn troon en de aarde de voetbank mijner voeten' (Jesaja 66:1). Op deze natuurlijke wijze is Hij ook in de hel, in de dood en in de zonden. In Psalm 139 staat: 'Daalde Ik af in de hel, Gij zijt ook daar' (vers 8). Zolang het hier over gaat moet men zeggen dat niemand Hem ontvluchten kan.

Geestelijk tegenwoordig is God echter alleen daar waar men er weet van heeft dat Hij zulk een God is, waar het Woord is, waar het geloof is, waar de Geest is en waar men Hem dient. Alleen daar vindt men de zijnen, dat wil zeggen de enigen op aarde die in hun hart gevoelen dat God een HERE is die almachtig is en heel de aarde bewoont. De goddelozen missen dit gevoel; zij geloven het niet en wéten ook niet dat God zelfs aan de einden der aarde te vinden is; ook niet al wordt het hun gezegd en al kunnen zij het met hun eigen mond nazeggen. Laat het duidelijk zijn dat men op deze wijze wél voor God vluchten kan. Namelijk door zich te begeven naar een plaats waar niet het Woord is, waar ook geen geloof is, waar de Geest wordt gemist en alle ware kennis van God. Gevlucht is Jona, weg van het aanzicht des HEREN op deze wijze. Immers hij verliet zijn volk en zijn land, dat land waar Gods Woord was, waar de Geest was, waar geloof en kennis van God waren. Hij begaf zich op

zee, naar heidenen, daarheen waar geen geloof te vinden zou zijn, waar het Woord en de Geest van God werden gemist.

Vanzelf komt nu de vraag op of Jona ook gezondigd heeft met deze vlucht voor de HERE. Onze heilige voorvaders hebben sterk de neiging gehad om de profeten, de apostelen en de heiligen in alles te verontschuldigen. In een al te dwaze deemoed hebben zij dit zo ver gedreven dat zij nog eerder de Heilige Schrift, het Woord Gods geweld aandeden, ofwel verwrongen en schonden dan de heiligen zondaren te laten zijn. Het is waar, deze deemoed kwam bij hen voort uit afkeer van de zonden en een lofprijzing op de gerechtigheid en is als zodanig dan ook wel te verdragen. Toch, het blijft gevaarlijk om zo om te gaan met de Schrift; wij mogen hun wijze van uitleggen dan ook niet volgen. Christus zelf heeft heel anders gesproken. Hij zei dat eerder hemel en aarde zouden voorbijgaan dan dat de geringste letter of jota van de Schrift zou vergaan (Mattheus 5:18). Beter is het de heiligen te wéinig eer toe te kennen dan te véél; en beter is het aan hén tekort te doen dan aan God en zijn Woord. Want zonder de heiligen kunnen wij wel zalig worden maar niet zonder Gods Woord.

Om deze reden blijven wij pal en onwrikbaar staan op de woorden Gods en doen wij er niets van af dat Jona een zeer grote en zware zonde begaan heeft, waarvoor hij voor eeuwig had verloren gegaan had hij niet behoord tot het getal der uitverkorenen en had zijn naam niet geschreven gestaan in het boek des levens. Niemand kan immers loochenen dat God Jona een uitdrukkelijk bevel had gegeven, door hem te gebieden dat hij naar Ninevé moest gaan en tegen die stad moest preken. Ook staat vast dat dit bij God geen grapje maar tenvolle ernst is geweest. Evenzeer als toen Hij Adam in het paradijs zijn gebod

gaf. Hij zei niet voor niets: De boosheid van de stad Ninevé is opgestegen voor mijn aangezicht! en Hij wilde niet voor niets dit hele rijk straffen. Zijn toorn was zeer groot. Het is dan ook klaar als de dag dat Jona een zeer ernstig gebod van God ongehoorzaam is geweest en dat hij, met te vluchten zwaar gezondigd heeft. Net zo zwaar als Adam in het paradijs. Hij had Gods bevel niet alleen gehoorzaam moeten aanvaarden, maar hij had ook met vreugde het ten uitvoer moeten brengen. Hij had bereid moeten zijn liever honderd doden te sterven dan het Woord Gods ongehoorzaam te zijn. Een erger en gruwelijker zonde dan Gods wil ongehoorzaam te zijn is er niet. Zie maar wat Adam. Saul en het volk Israël als straf daarvoor overkomen is. Ja zie ook wat Jona zelf hier als straf voor heeft gekregen. Zijn ongehoorzaamheid is ontzettend gestraft. Dat zal niemand kunnen ontkennen. Alleen al de straf die hij er voor heeft gekregen is een voldoende bewijs dat zijn zonde niet gering is geweest. Hoe slim is hij ontvlucht de gehoorzaamheid die hij God schuldig was; maar hij had wel mogen wensen, inplaats daarvan, thuis tot driemaal toe te sterven. Wilde hij niet naar Ninevé, nu goed, dan maar in de zee, in de kaken van de vis!

Dit alles staat beschreven tot onze waarschuwing. Ten eerste, om ons te leren dat wie God niet goedschiks gehoorzaam wil zijn tenslotte toch kwaadschiks voor Hem buigen moet; want God zet zijn wil toch door. Ook zien wij hier dat aan de mens die niet om Gods wil een beetje lijden wil inplaats daarvan iets overkomt wat veel erger is. Het is dan ook maar het beste altijd God terstond gehoorzaam te zijn en te zeggen: 'Uw wil geschiede, gelijk in de hemel alzo ook op de aarde' (Mattheus 6:10). Er tegenover staat dat het een groot blijk van Gods genade is geweest dat Hij Jona al zo spoedig na zijn zonde opgezocht en

gestraft heeft, en daarmee voorkwam dat hij lange tijd in de zonde volhardde, zodat Jona wel met David heeft mogen zingen: 'De HERE heeft mij zwaar gekastijd, maar aan de dood heeft Hij mij niet overgegeven' (Psalm 118:18).

Ten tweede, opdat wij Gods genade recht zouden leren kennen en nimmer zouden hangen aan onze verdiensten. Wij moeten leren noch te hangen aan het goede dat wij hebben gedaan noch ons blind te staren op het verkeerde dat wij hebben gedaan. Wij moeten weten dat noch de zonde ons verdoemt noch de goede werken ons behouden. Alleen Gods genade behoudt ons; terwijl beide, de zonden en de goede werken, ons doen verloren gaan, te weten wanneer wij ofwel in onze zonden wanhopen of op onze goede werken ons vertrouwen stellen. Jona heeft, zoals ge zelf hier zien kunt, met geen enkel goed werk verdiend dat hij in het ingewand van de vis gespaard bleef, daaruit verlost werd en weer veilig aan land kwam. Het was alles louter door Gods genade, zoals hij ook zelf in zijn lofzang zo treffend gezegd heeft, wat u straks nog horen zult. Terwijl ge van de andere kant ook ziet dat er bij hem genoeg ernstige zonden waren om voor immer verlaten en verdoemd te worden, wat toch niet gebeurd is. De oorzaak daarvan is dat hij zich niet tot wanhoop heeft laten verleiden maar standvastig heeft vastgehouden aan Gods genade, en dat hij zich gewillig aan zijn straf onderworpen heeft. Had hij gewanhoopt dan was hij nooit meer levend uit de vis gekomen. Het was dank zij zijn groot geloof dat God hem, midden in de zonden, toch niet kon vergeten, en hem wel móest verlossen. Hier zal straks nog meer over gezegd worden.

Ook ons is het nog tot grote troost dat zelfs de allergrootste en meest voortreffelijke heiligen nog zo zwaar tegen God hebben kunnen zondigen, gelijk wij hier immers zien, zodat niet wij al-

léén arme en ellendige zondaren zijn. Ook zij zijn mensen geweest van vlees en bloed, net als wij zijn. Hetwelk betekent dat ook wij niet de moed behoeven te laten zakken, ook al zondigen en vallen wij, tenminste voorzover wij binnen het rijk der genade blijven en niet door valse leer en bijgeloof daar buiten komen te staan. Want gelijk er binnen het rijk der genade geen zonde zo groot is dat zij niet vergeven kan worden, zo is er omgekeerd buiten de genade geen werk zo goed en geen leven zo heilig dat niet desondanks verdoemelijk is. Onder het blijven binnen het rijk der genade versta ik dit dat men niet óók nog tegen de genade zondigt. Dit zondigen tegen de genade kan geschieden op twee manieren. Ten eerste op deze manier dat ik, na gezondigd te hebben tegen Gods gebod, door een ingeving van de duivel, daar nog aan toevoeg de wanhoop of vertwijfeling, menend dat God mij mijn zonde niet wil vergeven en dat er voor mij geen genade meer is, mij daar grote zorgen over makend. In zo'n geval is er namelijk voor mij ook werkelijk geen genade meer. God en zijn genade worden dan immers verloochend en als het ware tot niets gemaakt. Wij staan dan niet meer schuldig aan een *menselijke* zonde maar aan een *duivelse*, ja de zonde tegen de Heilige Geest, welke niet vergeven kan worden zolang men daarin blijft, want deze gaat lijnrecht in tegen de genade en het is juist de genade alleen waardoor de zonde vergeven kan worden.

Daartegenover betekent het *blijven in het rijk der genade* dat men tóch niet, ook al zijn de zonden nog zo groot, wanhoopt aan Gods ontferming en aan de vergeving der zonden, maar inplaats daarvan in hart en geweten ervan overtuigd blijft dat er nog altijd genade en vergeving is, zelfs al zou de toorn van God en die van alle schepselen mij dreigen te verteren, en al zou bovendien mijn eigen geweten er aan toevoegen dat het nu toch

echt wel voorgoed uit is met de genade, en dat God mij nooit meer vergeving zal willen schenken. Leert hieruit wat door mij verstaan wordt onder het verheffen, loven en prijzen van Gods genade boven alle dingen, en onder het roemen in de genade zelfs tegen toorn en oordeel. Gelijk Jacobus daarover gesproken heeft in zijn brief waar hij zegt: 'De barmhartigheid roemt tegen het oordeel' (Jacobus 2:13). Hij heeft willen zeggen: Toch wint de genade het; zij alleen vermag meer dan alle toorn, alle oordeel, ja dan heel Gods gericht; en wie dat gelooft kan door dat geloof over alle toorn en oordeel Gods triomferen. Bij hem die dat echter niet kan, is het net andersom, bij hem triomfeert het oordeel over de genade; ja zelfs gaat de genade bij hem geheel onder, waarna alleen het goddelijk gericht overblijft, dat wil zeggen: dood en verdoemenis! Heeft evenwel de genade het gewonnen, dan zal op haar beurt het goddelijk gericht geheel moeten ondergaan, met andere woorden dan zal de genade alleen overblijven, en dat wil zeggen: leven en eeuwige zaligheid! Gelijk ook bij Jona het geval is geweest. Laat het ieder duidelijk zijn dat wij hier niet meer spreken over een louter *menselijke* gerechtigheid, steunend op eigen werken en krachten maar veeleer over een *engelengerechtigheid*, ja nog beter: een *goddelijke* gerechtigheid, steunend op het geloof en op de Geest, zonder dat er een werk van mensen aan te pas komt. Zij hangt geheel aan de genade en die houdt er nu eenmaal geen werken op na. Immers alles speelt zich af in 's mensen hart en geweten, en daarin is voor werken geen plaats, zij hebben er ook geen toegang.

Ten tweede, ook nog op *déze* manier, dat ik, na goede werken te hebben gedaan daar, door ingeving van de duivel, aan toevoeg een vals *vertrouwen* op die werken, zodat ik mezelf ermee troost en mijn geweten probeer wijs te maken dat ik door deze

werken voor God bestaan kan, als waren er in het geheel geen zonden. Hiermee doe ik dan voor mijzelf de genade geheel te niet, als zou zij zonder enig nadeel gemist kunnen worden, aangezien de werken hetzelfde zouden vermogen uit te richten. God en zijn genade worden geheel prijsgegeven. Er kan in dat geval onmogelijk nog sprake zijn van een *goddelijke* gerechtigheid, alleen maar van een *duivelse*, welke niet vergeven kan worden, zolang zij zich weet te handhaven en niet als duivels wordt onderkend. Ziehier wat verstaan moet worden onder het blijven-buiten-het-rijk-der-genade en onder het zondigen-tégen-de-genade. Dat treft men daar aan waar de mens zo vroom is in het doen van allerlei goede werken of in de manier waarop hij leeft, dat hij geen behoefte meer heeft aan vergeving of genade, omdat hij ook zónder vergeving en genade die werken voor meer dan genoeg houdt. De woorden van Jacobus, die wij reeds aanhaalden worden dan geheel op hun kop gezet; inplaats van: 'Barmhartigheid roemt tegen het oordeel' wordt ervan gemaakt: 'Werken roemen tegen het oordeel' of zelfs nog erger: 'Werken roemen tegen de barmhártigheid'. Ziehier de zonde tegen de Heilige Geest, welke niet vergeven kan worden. In haar ontbreekt namelijk de genade, waardoor zij — als deze ingeving van de duivel er niet was bijgekomen — net zo goed vergeven zou kunnen worden als alle andere zonden waaraan deze toevoeging ontbreekt. Alle andere zonden behouden, ondanks alles, het stuk waar het op aankomt, zij ondermijnen niet de roem dat er nochtans genade en vergeving is en dat de genade en de vergeving meer en groter zijn dan de zonde. Alleen deze éne zonde doet dat echter wel, zij geeft de triomf der genade prijs, bant de genade geheel weg. Zij laat de zonde zeggen: Er is geen genade en vergeving meer! en de goede werken laat zij zeggen: De genade

is niemendal waard, ik heb haar niet nodig! Zo vallen zij dan beide buiten het rijk der genade, en wordt door beide ook tegen de genade gezondigd.

Thans zult u wel begrijpen wat Christus heeft bedoeld toen Hij zei dat de zonde tegen de Heilige Geest niet vergeven zal worden, noch hier noch daar (Mattheus 12:31 en Markus 3:28), alsook wat Johannes heeft bedoeld toen hij zei dat men niet mag bidden wanneer door iemand een zonde tot de dood is begaan (1 Johannes 5:16). Met een *zonde tot de dood* ofwel *doodzonde* heeft hij bedoeld de zonde tegen de Heilige Geest. Deze komt voor daar waar men vanwege zijn zonden vertwijfelt of waar men zich op zijn goede werken beroemt, want dat is tegen de Heilige Geest en tegen de genade. Dan is het wel mijn plicht ook voor zulke zondaren te bidden, namelijk met de bedoeling dat zij van deze zonde zullen worden verlost, zich zullen bekeren. Maar dat God hen zolang zij in deze zonde blijven genadig zou kunnen zijn en ook gedurende die tijd zijn genade in hun hart over de zonde zou laten heersen, dat is onmogelijk; daar mag ik dan ook niet om bidden. Anders zou ik in een en hetzelfde gebed begeren dat God zijn genade zou laten ondergaan én dat Hij haar zou laten heersen. Zo'n gebed kan niets uitrichten. Veeleer zal ik moeten bidden tégen deze zonde. Gelijk ook Mozes gedaan heeft (Numeri 16), toen hij bad tegen Korach en de zijnen zeggende 'Wend U niet tot hun spijsoffer' (vers 15). Korach had namelijk door zijn werken voor God iets willen zijn en had daarmee gezondigd tegen de genade. Dat was onaanvaardbaar. Voor de rest, alle zonden zijn te dulden; mits zij dus maar geen afbreuk doen aan de roem der genade, de genade laten heersen. Doch genoeg hierover.

Thans de vraag wat Jona toch wel mag bewogen hebben tot

zijn ongehoorzaamheid, dus wat de oorzaak is geweest dat hij niet naar Ninevé heeft willen gaan. Men heeft hier al vele oorzaken voor aangewezen.

Ten eerste déze dat hij de opdracht die een zeer zware en een geheel nieuwe en vreemde opdracht voor hem was zou hebben geweigerd omdat nog geen der profeten vóór hem ooit naar zulk een grote vorst, in een vreemd land, gezonden was. Immers, men leest nergens dat God al eens eerder een profeet uit Israël tot zulk een ver en groot wereldrijk had gezonden. Aangezien het een geheel nieuwe en ongehoorde opdracht was, een opdracht zoals er nog nooit eerder door God aan iemand was gegeven, heeft zij Jona stellig verwonderlijk in de oren geklonken. Hij moet het vreemd hebben gevonden dat God juist hém dit opdroeg. Het ligt nu eenmaal in de aard van ons vlees en bloed om met allerlei bezwaren te komen wanneer God van ons iets verlangt wat Hij van anderen niet verlangt. Van Petrus lezen wij dat hij achterom keek naar Johannes toen Christus tegen hem zei: 'Volg Mij'; hij vroeg onmiddellijk: 'Here, maar wat zal met deze gebeuren?' (Johannes 21:19v). Wij zien vaak niet in dat wij tenslotte toch alléén op pad zullen moeten gaan; net als Jona, hoe ongaarne hij ook land en volk verliet. Het gevolg van zijn onwil is geweest dat hij tenslotte — ook helemaal alleen — in de zee, in de bek van de vis verdween. Toen moet hij wel gedacht hebben dat er in heel de hemel en op heel de aarde verder geen enkel mens meer bestond dan hij alleen, samen met God! O hoe zwaar is dat te dragen.

Vervolgens kan men als reden van Jona's ongehoorzaamheid opgeven dat hij bevreesd is geweest voor die grote koning van Ninevé. Terwijl als derde mening door sommigen beweerd is dat hij op de vlucht is gegaan omdat hij bang was dat zijn profetie

niet zou uitkomen, dat niet werkelijk zou gebeuren wat hij ging zeggen gelijk ook inderdaad het geval is geweest; en dat hij dan voor een leugenaar en valse profeet zou worden gehouden, zulk een wiens woord niet waar is, niet van God komt. Aan dit laatste argument hecht ik echter niet veel waarde. Jona heeft namelijk niet van tevoren geweten wat er zou gaan gebeuren. Hij heeft zelf gezegd, in hoofdstuk 4, dat hij zich had neergezet ten oosten van de stad om te zien wat er met Ninevé zou gaan gebeuren. Blijkbaar verwachtte hij dat de stad zou ondergaan, zoals ook Sodom en Gomorra eertijds zijn ondergegaan. En toen hij bemerkte dat dat niet gebeurde werd hij boos. Uit dit alles kan men opmaken dat de eigenlijke oorzaak van Jona's ongehoorzaamheid hierin gezocht moet worden dat hij een hekel had aan Ninevé. Hij heeft nog de echt Joodse dat wil zeggen vléselijke mening over God er op nagehouden dat God alleen de God der Joden en niet ook die der heidenen is. Ziehier de eigenlijke reden waarom hij onwillig is geweest. Naar zijn oordeel waren de Ninevieten Gods Woord en zijn genade niet waardig, omdat zij geen Joden waren, omdat zij niet behoorden tot Israël, tot Gods volk. Zelfs in later tijd vindt men bij de apostelen aanvankelijk nog dezelfde vleeselijke mening. Zij meenden dat Christus' rijk een áárds koninkrijk zou zijn. En zelfs nog daarna, toen zij tenslotte hadden ingezien dat dit rijk een geestelijk rijk is, meenden zij toch nog dat het alleen voor de Joden bestemd was, zodat zij die alleen het evangelie verkondigden (Handelingen 8:25). Totdat God zelf hen uiteindelijk, namelijk door een visioen dat Petrus uit de hemel mocht ontvangen (Handelingen 10:10v), door een openlijke roeping van Paulus en Barnabas (Handelingen 13:2), verder door allerlei wonderen en tekenen en tenslotte door een algemeen concilie, tot de overtuiging

bracht dat Hij ook de heidenen zijn genade wil schenken en dat Hij ook hun God is.

Het is de Joden bijzonder zwaar gevallen te geloven dat er ook buiten het volk Israël volk van God was; gezien bepaalde uitspraken in de Schrift over Israël en over Abrahams zaad, welke dit lijken te weerspreken. Alsook omdat alleen in Israël Gods Woord, de dienst van God, de wet en de profeten te vinden waren. Vooral met het oog hierop heeft Paulus later zijn Brief aan de Romeinen geschreven, waarin hij immers deze zaak zeer scherp en met kracht aan de orde heeft gesteld, met verschillende sterke argumenten, waarna hij tenslotte met zoveel woorden zegt, dat God niet alleen de God der Joden maar ook die der heidenen is (Romeinen 3:29). Ziehier hetgeen zelfs heden ten dage nog de Joden in de weg zit. Zij willen nog steeds niet geloven dat de heidenen net zo goed Gods volk zijn als zij.

Ook Jona heeft het er moeilijk mee gehad; het heeft hem gebracht in een grote innerlijke tweestrijd. Pas na vele wederwaardigheden heeft hij het geleerd. Bovendien moest daar nog bijkomen die vergelijking met de wonderboom, dus een eigen zeer krachtig getuigenis van God zelf, waarin Hij Jona heeft voorgehouden dat Hij ook Ninevé hield voor een stad die Hem toebehoorde en ook de Ninevieten hield voor zijn volk. God heeft Jona deze vleselijke gedachten echter niet al te zwaar aangerekend evenmin als Christus dat gedaan heeft zijn discipelen toen zij zo vleselijk dachten over zijn koninkrijk. Trouwens, gij weet zelf hoe moeilijk het ook óns gevallen is, zelfs tot op de dag van vandaag toe, om te geloven dat er nog ergens op aarde christenen waren die niet stonden onder de paus, en dat terwijl men bij de paus toch niets vindt dan enkel schijn, bedrog en een valse uitleg van de Schrift. Stellig zou dit nog veel meer het geval zijn ge-

weest indien ook het pausdom, evenals het Jodendom, zich kon beroepen op uitspraken van de Schrift, die immers als zodanig onweerlegbaar zijn. Dan zouden wij zelfs ook nu nog van het pausdom niet durven afwijken, en Turken, Joden en heidenen zonder meer schuwen. Kijk, zo is het nu ook Jona vergaan die immers een Jood was, wonend in Israël.

Trouwens, hijzelf heeft later gezegd (Jona 4:2) dat de reden waarom hij was gevlucht geen andere was dan dat hij wist dat God een genadig en goed God is. Hiermee heeft hij te kennen gegeven dat het hem leed had gedaan dat God zo is en blijkbaar de Ninevieten genade wilde bewijzen, en dat hij om die reden daar liever niet had gepreekt, ja nog liever dood had willen zijn dan dat God zijn genade, welke volgens hem alleen het Joodse volk toekwam, aan heidenen zou schenken. Immers misten zij niet Gods Woord, de wet van Mozes, de dienst van God, en de profeten, ja waren zij zelfs niet vijanden van God en zijn Woord? Dit is Jona's vaste overtuiging geweest, wat ook wel blijkt uit de woorden waarmee God toen zijn boosheid en toorn heeft bestraft, immers Hij zei: 'Zou Ik Ninevé niet sparen?' (Jona 4:11). Waarmee door God duidelijk te verstaan werd gegeven dat door Jona zeer ongaarne gezien werd dat Hij de stad spaarde. Hij was er zelfs boos om geworden, had veel liever gezien dat God de stad, precies zoals hij gepreekt had, had omgekeerd.

Intussen, hoezeer blijkt uit deze geschiedenis de goddelijke barmhartigheid! Laten wij toch voor alle dingen leren dat er bij God geen aanzien des persoons is. Dat wij derhalve niemand mogen oordelen, en dat wij aan niemand mogen wanhopen. Dat is door Jona maar al te zeer gedaan. Hij heeft er teveel de personen op aangezien. Hij heeft de Ninevieten vergeleken bij de Israëlieten en op grond daarvan ze gehouden voor mensen die

bij God veracht waren. Hij heeft er maar op los geoordeeld, ze als verdoemelingen gevonnist. Hij heeft in twijfel getrokken dat ook zij van God genade zouden kunnen ontvangen. Hij heeft gehoopt en gewacht op hun ondergang. Er was bij hem maar één gedachte :Wat zouden deze zondaren, die immers de wet en de dienst van God missen, anders verdiend hebben? En verder: Indien er ook voor hen genade is, waarom is er dan nog een volk Israël; een volk dat zovele wetten van God ontvangen heeft, en waaronder God dagelijks gediend wordt? Immers de heidenen staan dan in niets bij dit volk ten achter. Blijkbaar kunnen zij zonder God te dienen evengoed tot de genade komen. Kortom, heel de godsdienst der Joden is dan vergeefs en overbodig. Zij zouden er de hitte van de dag niet voor hebben behoeven te verdragen, nu blijkbaar anderen, zonder al die inspanning, toch eenzelfde penning als loon ontvangen (Mattheus 20: 12). Maakt dit alles niet noodzakelijkerwijs de ogen der mensen scheel? Komt men daardoor niet als vanzelf tot morren en klagen tegen de heer van de wijngaard? Ja, zou dit alles niet in Gods ogen iets onbillijks en onmogelijks moeten zijn?

Neen, want Jona heeft het ver mis gehad; en hij is er ook zwaar voor gestraft. Daar waar naar zijn oordeel voor Gods genade geen plaats was, waar hij dan ook enkel toorn en oordeel verwachtte, daar werd zij juist ten volle bewezen. Daar waar men naar zijn gedachten Gods Woord niet zou willen horen en aannemen, daar heeft men het terstond en nog wel zeer ootmoedig juist wèl aangenomen. Zo heeft Jona door ervaring moeten leren dat men niemand oordelen mag, dat men aan niemand wanhopen mag en dat men ook nooit aan Gods genade mag voorschrijven plaats, doel, tijd, omvang, persoon of verdienste,

zoals de Joden maar al te zeer, in hun vleeselijke overleggingen, gedaan hebben.

Ten tweede kunnen wij uit deze geschiedenis leren dat wij Gods bevel zonder meer hebben te gehoorzamen, ook op niets anders mogen zien dan alleen op dat bevel. Wij hebben niet het recht eerst te vragen of dit bevel zich wel rijmen laat met allerlei andere dingen. Wij moeten tenvolle bereid zijn om om Gods wil dwazen te zijn, en Hem de eer te geven dat Hij in al zijn woorden en werken rechtvaardig en wijs is. Dat deed ook Abraham toen hij zijn zoon ging offeren (Genesis 22). Door hem werd niet eerst gevraagd hoe deze opdracht zich rijmen liet met wat God tevoren hem beloofd had, toen Hij zei: 'Door Izaäk zal men van uw nageslacht spreken' (Genesis 21:12). Zou hij zich met dergelijke overleggingen lang hebben opgehouden, dan was hij zeker op een dwaalweg gekomen. Dan zou hij tenslotte gevallen zijn in dezelfde ongehoorzaamheid die wij hier bij Jona tegenkomen. Want die heeft wèl gedraald, namelijk door al maar tegen elkaar af te wegen Israël enerzijds en Ninevé anderzijds, wat hem toen ook tot ongehoorzaamheid bracht. Jona had heel simpel bij zichzelf moeten denken: man wat tob je toch, wat gaat het jou aan dat God Israël wèl van wetten en godsdienstige voorschriften voorzien heeft en de Ninevieten nièt! Hij kan toch wel desondanks aan beide zijn genade schenken? Ja zelfs desondanks aan Israël zijn zegen onthouden en omgekeerd Ninevé er niets om tekort laten komen dat daar die wetten en voorschriften ontbreken? Wat zou er aan gelegen zijn dat Hij Israël dit en dat bevelen heeft en anderen niet? Laat ieder toezien op hetgeen hij zelf ontvangen heeft; de genade gaat immers haar geheel eigen gang, zowel bij degenen die niets doen als bij degenen die wel wat doen. Gelijk Paulus geleerd heeft in Romeinen 4 (vers 4).

Indien Jona zo overlegd had dan was hij gewis, net als Abraham gebleven op de weg der gehoorzaamheid.

Vers 4:

'Maar de HERE wierp een hevige wind op de zee en er ontstond een zware storm op de zee, zodat het schip dreigde te worden stukgeslagen'

Ook anderen hebben moeten boeten voor de zonde van deze ene man. Die storm die kwam opzetten kwam immers om Jona. Nu kunt u vragen of dat wel rechtvaardig is wanneer door God de een om de ander wordt gestraft. Mijn antwoord is dat God eenvoudig niet onrechtvaardig kán zijn, ongeacht wat Hij doet. Het is niet aan ons Hem de wet te lezen of geboden voor te houden. Waar geen sprake kan zijn van een wet, daar kan ook onmogelijk zonde zijn, of enig onrecht. Bovendien, laat deze storm inderdaad om Jona opgestoken zijn, gelijk hij zelf beleden heeft, en gelijk trouwens de hele gang van zaken ook wel heeft uitgezeten, toch waren ook de schepelingen niet geheel zonder schuld of zonden. Ook zij hadden elk uur van de dag de dood en alle mogelijke straffen verdiend. Wie is trouwens voor God ooit zonder zonde, geheel onberispelijk? Geen wonder dat God ook de schepelingen tegelijk met Jona heeft gestraft, hoewel hij alleen de eigenlijke oorzaak was, vanwege zijn overtredingen.

Vervolgens, het onweder lijkt een heel bijzonder onweder te zijn geweest, dat plotseling, geheel onverwacht, kwam opzetten. Aangezien de tekst zegt dat het een grote wind was die door God zelf op de zee geworpen werd. In het hebreuws staat het eigenlijk zó dat God deze wind, toen hij opstak als het ware met eigen hand uitstootte en op de zee wierp, waardoor de schepelingen

terstond bemerkten dat het anders ging dan anders. Vandaar hun vaste overtuiging dat deze storm het gevolg moest zijn van een of andere misdaad, terwijl ook Jona zelf bemerkt heeft dat het ging om hem, om hem alleen.

Verzen 5 en 6:

'De schepelingen werden bevreesd en riepen ieder tot zijn god, en zij wierpen de lading die in het schip was, in zee om het daardoor lichter te maken. Jona echter was in het ruim van het schip afgedaald, en hij had zich daar neergelegd en was in een diepe slaap gevallen. En de gezagvoerder kwam bij hem en zeide: Hoe kunt gij zó vast slapen! Sta op, roep tot uw god, misschien zal die god onzer gedenken, zodat wij niet vergaan.'

Hier ziet ge hoe waar het is wat Paulus heeft geschreven in Romeinen 1 (vers 19), waar hij zegt dat God bekend is onder alle heidenen. Met andere woorden: heel de wereld weet van het bestaan van een godheid; ook weet 's mensen natuurlijke rede dat deze godheid zeer verheven is, staande boven alle dingen. Hier levert zij daarvan een duidelijk bewijs. Mensen die heidenen waren hebben toch God aangeroepen. Indien zij van God of van een zekere godheid niets geweten hadden hoe hadden zij Hem dan kunnen aanroepen, ja zelfs tot Hem kunnen schreeuwen om hulp? Al is het volkomen waar dat hun geloof in God verkeerd was, toch hebben zij geweten en beseft dat God een wezen is dat helpen kan, op zee en in alle noden. Zulk een licht, zulk een kennis is aanwezig in de harten van alle mensen, het laat zich niet onderdrukken noch uitdoven. Wel zijn er sommigen geweest, zoals de Epicureeën, Plinius en dergelijke lieden, die met de

mond dit hebben geloochend, maar zij hebben dit niet kunnen doen zonder zichzelf geweld aan te doen. Vergeefs hebben zij gepoogd het licht in hun eigen hart te doven. Zij hebben het even vergeefs gedaan als mensen die met geweld hun oren toestoppen of met geweld hun ogen toesluiten om maar niet te horen of te zien wat zij niet begeren te horen of te zien. Het hielp ze niet, hun geweten zei duidelijk wat anders. Terecht heeft Paulus gezegd, dat God het hun heeft geopenbaard' (Romeinen 1 : 19), met andere woorden dat zij iets van God weten.

De natuur en de rede willen ons hier dus leren waar men God voor moet houden. De schepelingen hebben Hem gehouden voor een God die de mens uit alle nood redden kan. Hieruit volgt vanzelf dat de rede ook erkennen moet dat al het goede van God komt. Wie immers uit alle nood en onheil verlossen kan die is ook in staat te schenken al wat goed is en gelukkig maakt. Zo ver reikt blijkbaar het natuurlijke licht der rede dat zij God houdt voor een goede, genadige, barmhartige en milde God. Voorwaar, zij is een groot licht!

Intussen, twee belangrijke dingen ontbreken haar. Ten eerste: wel gelooft zij dat God dit alles kan alsook dat Hij wegen weet om de mensen te helpen en ze te geven al wat nodig is, maar zij weet niet dat Hij het ook wil en dat Hij bereid is het te doen, ook aan haar. Daarom volhardt zij ook niet bij hetgeen zij van God weet. In Gods macht gelooft zij, maar aan zijn wil twijfelt zij, aangezien zij in tegenspoed het tegenovergestelde ervaart. Ook hier is dat duidelijk te zien. Immers, wel hebben deze schepelingen tot God geroepen, waarmee zij duidelijk beleden dat Hij, wanneer Hij wilde, kon helpen; ook hebben zij geloofd dat Hij bereid is anderen te helpen, maar verder konden zij het blijkbaar niet brengen. Hetwelk hieruit blijkt dat zij zich tot het uiterste

hebben ingespannen, met al de krachten waarover zij beschikten om zichzelf te redden. Op dit punt is de vrije wil aan het eind van zijn krachten. Zij hebben niet geloofd dat God ook *wil* helpen; hadden zij dat wèl geloofd dan hadden zij niet gedaan wat zij nu hebben gedaan, zij zouden niet de scheepslading buiten boord hebben geworpen, zij zouden ook niet tot Jona gegaan zijn met het bevel zijn God aan te roepen, zij zouden in stil vertrouwen op Gods hulp hebben gewacht. En de zee zou dan stil geworden zijn op hun geloof. Zulk een geloof hebben wij namelijk nodig, dat niet er aan twijfelt: God wil niet alleen *anderen* maar ook *mij* genadig zijn! Alleen zulk een geloof is een waar en levend geloof. Zij is een grote, rijke en zeldzame gave van de Heilige Geest. U zult dit straks aan Jona zelf zien.

Ten tweede, het ontbreekt de rede ook hieraan dat zij de godheid niet weet toe te schrijven en toe te brengen hetgeen alleen haar toekomt. Weliswaar weet zij dat God er is maar wie of wat Hij is die naar waarheid de naam God draagt, dat weet zij niet. Het vergaat haar zoals het eens de Joden verging, toen Christus op aarde was en door Johannes de Doper betuigd werd dat Hij midden onder hen stond. Op dat moment hebben zij terdege geweten en beseft, dat Hij waarlijk onder hen verkeerde; en toch, wie Hij eigenlijk was, dat wisten zij niet. Want dat Jezus van Nazareth de Christus was, dat kon niemand weten. Kijk, zo speelt nu ook de rede blindemantje met God. Altijd tast zij mis, altijd zit zij er naast. Zij noemt God wat geen God is en omgekeerd wat niet God is noemt zij God. Indien zij niet alleen wist dat God er is maar ook wie en wat God is zou zij dat niet doen. Zij gaat lukraak te werk, deelt willekeurig namen en goddelijke eer uit. Zij noemt God wat naar haar idee God is, waardoor zij nimmer tot de ware God komt, maar allerwege op de duivel stuit ofwel op

haar eigen gevoelen, hetwelk door de duivel geregeerd wordt. Er is dan ook een groot verschil tussen het weten dat er een God is enerzijds en het weten wat en wie die God is anderzijds. Het eerste leert de natuur en staat geschreven in alle harten, het laatste leert alleen de Heilige Geest.

Wij willen hiervan een voorbeeld geven. Laten wij eens de papisten en roomse geestelijken ons voor ogen stellen. Deze houden een dergelijk drogbeeld aangaande God er op na dat zij leven in de veronderstelling dat God een God is die zich door goede werken laat bewegen tot barmhartigheid, daardoor zich laat tevreden stellen. Dát is de reden waarom er onder hen zoveel standen, secten en diverse levenswijzen zijn, waarmee zij, naar aller mening, God dienen en behagen. Maar gesteld nu eens dat een God, die zulks begeert of wil, er niet is, ja, wat voor een God eren deze lieden dan? Nietwaar, dan vereren zij slechts hun eigen drogbeeld, iets wat alleen maar bestaat in hun verbeelding. Welnu, het is inderdaad zo! Een dergelijk God, zoals zij zich voorstellen, bestaat gewoon niet. Wat is het gevolg? Dat zij, dank zij hun dwaze inbeelding, nimmer tot de ware God komen. Wat zij overhouden is alleen maar dat drogbeeld, dát is hun god, dáaraan geven zij de naam en de eer van God. Onder deze dekmantel kan zich onmogelijk iemand anders schuilhouden dan de duivel. Hij is het die hun hun dwaze inbeelding heeft ingegeven, hij is het die over hen heerst. Zo is hun inbeelding dus hun God, het beeld van de duivel in hun hart. Want waarlijk, de enige en waarachtige God is niet een God die men met werken dienen kan maar alleen met een waar geloof uit een rein hart. Hij is een God die zijn genade en zijn gaven geheel om niet geeft, zonder werken en verdiensten. Dat geloven zij echter

niet. Vandaar dat zij Hem niet kennen en Hem ook nimmer vinden, zij zitten er geheel naast.

Zo weet gij dan nu waar alle afgoderij vandaan komt. En ook waarom er terecht gesproken wordt over afgoden, bijgeloof en afgoderij. Immers zonder enige twijfel voert een inbeelding als deze ons weg van God en van de ware dienst van God. 'Zulk een afgod en zulk een bijgeloof brengen ons ver van God bij de duivel in de hel. Dat er zoveel afgoderijen zijn komt omdat iedereen zich, geheel willekeurig, iets heeft uitgekozen en meent dat het God behaagt, gelooft dat God een God is die op deze dingen gesteld is, terwijl Hij in werkelijkheid er helemaal niet op gesteld is, er ook helemaal geen behagen in schept. Er bestaan evenveel afgoderijen als er dwaze inbeeldingen zijn, gekoesterd door de gedachte dat men God ermee behaagt. Maar er is slechts één opvatting omtrent God die werkelijk goed is, namelijk die des geloofs, hetwelk een gave is van de Heilige Geest.

Op deze wijze is indertijd bij koning Achab de afgod Baäl in ere gekomen. Hij was ervan overtuigd dat er een God moest zijn, maar hij heeft zich toen ingebeeld dat die God geen andere kon zijn dan Hij die zich liet welgevallen de wijze waarop het hem, Achab, beliefte Hem te dienen. Zo heeft hij God *Baäl* genoemd en omgekeerd *Baäl God*; zie maar wat er staat in Hosea 2.

Op dezelfde wijze is ook koning Jerobeam te werk gegaan. Hij heeft gemeend dat God was Hij die zich de dienst der gouden kalveren liet welgevallen. Zo is hij ertoe gekomen die kalveren de 'goden van Israël' te noemen en omgekeerd God een *kalf* te noemen. Gelijk men heden ten dage Christus onze Here een *kappen-god* of een *kruinen-god* zou kunnen noemen, immers men is van mening dat Hij een God is die van monnikskapen en kale kruinen houdt en daar erg van gediend is. Gewis, de

monniken en papen houden in hun hart Hem daar ook werkelijk voor en noemen Hem in hun hart ook zo. Maar het is enkel bijgeloof en afgoderij! Ontstellend is het zoveel afgoderij er wordt bedreven. Evenveel afgoderijen zijn er als er godsdienstige meningen bestaan waarin men, zonder in Christus te geloven, zich vastklampt aan hetgeen men zelf verzonnen en gekozen heeft, in de veronderstelling dat God ervan gediend is. Er wordt niemand anders dan de duivel mee gediend, want een God die in dergelijke dingen behagen scheidt bestaat gewoon nergens.

Bij de schepelingen is op te merken dat ook zij allen omtrent God wel iets geweten hebben, maar dat zij allermint een God hebben gehad waarop zij geheel vertrouwd. Immers 'een ieder', staat er, 'riep tot zijn god'. De betekenis hiervan is dat ieder van hen geroepen heeft tot wat hijzelf voor zijn god hield, derhalve tot zijn eigen inbeelding. Niet een van hen heeft de enige en ware God aangeroepen. Zij hebben onder Gods naam en eer er enkel afgoden op nagehouden. Om die reden was ook hun geloof verkeerd, het was bijgeloof, afgoderij. Het heeft hen dan ook geen zier geholpen. Hun god heeft ze laten wegzinken in hun nood, ze vergeefs laten roepen. Zozeer dat zij er door tot wanhoop kwamen en tenslotte niet meer wisten waar zij nog een god konden vinden die hen helpen kon, zodat zij ten einde raad naar Jona zijn gegaan, hem wakker hebben gemaakt en hem hebben bevolen dat hij *zijn* God zou aanroepen of eventueel een andere, het kon hun niet schelen wie, als Hij maar zou willen helpen. Indien ergens dan ziet ge hier toch wel heel duidelijk dat een verkeerd geloof in nood geen standhoudt, dat het dan wegzinkt en verdwijnt. Allebei gaan ze dan ten onder: God en dat geloof, afgod en bijgeloof; alleen het wanhopen blijft over. Alleen de enige en levende God die de naam Helper draagt en dat ook altijd en

overall is (Psalm 9:10) kan werkelijk redden uit de dood.

Vervolgens is ook nog op te merken hoezeer het de schepelingen aan moed heeft ontbroken. Zij zijn in hun nood naar Jona gegaan, aan wie zij echter, toen de zee nog stil was, niet de minste aandacht hadden geschonken. Hadden zij van tevoren geweten dat hij een Jood was, dan hadden zij hem nog meer veracht, want de heidenen hadden een grote hekel aan de Joden. Maar nu, nu zij in nood zitten en hun afgoden hen in de steek hebben gelaten, o hoe belachelijk wordt nu hun trots, nu hebben zij ineens die arme Jona nodig; bij hem zoeken zij nu zelfs meer heil dan bij al hun afgoden en dan bij al hun eigen krachtsinspanningen. Ziehier iets wat men bij een verkeerde, schijnheilige gesteldheid kan opmerken. Gaat het haar voor de wind, bloeit zij in volle fleur dan is zij de trots zelf, dan verheft zij zich boven God en boven al wat Hem toebehoort; zij is dan zo hard en verhard als nog nooit een aambeeld geweest is. Doch niet zodra begint zij te wankelen en weg te zinken of er is noch in de hemel noch op de aarde ook maar iets te vinden dat zo bang en bevreesd is. Zij zou dan wel willen wegkruipen in een schuilhoek zo groot als een muizengaatje. De wijde wereld wordt haar veel te eng. Zij gaat dan hulp en raad zoeken zowel bij vijanden als bij vrienden, zowel bij mensen die zij tevoren verachtte als bij mensen die zij altijd hoog gewaardeerd heeft, bereid om hulp te aanvaarden van welke kant die ook komt.

Intussen heeft echter in al die tijd Jona beneden in het schip liggen slapen. Hij heeft niets bemerkt van heel de storm. Men zou zijn slaap een *doodsslaap* kunnen noemen, zijn laatste slaap, want spoedig daarop moest hij de dood in. Evenwel, zo gaat het altijd en overall met zondaren. God doet met hen gelijk Hij hier met Jona heeft gedaan. Vast staat dat Jona zwaar gezondigd had

tegen God. Toch heeft God gezwezen, Hij hield zich stil, Hij sloeg niet toe, Hij keerde de zonde niet, strafte niet. En dan is het de natuur en de aard van de zonde om de mens te verblinden en te verharden, waardoor hij tot valse gerustheid komt, geen vrees meer kent, zich rustig neerlegt en slaapt en niet ziet welk een zwaar onweder en groot onheil hem boven het hoofd hangt, hetwelk hem echter straks met schrik zal doen ontwaken. In zulk een tijd laat God het voorkomen of Hij het kwaad vergeten is, daar Hij niet dadelijk komt met zijn straf. Hij stelt op deze wijze de mensen op de proef of zij zich ook bekeren willen. Gelijk geschreven staat in Psalm 11: 'De HERE heeft in de hemel zijn troon; zijn ogen slaan gade, zijn blikken doorvorsen de mensenkinderen' (vers 4). Maar ach, niets komt daar van terecht. Er is noch bekering noch inkeer. Jona zou zijn leven lang hebben blijven slapen. Had God het kwaad dat hij gedaan had willen vergeten, *hij* van zijn kant zou er nimmer aan gedacht hebben. Dat is het wat hier beduid is in Jona wanneer wij lezen dat hij midden in de storm diep en vast heeft geslapen, bovendien helemaal onder in het schip. De tekst wil als het ware zeggen: hij was geheel verblind, verhard, ja gestorven, verzonken in de afgrond van een onboetvaardig hart; en als het aan hem had gelegen was hij daar blijven liggen, was hij verloren gegaan. De zonde laat het nu eenmaal niet toe dat er ook maar iets ten goede in het hart van de mens zich begint te roeren, laat het de vrije wil of de rede zijn. Hij lag daar onder in het schip, snorkend in in zijn zonden, hoorde en zag niets, voelde ook niet wat Gods toorn over hem had beschikt en voorgenomen.

Heel anders is dat echter geworden toen de gezagvoerder hem wekte en beval zijn God aan te roepen. Op dat moment werd hij gewaar dat God hem met zijn straf achtervolgde en dat zijn zon-

de dus door God niet vergeten was. Zijn geweten ging spreken, de zonde keerde terug en werd levend. De zonde is dan de prikkel des doods, zoals Paulus heeft gezegd (1 Corinthhe 15:56), vertonend de toorn Gods. Niet alleen het schip maar de hele wereld werd Jona daarom te eng. En *hij* zou dan zijn God moeten aanroepen . . ? Niemand in heel het schip was banger dan hij. Hij voelde en bemerkte — trouwens zijn geweten zei het hem ook — dat dit onweder *hém* gold, dat niets minder dan Gods toorn over hem was losgebarsten. O hoe klein is hij nu! Allen die in het schip waren sprak hij nu geheel vrij, *hen* hield hij allen voor onschuldig; hij zag geen andere zonde dan alleen die van zichzelf. Dit noemen wij nu berouw. Zijn aard is het het geweten pijn te doen en te verschrikken. De hele wereld lijkt dan onschuldig te zijn, alleen ik ben een zondaar. God lijkt alle mensen genadig te zijn behalve mij. Gods toorn lijkt niemand te treffen dan alleen mij. Ook meen ik dan, dat geen enkele andere toorn enige naam mag hebben vergeleken bij de toorn die ik voel; ik vind mijzelf de ellendigste van alle mensen. Met Adam en Eva is dat, nadat zij gezondigd hadden, ook zo geweest. Indien God niet tot hen gekomen was bij het vallen van de avond, dan zouden zij nooit aan hun zonde enige aandacht hebben geschonken. Niet zodra echter kwam God of zij kropen weg. Met Petrus is het ook zo geweest. Toen hij Christus verloochend had voelde hij op dat moment nog geen zonde, ook hij lag als het ware te slapen beneden in het schip en leek dood. Maar toen Christus hem aankeek werd het anders, zijn gevoel keerde terug, hij begon bitter te wenen. Ziehier dan hoezeer de zonde de mens hard, ongevoelig, ja geheel dood maakt. Hij voelt God noch zichzelf, leeft onbevreesd in valse gerustheid voort. Totdat

God zelf komt en hem wakker maakt. Alle roem op een vrije wil wordt hierdoor volkomen ijdel gemaakt.

Daar zit Jona nu. Zijn God durft hij niet aan te roepen; hij heeft en siddert voor diens toorn. De dood die elk ogenblik hem verslinden kan kwelt hem. En intussen roepen de schepelingen nog steeds voor niets hun goden aan, terwijl zij doen al wat zij kunnen. Jona voelt en bemerkt wel dat om hem dit alles hun is overkomen. Maar niet zo vroom en edelmoedig is hij dat hij reeds dadelijk dit alles openlijk toegeeft en dus zijn zonde belijdt. Hij heeft de arme schepelingen, zonder er ook maar iets tegen te doen, gelaten in hun ontzetting, gevaar en nood, welke hun om zijnentwil overkwam. Totdat God zelf de schuld er bij hem als het ware uitperste, toen hij — door het lot verraden — haar zonder meer moest belijden. Dat is namelijk ook een van die fraaie eigenschappen van de zonde, dat zij de mensen tot stommen maakt. Zij tracht zich schuil te houden, komt niet voor de dag, wil verschoond blijven. Reeds Adam en Eva hebben zich schorten gemaakt, hebben geweigerd tot een biecht te komen. O welk een pijn doet het wanneer iemand zijn eigen schande moet blootleggen, zijn eer moet prijsgeven, en toch zal het er van moeten komen. Want anders is er noch rust noch vrede, zoals geschreven staat in Psalm 32: 'Want zolang ik zweeg, kwijnde mijn gebeente weg onder mijn gejammer de ganse dag' (vers 3). Niet voor niets heeft God de Israëlieten bij de berg Sinai bevolen al hun sieraden af te leggen. Ziehier wat door ons verstaan wordt onder het aantrekken van een rouwgewaad, het zitten in de as, het zichzelf tot niets maken voor God en, indien God dat wil, ook voor de mensen. Ook Jona heeft hiertoe moeten komen. Na andere mensen door zijn schuld in nood en gevaar te hebben gebracht, moest hij, op zijn beurt, boeten, zijn

eer verliezen, zichzelf te schande maken, door de anderen te eren en vrij te pleiten, bovendien een oordeel vellen over zichzelf, door te zeggen dat zij hem maar verdrinken moesten. Zo heeft hij betaald en geboet met lichaam en leven, met eer en goed en met alles wat hij was en had, terwille van zijn naasten die hij zozeer beledigd had. Hij had hen buiten hun wil in levensgevaar gebracht, straks zullen zij hem, ook buiten hun wil, op grond van zijn eigen vonnis en wil, in de zee werpen. Naar ik meen is dit wel een streng maar toch rechtvaardig vonnis geweest.

Verzen 7 en 8:

'En zij zeiden tot elkander: Komt, laat ons het lot werpen, opdat wij te weten komen door wiens schuld dit onheil ons treft. Zij wierpen het lot en het lot viel op Jona. Toen zeiden zij tot hem: Deel ons toch mee, door wiens schuld dit onheil ons treft; wat is uw bedrijf en vanwaar komt gij, wat is uw land en van welk volk zijt gij?'

Aangezien er niet één was die schuld wilde belijden en allen het er voor hielden dat er toch iemand was om wiens zonde dit onnatuurlijke noodweer hun overkwam, en bovendien elk menselijk oordeel hier tekortschoot, hebben de schepelingen hun toevlucht genomen tot de rechtspraak en het oordeel Gods, door het lot een uitspraak te laten doen. O wat zal Jona het benauwd hebben gekregen, wat zal hij het lot geschuwd hebben. Tot een kwaad geweten behoort dat het vreest; het wordt al bang als het slechts het blad aan een boom hoort ruisen. Wel duizend doden heeft de arme Jona moeten sterven, en hij kon niet ontsnappen, neen nu begon het pas recht. Hier ziet ge hoeveel onheil de zon-

de sticht, hoeveel verdriet zij aanricht, wanneer men haar verbergen wil, haar niet wil belijden, terwijl zij daarna tóch aan het licht komt, en dan met dubbele schade en schande. Evenwel, de zonde laat ons niet anders toe, zij wil en kan nu eenmaal niet zichzelf openbaar maken, want dan is zij verloren. Iedereen wil in de ogen van anderen een braaf en goed mens zijn en intussen in het geheim aan de zonde vasthouden. Het gevolg is dat zijn zonden, na verloop van tijd, door anderen openbaar worden gemaakt, waardoor schade en schande zijn loon zijn. Wonden die men angstvallig verborgen houdt kunnen niet genezen worden, zonden die niet gebiecht worden kunnen niet vergeven worden; vergeving is er alleen wanneer men biecht.

De vraag is weleens opgeworpen of de schepelingen misschien door het lot te werpen gezondigd hebben; daar het werpen van het lot verboden zou zijn, als iets waardoor God verzocht wordt. Indien inderdaad het werpen van het lot zónde is, dan heeft ook Jona daaraan schuldig gestaan, want hij heeft meegedaan. Ik wil hier echter op antwoorden ten eerste, dat er ettelijke werken zijn die op twee manieren kunnen worden verricht, namelijk zowel goed als verkeerd. Denkt aan het afleggen van een eed. Hoewel Christus het zweren verboden heeft (Mattheus 5:34) kan toch het afleggen van een eed ook goed zijn. Met het toornig worden en iemand doden is het ook zo. Hoewel beide verboden zijn is het niettemin toch goed dat misdadigers met de dood gestraft worden, namelijk door een openbaar gerecht. In al dergelijke werken komt namelijk in aanmerking de *gezindheid van het hart*. Wie ze doet uit eigen begeerten, die zondigt. Maar wie ze doet op grond van Gods bevel, dus uit gehoorzaamheid, of uit nood of wegens verplichting jegens de naaste, die doet goed. Diegenen echter die louter uit eigen begeerte of uit kwaadwillig-

heid handelen, zonder er een bevel van God voor te hebben en zonder ertoe verplicht te zijn uit naastenliefde, gaan ons niet aan! Dergelijke lieden doen nóóit goed, zelfs niet al zouden zij alle dagen op hun knieën liggen, bidden en dag en nacht vasten; ja zelfs niet al deden zij wonderen. Wij leggen dit dan ook op ieders eigen geweten, over het hart mogen wij niet oordelen! Welnu, behoort het werpen van het lot tot dit soort van werken dan acht ik de vraag of de schepelingen alsook Jona gezondigd hebben een onzinnige; immers, het staat vast dat zij *ongelovig* zijn geweest. Niet alleen dit éne maar álles wat zij deden heeft God mishaagd, totdat zij zich bekeerden; pas toen kwam verandering.

Ten tweede: het werpen van het lot is, voorzover mij bekend, iets wat God nooit verboden heeft. Wel is het ons verboden God te verzoeken. Maar het lot werpen en God verzoeken is lang niet hetzelfde. Ook de apostelen hebben weleens het lot geworpen; waardoor toen Matthias werd aangewezen (Handelingen 1:26). En Salomo heeft gezegd: 'Het lot wordt in de schoot geworpen, maar elke beslissing daarvan is van de HERE' (Spreuken 16:33). Hij heeft het loten dus niet afgekeurd, eerder er steun aan gegeven. Hoewel verscheidene kerkvaders hebben gezegd dat men zulke voorbeelden niet mag navolgen, meen ik toch dat zij daarvoor geen reden hebben gehad. Mij komt het eerder voor dat het werpen van het lot een waar *geloofswerk* is. Weliswaar kan er ook misbruik van worden gemaakt, namelijk wanneer men naar eigen lust en wijsheid te werk gaat, zoals ook het geval kan zijn met het zwaard en met de eed. Maar de schuld ligt dan niet bij de daad als zodanig maar bij hem die deze daad verricht.

Trouwens, ook de kerkvaders zelf hebben nimmer kunnen

bewijzen dat loten gelijk staat met het verzoeken van God. Onder het verzoeken van God wordt door mij het volgende verstaan. Louter ten gerieve van mijzelf, afgaande op mijn eigen inzicht, schrijf ik God, zonder dat er enige noodzaak toe is, doel, tijd, plaats, maat, persoon, wijze en werk voor in al wat Hij voor mij doen moet, gelijk de Joden gedaan hebben in de woestijn, toen zij op zekere tijd eten en drinken eisten, zonder op God te vertrouwen en het aan Hem over te laten; en gelijk de Joden ook later gedaan hebben toen zij een zeker teken uit de hemel eisten, naar het hun goeddacht (Mattheus 16:1). Bij het loten is dit niet het geval. Daarbij worden alleen maar twee, drie of meerdere personen het samen eens een bepaalde zaak zus of zo te beslechten. Men kan namelijk op meer dan een manier loten. Niet door henzelf worden bepaalde personen aangewezen, neen, dat laten zij juist aan God over, die dat doet door middel van het lot. Tevoren zijn zij het er over eens geworden dat de persoon welke het treft, gelden moet als door God zelf aangewezen.

Toegegeven zij dat dit werpen van het lot ook wel geschiedt zónder God. Het geschiedt dan in het wilde weg, gelijk bij de heidenen, die niet geloven dat het beleid ervan in zijn hand is; naar hun mening hangt alles af van het fortuin. Dit is het geval bij dobbelen en bij andere geluksspelen. Een dergelijke wijze van loten behoort door christenmensen gemeden te worden. Zij dienen te geloven dat lot en geluk in de handen van God zijn. Zij mogen er niet aan twifelen dat alles wat door lot en spel gewonnen of verloren wordt door Hem gegeven of genomen wordt. Ook de eed mag men immers alleen op deze wijze afleggen en een ander afnemen, dat men vast gelooft dat God erbij tegenwoordig is, dat de eed door Hem wordt aanvaard en dat Hij daarnaar ieder oordelen zal. Aangezien men echter in het mid-

den laat hóe Hij oordelen zal, door dat alleen aan Hem over te laten, en het daar dan ook verder bij houdt, is het niet een verzoeken van God. Evenzo gaat het bij het loten. Men schrijft God niets voor, men laat het aan Hem over wie zal worden aangewezen, men geeft het geheel uit eigen hand, men berust in de raad en wil van God, daarom is het ook niet een verzoeken van God, maar zelfs op zichzelf genomen een goed werk, en wanneer het in het geloof gedaan wordt een góddelijk werk, tot Gods eer. Komt iets door het lot tot stand, het is Gods werk, wie Hem van deze eer berooft, zondigt. Wat is loten anders dan het sluiten van een verbond, het onderling met elkaar eens worden omtrent een bepaalde zaak, welke dan in de waagschaal wordt gesteld, om te zien wie zij ten deel zal vallen? Hierin is niets wat verkeerd is. Het betreft een vreedzame overeenkomst en onderlinge inwilliging om dit of dat ofwel te missen of te verkrijgen, naar gelang het kruis of munt is, het zus uitvalt of zo. Alleen christenen voegen daar aan toe dat zij geloven dat door God zelf alle dingen gedaan en beschikt worden en derhalve ook dit werk, iets wat de heidenen niet geloven of waar zij in ieder geval geen acht op geven.

Doch hoe nu te oordelen, zo vragen wij verder, over een lotsbeslissing welke iemands leven in gevaar brengt, doordat zij een opsporing is van zijn heimelijke zonde, gelijk hier bij Jona het geval is geweest en gelijk Jonathan door Saul (1 Samuel 14:42v) en Achan door Jozua (Jozua 7:18) is overkomen? Hierop is mijn antwoord: Laten de ongelovigen loten werpen hetzij ten dode, hetzij ten leven, hetzij in willekeur of in volle ernst, ons gaat het niets aan; het zijn immers mensen die altijd verkeerd doen. Het lot op zichzelf brengt het geenszins met zich mee dat men iemand doden moet. Vrome christenen werpen dan ook niet het lot

daarom. Ook de schepelingen hebben er geen ogenblik aan gedacht Jona te doden. Het ging hun er alleen om de oorzaak te kennen van dat noodweer dat hun overvallen was om dan het kwaad uit de weg te kunnen ruimen. Zelfs hebben zij Jona niet willen doden nadat hij zelf het hun nadrukkelijk bevolen had; ook toen hebben zij nog geprobeerd samen met hem de kust te bereiken. Evenwel, toen dat niet gelukte hebben zij ingezien dat God zelf niet anders wilde dan hetgeen Jona hun gezegd had, toen móesten zij het dus wel doen, hoe ongaarne ook, terwijl zij het deden onder gedurig gebed. Koning Saul heeft dan ook geheel verkeerd gedaan toen hij zijn zoon Jonathan wilde doden; want zó ver had hij het lot niet mogen laten gelden. Met Jozua is het een ander geval geweest; hem werd door God zelf bevolen hoe en wat hij moest doen. Kortom, om welke reden zouden de schepelingen verkeerd hebben gedaan met gezamenlijk overeen te komen dat wie de schuld zou hebben door het lot zou worden aangewezen? Waar dan nog bijkomt dat de nood hen daartoe dwong, want anders was er geen redding mogelijk en dat God bovendien zo rechtvaardig en goed is dat Hij het lot niet laat dwalen. Immers, ook wie in goed vertrouwen voor onschuldig houdt iemand die een valse eed heeft afgelegd en daardoor gewis voor God schuldig staat, mag toch niet persoonlijk daar op aangekeken worden, als zou ook hij schuldig staan. Doch genoeg hierover, voor deze keer.

Verzen 9-11:

'En hij zeide tot hen: Ik ben een Hebreëer en ik vrees den HERE, den God des hemels, die de zee en het droge maakt heeft. Toen vreesden die mannen met grote vrees en zij zeiden tot hem: Wat hebt gij toch gedaan? want die man-

nen wisten dat hij op de vlucht was, weg van het aangezicht des HEREN, want dat had hij hun meegedeeld. En zij vroegen hem: wat zullen wij met u doen, opdat de zee op-houde tegen ons te woeden, want de zee wordt hoe langer hoe onstuimiger'.

Hier komt dan eindelijk Jona's biecht waarmee hij zijn zonde aan het licht heeft gebracht. Niet lang daarna breekt de eigenlijke strijd uit tussen hem en de dood. Het zwaarste is dan echter al achter de rug. De dood en de toorn Gods hebben Jona geweldig aangegrepen en in het nauw gedreven en toch was toen al tendele de zware last der zonde van hem afgenomen, was zijn geweten reeds enigermate verlicht, omdat hij reeds zijn schuld had beleden; opnieuw is in hem, zij het nog zeer zwak, het geloof ontbrand. Immers de ware God, de Schepper van hemel en aarde is door hem beleden en dat is een niet gering begin van geloof en behoud. Wanneer een geweten geheel vertwijfeld en bang is, durft het de mond niet open te doen, het doet het zwijgen er aan toe. En anders gaat het over tot lasteren. Want het kan zich God niet anders voorstellen dan als een wreedaard, een tyran of zelfs een duivel. En zo spreekt het dan ook over Hem. Het kent bovendien maar één begeerte: voor deze God te vluchten, zo ver mogelijk. Voor een lief ding zou het willen dat God niet eens bestond; want dan zou het niet dit alles van Hem behoeven te verdragen. Ook vergeet het te biechten, het belijdt geen schuld. Het ligt zo diep weggezonden in angst en is dermate verhard dat het niet anders meer ziet of voelt dan alleen die angst. Er is slechts één gedachte: hoe word ik daarvan bevrijd? Maar er is geen bevrijding want de zonde wordt gehandhaafd. Men blijft voor eeuwig liggen zowel in de zonde als in de dood.

De les die wij hieruit leren moeten is dat er slechts één middel en slechts één weg is om uit deze nood en angst verlost te worden. Men zal daartoe voor alle dingen acht moeten geven op de zonde; men zal haar fluks van zich af moeten werpen door haar terstond te belijden. Dan kunnen het gevaar en de nood nimmer te groot worden. Voor alle dingen moet uw hart, uw geweten geholpen worden, dat moet ontlast worden en weer adem krijgen. Daarna is er des te beter raad voor het hele lichaam. Heeft eenmaal het geweten weer lucht gekregen doordat het bevrijd is van haar zware last, dan zal verder voor elke nood wel raad te vinden zijn. Wanneer God toornit zijn er altijd twee dingen tegelijk: behalve de zonde ook de angst. Harten die onverstandig zijn reageren daarop geheel verkeerd. De zonde laten zij voor wat zij is, zij staren zich blind op de angst en vragen zich af hoe zij daarvan bevrijd kunnen worden. Het baat ze echter niet, met als gevolg dat zij in wanhoop vallen. Waar alleen maar de rede is, Gods genade en Geest ontbreken, gebeurt dit overal. Daarentegen gaan harten die verstandig zijn op heel andere wijze tewerk. Zij trachten alle angst van zich af te zetten en voornamelijk op de zonde te letten; met de bedoeling ze te belijden en ze zo kwijt te raken, ongeacht of ooit aan de angst een einde zal komen of niet. Zij begeven zich er zelfs midden in, gelijk ook Jona gedaan heeft. Heel anders de goddelozen. Voor hen bestaat er niets anders dan alleen de straf, op de zonde geven zij geen acht. Indien er geen straf op stond zouden zij wel altijd willen zondigen. Doch dat gaat niet, de straf is onlosmakelijk aan de zonde verbonden. Bij degenen die God vrezen is het dan ook net andersom. Op de straf letten zij niet zo zeer, maar des te meer op de zonde. Zij vrezen voor alles de

zonde. Straf zonder zonde verkiezen zij boven zonde zonder straf.

Ik vrees de HERE, de God des hemels, zei Jona. Dit moet men lezen als een hebreeuwse manier van uitdrukken. Wat wij noemen het 'dienen' van God wordt in het hebreuws genoemd het 'vrezen' van God. Een duidelijk voorbeeld daarvan vinden wij in Jesaja 29, waar God zegt: 'Zij vrezen Mij met geboden van mensen' (vers 13), wat wil zeggen: met geboden van mensen eren en dienen zij Mij, dat is hun mening.

Twee dingen heeft Jona met elkaar verbonden: enerzijds dat hij een Hebreëer was en anderzijds dat hij de God des hemels vreesde. En toch had hij er tot op dat ogenblik toe niets van laten blijken, was hij God ongehoorzaam geweest en had hij Hem veracht. Hij heeft echter willen zeggen: Door mij worden niet, gelijk door u en door andere heidenen, vreemde goden gediend en geëerd, maar alleen de ene en ware God. Maar daarom is dan ook Jona's zonde en schande des te zwaarder en groter geweest. Hij die een dienaar was van de ware God en kwam uit het meest heilige land en volk, is gebleken een zondaar te zijn erger en groter dan alle heidenen, hoe afgodisch zij ook waren. Zelfs hebben om hem deze heidenen, afgodendienaren, in gevaar en nood moeten komen. Terwijl de regel juist is dat door Gods dienaren andere zondaren geholpen worden; gelijk Achab en zijn nakomelingen geholpen zijn door Elia en Eliza. Maar hier is het geheel andersom. Terwijl in de regel goddelozen hebben geprofiteerd van vromen, hebben zij in het geval van Jona om deze ene vrome het juist zwaar moeten ontgelden. De vroomste was in dit geval de slechtste, de eerste was hier de laatste. Stellig is dit de reden geweest waarom Jona zich er zo voor geschaamd heeft om met zijn zonde bij deze mensen voor de dag te komen. Hij

heeft niet graag een groter zondaar willen zijn dan deze heidenen; en toch moest het.

Verzen 12-17a:

'Hij antwoordde hun: Neemt mij op en werpt mij in de zee, en de zee zal ophouden tegen u te woeden. Want ik weet dat door mijn schuld deze zware storm tegen u is opgestoken. Maar de mannen roeiden om (het schip) weer aan land te brengen, doch zij waren daartoe niet in staat, omdat de zee hoe langer hoe onstuimiger tegen hen werd. Toen riepen zij tot de HERE en zeiden: Ach HERE, laat ons toch niet vergaan om het leven van deze man en leg geen onschuldige bloed op ons, want Gij, HERE, hebt gedaan gelijk U behaagde. Daarna namen zij Jona op en wierpen hem in de zee, en de zee hield op met woeden. En de mannen vreesden de HERE met grote vrees, en zij slachtten de HERE een offer en deden geloften. En de HERE beschikte een grote vis om Jona in te slokken'.

In deze verzen zullen wij aan Jona mogen aflezen wat een geloof uit een rein hart vermag, waartoe zulk een geloof in staat is. Reeds eerder hebben wij vermeld dat hij ons een uitnemend voorbeeld van geloof heeft gegeven; een geloof dat bijkans almachtig is, dat in alle tegenspoed overwint.

Als eerste punt noem ik dat Jona geheel voor eigen rekening heeft genomen de schuld welke nog steeds op anderen drukte. Hij heeft erkend dat om hém dat noodweer hun was overkomen. Daarmee heeft hij aller geweten ontlast, allen vrijgesproken. Hij alleen bleef over als zondaar, waardoor de anderen allen vroom en goed leken. Hiermee heeft hij voldaan aan de eis der

liefde, heeft hij boete gedaan voor hetgeen hij hun had aangedaan, door ze in zo'n groot gevaar te brengen. Hij heeft het alles op eigen nek genomen. De ervaring heeft geleerd dat de liefde in zo'n geval niet onbeantwoord blijft, zij valt in goede aarde. Zo'n zware boetedoening hadden deze goede luitjes echt niet begeerd. Graag wilden zij hem zijn misdaad kwijtschelden. Voldoende was het hun dat hij die misdaad openlijk had beleden. Opnieuw spannen zij zich in met alle krachten om met hem aan land te komen, en zo liefde met wederliefde te vergelden. Doch het lukte ze niet.

Als tweede punt noem ik dat Jona ook voor God de last der zonde dermate op zich heeft genomen, dat hij ook voor Hém tot enkel zonde en schande werd. Hij heeft er een gewetenszaak van gemaakt. Niet zonder grote innerlijke beroering heeft hij beleden dat hij zich gruwelijk zowel aan God als aan de mensen vergrepen had. Welnu, deze schande, welke ons voor God schaamrood moet maken, is duizendmaal erger dan die voor de mensen. Dan wordt er nergens nog een hoekje of een gaatje meer gevonden, zelfs niet in de hel, waarin men kan wegkruipen. Voor alle schepselen staat men dan te kijk, als het ware aan de schandpaal. Kwade gewetens, als zij ooit werkelijk getroffen werden, kennen wel dit gevoel. Let wel, Jona moet hier voor u niet de man zijn die straks verlost zal zijn en opnieuw in zijn eer hersteld zal zijn. Ge moet hem aanzien zoals hij thans voor u staat vol schande en zonder uitzicht op redding. Had een mens reeds van tevoren enige kennis van zijn redding, dan zou zijn geweten hem niet zoveel pijn doen en zou de schande hem minder zwaar wegen. Maar nee, God heeft alle eer en troost ten enenmale weggebannen. Alleen de schande, dus de nood liet Hij over.

Als derde punt noem ik thans de *dood*. Hij is de straf op de

zonde gelijk Paulus heeft gezegd in 1 Korinthe 15 'De prikkel des doods is de zonde en de kracht der zonde is de wet' (vers 56). Jona heeft bemerkt dat hem niets anders overbleef dan een bittere dood. Hij heeft zich daar ook aan overgegeven, zelf het vonnis geveld over eigen leven. Toen hij zei: Werpt mij in de zee! Hiermee heeft hij als het ware willen zeggen: De zee zal niet stil worden tenzij gij mij laat sterven.

Hier geldt opnieuw dat wij niet tegen Jona moeten aankijken zoals wij geneigd zijn te doen op grond van het verhaal in zijn geheel. Daar wij reeds de hele geschiedenis voor ogen plegen te hebben en weten hoe hij verlost is, lijkt zijn nood ons gering, raakt zij ons weinig. Maar veeleer moet ge er op letten hoe Jona er voorgestaan heeft toen hij nog midden in de aanvechting verkeerde. Nergens zag hij toen nog een lichtpuntje van leven en behoud, enkel dood, dood en nog eens dood. Hij kon niet anders dan aan het leven vertwijfelen en zich aan de dood overgeven. Had God de gewoonte dat Hij midden in de dood ons reeds het leven deed zien of dat Hij dan onze ziel althans ergens een plekje aanwees waarheen zij zou kunnen vluchten of een weg waarop zij zou kunnen gaan, dan zou de dood zijn bitterheid verliezen, gelijk zijn aan een sprong over een effen stroom, waar men aan beide kanten een oever en vaste bodem ziet en voelt. Doch niets daarvan. Staande op de vaste grond van het leven worden wij gedwongen te springen in een afgrond, waarin niets wordt gevoeld, niets wordt gezien, waarin geen bodem is om op te staan, waarin wij het moeten doen enkel met Gods hulp en houvast. Ook Jona heeft dat ervaren. De grond werd hem onder de voeten weggehaald toen hij geworpen werd in de zee. Op hulp van schepselen kon hij niet meer rekenen, hij moest het doen met Gods hand alleen.

Als vierde punt noem ik dat Jona ook Gods *toorn* heeft ondergaan. Hij heeft gevoeld dat hij de dood verdiend had, dat zij hem niet uit gunst maar uit toorn overkwam.

Een dood die niet gepaard ging met Gods toorn, zou nog wel te dragen zijn, zou in ieder geval minder bitter zijn. Zulks hebben ervaren diegenen die om Gods wil ten onrechte veroordeeld zijn, gelijk het geval is geweest met de heilige martelaren. Deze hebben geweten dat hun door mensen onrecht werd aangedaan en dat God het wist en zag. Omdat hun zaak goed was hebben zij geweten dat God hun genadig was en niet toornde. Om die reden hebben zij in de dood niet gezien een teken van goddelijke toorn, maar eerder een teken van goddelijk welbehagen, Gods genade. Waar echter de dood door de zonde verdiend is daar gaat zij vergezeld van Gods toorn; en juist die toorn maakt haar ondragelijk. Men ervaart en voelt dan niets anders meer dan alleen de dood.

Ieder zal toegeven dat elk van die vier dingen die ik nu genoemd heb op zichzelf reeds zwaar genoeg is om te dragen; dat geldt zelfs voor de heiligen, hoeveel te meer voor de goddelozen. Wie zou immers kunnen zeggen dat hij zo sterk is dat hij onder het gevoel van Gods toorn, ook al sterft hij dan nog niet dadelijk, toch opgewekt kan leven, met vrede in het hart? En wie is er die niet schuw is voor de dood en voor haar siddert, ook al voelt hij nog niet de toorn Gods die hij niet eens kent, gelijk bij de heidenen het geval is, of wanneer hij alleen nog maar het gevoel van Gods genade mist, gelijk bij de heiligen het geval is? Is er een die er tegen kan dat hij voor God en de wereld te schande wordt? Wie wil niet liever dood zijn dan zo te moeten leven? Doch ziedaar, al deze dingen tegelijk heeft de arme Jona moeten ondervinden. Zij allen hebben hem gekweld, hem als het ware

gedwongen te wanhopen aan Gods genade en van het geloof af te vallen. Welk een zware aanvechting moet hij hebben doormaakt. Geen wonder als hij bloed zou hebben gezweeten van angst. Hij heeft moeten strijden én tegen de zonde én tegen zijn geweten en innerlijk gevoel én tegen de dood én tegen de toorn Gods, tegen die alle tegelijk. Zijn ziel moet hebben gehangen aan een zijden draad boven de hel en eeuwige verdoemenis. Er heeft zich iets geweldigs voltrokken in zijn hart, dank zij Gods genade, anders had hij het niet uitgehouden, was hij niet behouden gebleven. Dat hij staande is gebleven in het geloof, dat blijkt uit zijn latere redding. Een goddeloze wordt in zulk een dood en ellende door God niet geholpen. Trouwens, hijzelf heeft beleden dat hij een knecht van God was, waarna hij vrijwillig Gods straf op zich nam, hetwelk geen goddeloze hem ooit kan nadoen, die kunnen allen in hun zonden niet anders dan wanhopen.

Boven dit alles is Jona, ten vijfde, ook nog het volgende overkomen. De zee is zijn doodsbed geworden, waarin hij geheel op zijn eentje heeft moeten sterven; niemand was bij hem om hem te troosten. De anderen waren met hun schip doorgevaren, hadden hem midden in zee achtergelaten als iemand die toch verloren was.

En zelfs daar is het toen nog niet bij gebleven. Want ten zesde is één dood blijkbaar voor hem nog niet genoeg geweest. Hij moest daarenboven ook nog terecht komen in de bek van die grote vis. Waar God het heeft laten voorkomen als ware Hij in zijn toorn zo wreed dat Hij zelfs aan de dood van Jona niet genoeg had. Het leek of Hij de straf waaraan Jona zich vrijwillig onderworpen had nog te weinig vond. God scheen zich niet erg genoeg aan hem te kunnen wreken. Het kan niet anders, de ka-

ken van de vis zijn voor de arme, stervende, ten dode opgeschreven Jona iets vreselijks geweest. Die bek deed zich zo wijd open en er stonden zulke scherpe tanden in, twee lange rijen, als puntige zuilen of balken; en achterin zat zulk een groot keelgat dat naar binnen voerde. Zoiets is bepaald niet vertroostend wanneer iemand sterven gaat! Echt een leuke aanblik bij het naderen van de dood. Alsof sterven en dood op zichzelf al niet meer dan genoeg zijn!

Hier heb je nog eens echt, naar ik meen, wat wij geloof noemen, een ware aanvechting en strijd des geloofs. Dan ligt onder grote zwakheid niettemin een overwinning, een triumpf verborgen. God laat ons hier meer dan duidelijk zien wat zijn Woord vermag, wat het geloof vermag. Geen schepsel is er dat er afbreuk aan kan doen, zelfs Gods toorn niet; ook niet al gaat het alles op zijn ergst en gruwelijkst tekeer. Jona heeft als het ware de hele wereld moeten laten zien hoe het gesteld was in zijn hart, alsook hoe het in het hart van elk gelovige gesteld is, verkerend in dezelfde aanvechting, gelijk wij straks nog horen zullen. Want gelijk de zee in al haar onstuimigheid Jona heeft willen laten omkomen, bovendien de vis hem heeft willen verslinden en verteren, zo wordt ook, op gelijke wijze, door het geweten niets anders gevoeld dan de verschrikking van de toorn Gods en van de dood en lijken hel en eeuwige verdoemenis de ziel zonder meer te willen verslinden.

Vers 17b:

'En Jona was in het ingewand van de vis drie dagen en drie nachten'.

Dit moeten voor hem de langste dagen en nachten geweest zijn.

die ooit onder de zon zijn voorgekomen. Zij moeten hem bijzonder lang gevallen zijn, temeer omdat hij ze doorbracht in een volslagen duisternis. Ik houd het er voor dat hij soms heeft gestaan, soms heeft gelegen. Noch zon noch maan heeft hij gezien; de uren heeft hij niet kunnen tellen. Hij heeft ook niet geweten waarheen de vis hem bracht. Wat zal hij het menigmaal benauwd hebben gehad wegens gebrek aan lucht. In welk een wonderlijk vertrek heeft hij vertoefd, daar onder de ingewanden en grote ribben. Hij is echter ongetwijfeld zozeer bevangen geweest met doodsgedachten, dat hij aan de vis niet veel aandacht zal hebben geschonken. Hij zal wel steeds gedacht hebben: O wanneer komt er toch een eind aan? O God, welk een wonderlijk geval is het geweest! Wie kan er zich een juiste voorstelling van maken? Ziehier een mens, die drie dagen en nachten, geheel alleen, zonder licht, zonder eten en drinken, midden in zee, in een vis vertoeft en dan toch nog blijft leven; er levend uitkomt! Dit mag toch echt wel een heel wonderlijke 'zeetocht' worden genoemd. Als het niet in de Schrift stond, wie zou het geloven, wie zou het niet voor een leugen, een sprookje houden?

God heeft ons hiermee laten zien hoezeer de dood en alle dingen in zijn hand zijn, en hoe gemakkelijk het voor Hem is om ons te helpen, ook wanneer de nood onuitsprekelijk groot is en er geen uitzicht meer is, hetwelk wij echter maar moeilijk geloven kunnen. Allerwege is Hij, in de dood, in de hel, temidden van zijn vijanden, ja ook in hunne harten. Want alles is door Hem gemaakt en Hij regeert ook over alles, zodat alles Hem gehoorzamen moet. Het staat echter geschreven om *ons*. Om ons is aangetoond hoe wonderbaarlijk zijn almacht is. Gods bedoeeling daarmee is dat wij leren op Hem te vertrouwen en in Hem te geloven, ook al zijn wij in doodsgevaar of in de handen der

vijanden. Om zichzelf heeft God noch het behoeven te doen noch het behoeven te laten beschrijven. Terwijl ook voor Jona zelf het niet nodig was dat het beschreven werd. Stellig kan heel de wereld een woordje mee praten wanneer het gaat over Gods almacht en meent iedereen, wanneer hij er over hoort, dat het niet moeilijk is om er in te geloven, niettemin heeft de ervaring geleerd hoe weinigen er maar zijn die het geloven met een oprecht hart, dat wil zeggen hoe weinigen er maar zijn die op grond van deze waarheid lichaam en leven in de waagschaal durven stellen om dan door dood en zonde heen te ervaren dat het waar is al wat over Gods almacht gezegd is. Zelfs de grootste heiligen valt deze ervaring zwaar. Toch is het troostvol er iets van te weten en een voorbeeld te kennen als dat van Jona. Gelijk de profeet heeft kunnen zeggen in Psalm 119: 'HERE, ik dacht aan uw daden en dat troost mij' (vers 52).

Zo is dan Jona nu verdwenen in de zee, gestorven zowel voor de wereld als voor zichzelf. Er was voor hem geen hoop meer, hij moest sterven. De scheepslui immers hebben niet anders gedacht dan aan zijn verdrinking, zijn dood. Getuige hun gebed dat God hen niet zou laten omkomen om Jona's ziel, dat Hij geen onschuldig bloed hun zou toerekenen; waarmee zij duidelijk hebben te kennen gegeven dat zij hem dood waanden, waartoe zijzelf, hoewel ongaarne, maar uit gehoorzaamheid aan God, het hunne hadden bijgedragen.

Maar zie, juist op dat moment begint voor Jona pas recht het leven, en begint zijn dood vruchten te dragen. Midden in de dood wordt hij op zeer krachtige wijze toch in het leven bewaard. En daardoor worden de schepelingen niet alleen óók van de dood verlost maar bovendien van ongeloof en zonden, en gebracht tot de kennis van God, waardoor zij vroom en ware dienaren van

God worden, ja zelfs zó ootmoedig en godvrezend dat zij bang worden te hebben gezondigd, hoewel zij in feite niet anders dan aan God gehoorzaam zijn geweest. Zij hadden namelijk wat graag Jona gespaard, zijn nu bang dat zij een moord op hun geweten hebben gehaald door hem in zee te werpen, ofschoon zij moeten toegeven dat God het wilde. Hoe rein, godvrezend en christelijk is nu hun geweten, en dat terwijl zij toch tevoren mensen waren die noch zich om een moord druk maakten noch ooit rekenden met de gehoorzaamheid aan God. Nu echter gaan zij er toe over God een offer te brengen, Hem geloften te doen. Zij vergeten thans al die goden die tevoren door hen waren aange-roepen. En van dit alles is Jona de oorzaak geweest, met name zijn dood. Hier ziet ge hoe profijtelijk voor andere mensen een dienaar van God behoort te zijn; alles wat aan hem is moet anderen ten goede komen. Tot slot, wat ge verstaan moet onder de *vreeze Gods* dat heb ik boven al gezegd, namelijk het dienen van God. Ook de schepelingen hebben op deze wijze God gevreesd, dat wil zeggen: zij zijn dienaren van God en godvrezende mensen geworden.

HOOFDSTUK II

Vers 1:

'En Jona bad tot de HERE, zijn God, uit het ingewand van de vis'

Het is niet aan te nemen dat Jona precies deze woorden letterlijk heeft uitgesproken, het allemaal zo ordelijk gezegd heeft, want zo breed heeft hij het niet gehad daar in de vis, in dat afschuwelijke graf, dat hij er ook nog een mooi versje heeft kunnen dichten. In later tijd heeft hij met dit lied alleen maar willen vertolken hoe hij gestemd was en wat er allemaal in zijn binnenste omging toen hij in de vis met de dood in zulk een hevige strijd was verwickeld. Want ik herhaal het nog eens, dat wij Jona hier in ogeschouw moeten nemen als iemand die nog *niet* verlost is, als iemand die nog midden in de dood ligt; wij moeten hem zonder meer voor een dode houden. Hij heeft nog niemendal geweten van zijn latere verlossing, hij heeft niet anders gedacht dan te zullen moeten sterven, proefde en ervoer derhalve reeds volop de dood, stierf al zonder ophouden. Maar later toen hij verlost was, weer in het leven was teruggekeerd, heeft hij het alles opnieuw zich voor de geest gehaald en heeft hij dit gebed op schrift gesteld, namelijk tot lof van God en tot profijt van anderen.

En nu mogen wat mij betreft zich melden allen die zo nieuwswijs en nieuwsgierig zijn dat zij graag willen weten hoe het precies gesteld is met hen die gestorven zijn. Immers, er zijn er velen die wat graag Lazarus zouden hebben gevraagd wat hij toch allemaal meegemaakt, gedacht, gevoeld en gezien heeft toen hij gedurende vier dagen in het graf lag (Johannes 11) of graag het-

zelfde hadden vernomen van diegenen die door Christus, de profeten en de apostelen uit de doden zijn opgewekt. Reeds hebben ettelijke lichtvaardige zwamneuzen zich hiermee bezig gehouden en neergekalkt dat zij zulke vreselijke dingen hebben gezien dat zij daarna, gedurende heel hun leven, nooit meer vrolijk hebben kunnen zijn. Anderen echter hebben het gehouden bij wat er geschreven staat in de Wijsheid van Salomo: 'Nog nooit is iemand uit de doden weergekeerd' (hoofdstuk 2:1), die ons zou kunnen zeggen hoe het daar is. Ik zelf daarentegen wil op dit punt zowel Lazarus als de andere doden gaarne laten voor wat zij zijn, en mij alleen houden aan de Schrift, welke zegt dat zij hebben geslapen. Daarbij komt het mij voor dat dit een slaap is geweest die zo diep was dat zij niets hebben gevoeld of gezien, althans veel minder dan men in een gewone slaap voelt. Wanneer doden worden opgewekt weten zij niet waar zij geweest zijn. Ter vergelijking neem ik diegenen die hoewel zij niet zo diep slapen desniettemin al dood zijn en die in die dood de dood en de hel voelen, terwijl zij door ons voor nog levend worden gehouden. Gerekend naar hun gevoel — en juist daarnaar zal men moeten oordelen, en niet naar wat ons voor ogen is — zijn zij geheel dood, is er geen leven meer in hen. Dit acht ik de mensen te zijn die ons precies zouden kunnen vertellen hoe het is en dus uw nieuwsgierigheid kunnen voldoen; zij alleen weten uit ervaring hoe het na dit leven met de mens gesteld is, met name bij de goddelozen.

Vers 2:

'Hij zeide: Ik riep uit de nood tot de HERE en Hij antwoordde mij; uit de buik van de hel schreeuwde ik en Gij hoordet mijn stem'

Jona begint hier met allereerst te loven en te prijzen de genade en hulp van God, Hem te danken voor zijn verlossing uit de nood. Hiermee heeft hij ons voorgehouden ten eerste Gods goedheid, ten tweede zijn nood waaruit hij verlost is. Op deze wijze leert dit eerste vers ons twee grote en belangrijke dingen. Allereerst dat men steeds vóór alle andere dingen terstond tot God moet gaan, Hem moet aanroepen, Hem zijn nood moet klagen. God kan namelijk onmogelijk nalaten te helpen de mens die tot Hem schreit en roept. Zijn goddelijke goedheid verbiedt Hem dat. Hij voelt zich gedwongen tot horen. Derhalve is alles er aan gelegen dat men Hem aanroept, tot Hem schreit en dat zonder ophouden. Dus het enige wat ge te doen hebt is uw hoofd op te beuren, uw handen op te heffen en te roepen: Help mij, o HERE, mijn God! Reeds op hetzelfde moment zult ge dan voelen dat het al wat beter gaat. Als ge maar roepen en schreien kunt, dan is er eigenlijk al geen nood meer. Zelfs de hel zou niet de hel zijn en zeker niet de hel blijven wanneer men daarin tot God zou kunnen roepen en schreien. Daartegenover, verloren is al uw moeite wanneer ge alleen maar veel huilt en weent, uzelf pijnigend en aftobbend in uw verdriet, of wanneer ge blijft omzien naar iemand anders die u zou kunnen helpen. U komt daarmee geen steek verder, zinkt alleen maar dieper weg in uw ellende. Let er liever op wat Jona heeft gedaan. Ook hij had lang gewacht, zich kwellend in zijn angst, inplaats van God aan te roepen, gelijk hijzelf later beleden heeft. Ook hij had veel eerder kunnen worden verlost. Vandaar dat hij u voorhoudt dit hem niet na te doen, hem hierin niet te volgen. Hij doet dat door reeds hier aan het begin van zijn lied te vermelden, dat hij na geroepen te hebben door God verlost is.

Nu wil echter niemand geloven hoe moeilijk het is zulk roepen

en schreien tot God met de daad in praktijk te brengen. Huilen en klagen, beven en sidderen, ons aanstellen als een wanhopige, ja dat kunnen wij wel; maar roepen, neen, dat wil maar niet! Ons schuldig geweten drukt ons neer, ligt als een loden last op ons. Bovendien de zonde. Waar dan nog bijkomt dat ook de toorn Gods wordt gevoeld. Al deze lasten zijn zo zwaar dat het gewicht van de hele wereld er niet tegen opweegt. Onze menselijke natuur alleen, of een goddeloze, is het niet mogelijk zich onder zulk een zware last op te richten en reeds dadelijk tot God te gaan, wiens toorn en straf men zozeer voelt, en dus tot niemand anders dan tot Hem de toevlucht te nemen. Dit lezen wij meermalen bij Jesaja, onder andere waar hij zegt 'dat het volk zich niet bekeerde tot God die het sloeg' (Jesaja 9:13). Veeleer is onze natuur er op ingesteld om voor God, wanneer Hij toornig is en straft, te vluchten, laat staan dat zij zich tot Hem zou bekeren en Hem zou aanroepen. Immer zoekt zij elders hulp, want juist déze God begeert zij niet, kan zij niet verdragen. Immer is zij voor Hem op de vlucht, hoewel zij onmogelijk Hem ontvluchten kan; met als gevolg dat zij onder toorn, zonde, dood en hel nooit uitkomt. Reeds hier ziet ge wat voor een groot deel de hel zal uitmaken, en hoe het de zondaren gaan zal na dit leven. Immer zullen zij trachten Gods toorn te ontvluchten, maar nimmer zal het hun gelukken; en ook zullen zij tot Hem noch kunnen roepen noch kunnen schreien. Elders zegt dezelfde Jesaja: 'Wie vertrouwt op de hoeksteen, die zal niet vluchten' (Jesaja 28:16); waarmee hij heeft willen zeggen: Laten eeuwig vluchten voor God en zijn toorn alle goddelozen, zonder dat het hen helpt, de gelovigen zijn daarvan bevrijd, namelijk door Christus, de hoeksteen.

Onmogelijk kan zich de menselijke natuur anders gedragen

dan naar hetgeen zij vóelt. Voelt en ervaart zij Gods toorn en straf, dan kan zij zich Hem onmogelijk anders voorstellen dan als een boosaardig tyran; zij kan boven dit gevoel niet uitkomen, zij kan noch er overheen stappen noch het opzij zetten om zo tóch bij God te komen en Hem aan te roepen. Vandaar dat Jona op hetzelfde moment dat hij begon te roepen reeds overwinnaar was. En ook u moet dat leren, en dan dóen. Laat toch niet medeloos uw hoofd hangen, vlucht niet, houd stand, klim uit boven uzelf. Dan zult ge ervaren dat wáár is wat hier staat, dat de HERE antwoordt wanneer ge uit de nood tot Hem roept. Tot de HERE moet ge gaan, tot de HERE en tot niemand anders! Tot Hem die toornig op u is en u bestraft, tot Hem! Hij zal dan antwoorden, dat wil zeggen, het zal terstond beter met u gaan, weldra zult ge voelen dat de toorn minder en de straf lichter wordt. Als ge maar kunt roepen dan zal Hij u niet zonder antwoord laten, ook al is dat roepen het enige wat ge volbrengen kunt. Hij vraagt u dan heus niet naar verdiensten, want Hij weet wel dat ge een zondaar zijt en zijn toorn verdiend hebt. Anders zou Hij u niet straffen. Doch ook dit is weer iets wat de natuur van de mens blijkbaar nooit láten kan, dat zij altijd toch nog iets wil meebrengen om God ermee te verzoenen; hoezeer tevergeefs, want zij kan heus niets vinden. Zij gelooft en weet kennelijk niet dat roepen alleen al genoeg is om Gods toorn te stillen, gelijk Jona ons hier leert. Met alle mensen is het zo gesteld, dat wanneer God ze weldoet, ze ruim hun deel geeft, niet op ze toornt, ze niet straft, zij dan zo vrijpostig, trots en hoogmoedig worden dat niemand meer iets met ze kan beginnen. Geen dreigen of bang maken helpt dan nog. Ook al brengt men ze nog zoveel voorbeelden onder ogen van mensen die getroffen werden door Gods toorn, het haalt niets uit, men kan er alleen

maar spot en minachting mee oogsten. Evenwel, niet zodra is het blaadje omgekeerd, is God begonnen ze te straffen of diezelfde mensen zijn ineens zó bang, zó angstig, dat er geen troost, geen vriendelijkheid en geen genade meer groot genoeg is om ze nog wat op te beuren en te sterken. Met andere woorden, God kan het bij ons nooit goed doen. Zie maar eens hoe dol en driest de boeren en hoe bang en angstig de vorsten waren in die afschuwelijke oorlog die wij onlangs beleefd hebben. Noch enig smeken noch enig dreigen haalde bij de boeren iets uit; en noch enig troosten noch enig bemoedigen leverde bij de vorsten iets op. Alleen, thans is het net andersom, noch enig dreigen noch enig bang maken beteugelt nog de trots en overmoed der vorsten; alleen maar dit ene zou helpen, dat God hen opnieuw zijn toorn liet voelen. Geen vos verliest ooit zijn streken.

Het tweede wat uit dit vers geleerd kan worden is dat wij tot God moeten roepen op zulk een wijze dat wij in ons hart gevoelen dat God aan dit noodgeschrei niet zal voorbijgaan. Hiermee wil ik niet anders zeggen dan dat wij moeten roepen vanuit een waar geloof des harten. Want nimmer laat zich het hoofd opbeuren en laten de handen zich opheffen dan alleen nadat het *hart* is opgebeurd. Hetwelk geschiedt, zoals ik al gezegd heb, op deze wijze dat het, door de bijstand van de Geest, zijn toevlucht neemt tot God, hoezeer Hij ook toorn, en dan onder die toorn zijn genade zoekt. Gods straffen laat het over zich heen gaan, terwijl het desondanks het waagt zich te troosten met zijn goedheid. Merkt ge nu welk een scherpe blik ons hart moet hebben? Hoewel het geheel omringd is met Gods toorn en straf, ziet noch voelt het enige straf of toorn, doch alleen maar genade en goedheid. Nog beter kan men zeggen, dat het gewoonweg die straf en toorn niet *wil* zien en niet *wil* voelen, zelfs al voelt het beide op

het allerhevigst, daarentegen alleen maar Gods genade en goedheid wil zien en voelen zélf al zouden beide op het allerdiepste verborgen zijn. Zo iets geweldigs is het om te komen tot God. Men moet daarvoor door zijn toorn, zijn straf en ongenade heenbreken als door een bos dat enkel uit doornstruiken bestaat, ja als door een woud vol spiesen en zwaarden. Ziehier wat door ons verstaan wordt onder een roepen uit geloof. Daarmee is bedoeld een roepen waarbij men in het hart gevoelt dat het God ook bereikt. Gelijk ook door Christus gevoeld is dat er kracht van Hem uitging toen de bloedvloeiende vrouw Hem aanraakte (Markus 5:20). Het Woord en het werk van de Geest zijn namelijk van dien aard dat gevoeld wordt, dat zij *doeltreffend* zijn. Mensen die enkel voor zichzelf heen zitten te schreien, het als het ware aan de wind overlaten waarheen hij hun gebed voert, het moge God bereiken of ook niet, doen in feite niets, bereiken ook niets. Hun gebed is bij God eerder spot en huichelarij.

Het tweede gedeelte van de tekst zegt eigenlijk nog eens hetzelfde als wat reeds gezegd is. Immers roepen tot de **HERE** in de nood en antwoord krijgen én schreeuwen tot God uit de buik van graf en hel en van daaruit gehoord worden is één en hetzelfde. Jona heeft gewoon twee keer hetzelfde gezegd. Hij heeft dat gedaan opdat het meer vastigheid zou hebben en wij met des te groter zekerheid zouden geloven dat het er bij God werkelijk zo aan toegaat als hier geschreven staat. Wij hebben hier te doen met een gewoonte die men in de Schrift overal aantreft: de dingen worden twee keer gezegd, kort op elkaar, met het oog op de vastheid en de zekerheid. Zo heeft, om een voorbeeld te noemen, Jozef eens aan de beide dromen van de farao dezelfde betekenis toegekend, ook terwille van de zekerheid (Genesis 41:32).

Wanneer Jona hier zegt dat hij gered is uit 'de buik van de

hel', bedoelt hij daarmee de buik van de vis. Die buik heeft hij de hel genoemd. Niet dat de vis zélf de hel was, maar zijn buik is door Jona ervaren als ware zij de hel. Jona heeft er de hel in beleefd. In de plaats hiervan had hij ook kunnen spreken over de 'buik des doods'; niet dat de vis zélf de dood was, maar als een aanduiding van hetgeen hij in de vis heeft beleefd, immers toen hij in de buik van de vis was verdwenen, heeft hij niet anders gedacht dan levend ter helle te varen, zodat hij naar waarheid later heeft kunnen zeggen: Uit de buik van de hel! want zo heb ik haar beleefd.

Wat nu de hel zelf betreft, dat wil zeggen vóór het aanbreken van de Jongste dag, daarover heb ik geen volstrekte zekerheid. Dat er een aparte plaats zou zijn waarin nu al de zielen van de verdoemden verkeren, zoals schilders dat plegen uit te beelden en zoals de buikdienaren plegen te prediken, lijkt mij niet geloofwaardig. Immers, zelfs de duivels vertoeven thans nog niet in de hel maar zijn, zoals Petrus zegt 'met strikken aan de hel vastgebonden' (2 Petrus 2:4). Bij Paulus heten zij 'vorsten en geweldhebbers dezer wereld, die boven ons zweven in de lucht' (Efeze 6:12), terwijl ook Christus zelf de duivel de 'overste dezer wereld' heeft genoemd (Johannes 14:30). Welnu, waren zij in de hel dan zouden zij niet de wereld kunnen regeren en hier zoveel kwaad kunnen stichten en zoveel ellende kunnen veroorzaken. De pijn zou hen er wel van weerhouden. Vervolgens, ook van vele heiligen verhaalt de Schrift dat zij ter helle zijn gevaren, gelijk als Jona hier. Bijvoorbeeld Job (Job 17:13). En Jakob, die immers klaagde: 'Ik zal tot mijn zoon in de hel nederdalen' (Genesis 37:35). Het woord 'scheôl' gebruikt de Schrift om er de nood en de angst mee aan te duiden van mensen die op hun uiterste liggen, stervende zijn. Hiermee drukt zij zich

uit op een wijze die beantwoordt aan wat deze mensen zelf voelen. Voor hen zelf is het namelijk niet anders dan of zij wegzinken in de hel, zij voelen zich bezwijken onder Gods toorn, al weten zij niet van een bepaalde plaats waar zij heengaan. Iedereen is vergezeld van zijn eigen hel, ongeacht de plaats waar hij zich bevindt, welke hij ervaart wanneer hij in doodsnood verkeert en de toorn Gods voelt. In die zin heeft Petrus (Handelingen 2:27) Psalm 16: 'Gij zult mijn ziel in de hel niet verlaten, enz.' op Christus betrokken, na eerst gesproken te hebben over de 'weeën van de dood' die God verbrak (vers 24). Onder de 'hel' heeft hij hier dus verstaan de weeën van de dood die Christus voelde toen Hij stierf aan het kruis en viel in de handen van God. Op de Jongste dag zal het echter heel anders worden, dan zal er wel een aparte plaats zijn die de hel heet, waarin de verdoemden dan zullen verkeren onder de eeuwige toorn Gods. Doch genoeg hierover. Zoveel is er niet aan gelegen of iemand zich de hel voorstelt op de wijze waarop men haar geschilderd heeft of gepreikt heeft, al dan niet. Want eens zal zij zeker er zo uitzien, en bovendien reeds nu is zij veel erger dan wie ook maar uitbeelden, uitspreken of zich voorstellen kan.

Vers 3:

'Gij had mij geworpen in de diepte, in het hart der zee, en een waterstroom omving mij; al uw brandingen en uw golven gingen over mij heen'

Hier biecht Jona alles eerlijk op, waardoor wij thans weten hoe het bij hem van binnen in zijn hart geweest is, eer hij riep tot God, toen het geloof in de strijd bijkans onderlag. Aan de scheepslui die hem in zee hadden geworpen dacht hij toen niet

meer, Hij zei: Gó d heeft het gedaan! 'Gij' zegt hij, 'Gij wierpt mij in de diepte'. Ook in het geweten wordt het zo ervaren. Al wat ons aan onheil overkomt ervaart het geweten als toorn van God, in alle schepselen ziet het God werkzaam, zijn toorn, ook al is het maar zoiets als een ruisend blad, gelijk Mozes leert in Leviticus 26: 'Een ruisend blad zal ze verschrikken' (vers 36). Is het niet om zich er over te verwonderen? Wat is immers geringer en onbeduidender dan een verdord blad dat ter aarde gevallen is, waar de wormen over heen kruipen en dat zich niet in het minst verweren kan? Ook Job heeft, toen hij zichzelf op het allerge-ringst wilde voorstellen, met het oog op dat doel niets geringers kunnen bedenken om zichzelf ermee te vergelijken dan zulk een verdord blad (Job 13:25). Wanneer hun uurtje zal hebben geslagen zullen voor zo'n nietig blad vrezende paarden, ruiters, spiesen, harnassen, koningen, vorsten, hele legerscharen, allen die prat gaan op hun macht en alle wrede en bloeddorstige tyrannen die overigens met geen toorn Gods en met geen eeuwig oordeel bang te maken zijn, ja er alleen nog maar trotser en harder onder worden. Wat zijn wij mensen toch rare schutters. Voor Gods toorn vrezende wij geen zier, handhaven wij onszelf, maar voor het opstuiven van een nietig blad dat tot niemendal in staat is kruipen wij in onze schulp en vluchten wij! Enkel het geruis van zulk een dor blad zal eens de hele wereld voor ons te klein maken. Dat blad wordt dan onze vertoornde God. Wij die tevoren met een grote mond hemel en aarde hebben durven trotseren zullen dan uit angst niet meer weten waar wij het zoeken moeten. Er is met recht dus wel reden voor ons om te pochen op onze kracht en macht! Wanneer reeds een dor blad zulk een uitwerking op ons heeft, vraag dan maar niet hoe het is met die diepe zee waar Jona hier over spreekt; om maar te zwijgen over

het helse vuur, dat branden zal op de Jongste dag, en over de majesteit van niemand minder dan God zelf, die zich met alle engelen en schepselen zal openbaren.

Al uw brandingen en uw golven gingen over mij heen zegt Jona. Let wel, hij spreekt niet van brandingen en golven van de zéé maar zegt dat zij van *God* kwamen. Namelijk omdat hij in zijn geweten gevoeld heeft dat de zee met al haar brandingen en golven slechts instrumenten waren van God, namelijk om de zonden te straffen. Vervolgens, hij zegt dat deze brandingen en golven 'over hem heengingen'. Zo heeft hij het namelijk gevoeld, ervaren. Voor zijn gevoel is het niet anders geweest dan of hemel en aarde al hun water over hem uitstortten en alsof er niemand anders meer bestond dan alleen hij, als het enige voorwerp van Gods toorn, dus alsof God sámen met alle schepselen zich tegen hem alleen keerden. Hier hebben wij hetzelfde wat men weleens mensen hoort zeggen die in grote nood en angst hebben verkeerd: Hemel en aarde leken wel boven op mij gevallen te zijn! Ziedaar wat de zondaren eens na dit leven te wachten staat. Op geen andere wijze zal Gods toorn aanvangen, zijn oordeel beginnen, dat eeuwig duren zal. Woorden die gelijken op die van Jona vindt ge in Psalm 42, waar de profeet zegt: 'Al uw baren en uw golven gingen over mij heen' (vers 8). Wellicht heeft Jona deze Psalm gekend en heeft hij er zijn woorden aan ontleend.

Vers 4:

'En ik zeide: verstoten ben ik uit uw ogen, zou ik ooit weer uw heilige tempel aanschouwen?'

De straf bereikt nu zijn geweten. Immers hij was ongehoorzaam geweest, had geweigerd naar Ninevé te gaan, was voor de

HERE op de vlucht gegaan; dat was zijn zonde. Nu voelt hij dat hij verstoten is uit 's HEREN ogen, dat dat de straf is, die hij verdiend heeft. Had hij eerst geweigerd bij God, voor zijn aangezicht, te blijven, thans doet het hem leed dat hij vanwege zijn zonde van Hem verbannen is. Met kloppend hart heeft hij bij zichzelf gedacht: ziedaar, of je ook in je gelijk hebt gestaan! of je ook ver genoeg van de HERE gevlucht bent! o, hoe kwelde hem de zonde, hoe drukte hem het leed.

Nu kunnen echter de woorden *dat hij uit Gods ogen verstoten was* op tweeërlei wijze worden opgevat. Ten eerste: in *lichamelijke* zin, dat wil zeggen in die zin dat hij niet anders meer voor ogen had dan te zullen moeten sterven en derhalve er aan wanhoopte dat hij nog ooit levend grond onder zijn voeten zou krijgen en onder zijn volk voor Gods aangezicht in dat land waaruit hij was weggevlucht zou leven. Wij hebben er immers reeds bij stilgestaan dat de woorden 'weg van het aangezicht des HEREN' (1:3) niet anders willen zeggen dan dat Jona het land van *Israël* heeft verlaten, dat land waar God woonde, en gediend werd. Gelijk ook vaak het geval is in het tweede boek der Koningen wanneer er gezegd wordt dat God Israël wegdeed van voor zijn aangezicht, of dreigde dat ook met Juda te zullen doen. Dan is bedoeld: uit dát land waarin zijn *Woord* en *dienst* waren te vinden. Voor deze uitleg pleiten ook de woorden die hier volgen: 'zal ik ooit weer uw heilige tempel aanschouwen?', te weten: de tempel te Jeruzalem. Jona heeft hiermee beleden dat hij in doodstrijd heeft verkeerd en de moed geheel had opgegeven. Zijn geloof heeft een onbeschrijfelijke nood en angst doorstaan; er was niet veel roepen tot God, er was enkel wanhoop, vertwijfeling. Geen wonder! Wie zou in een geval als dat van Jona, midden

in zee, verslonden door een reusachtige vis, nog op het leven durven hopen?

Maar in de tweede plaats kan men deze woorden ook in *geestelijke* zin opvatten. Naar zijn gevoel te oordelen was Jona voor eeuwig door God verstoten, vanwege zijn ongehoorzaamheid; evenals de verdoemden dat zijn. Gelijk ook David meermalen heeft ondervonden, getuige het Psalmboek. Neem bijvoorbeeld wat hij zegt in Psalm 31: 'In mijn angst zeide ik: ik ben verbannen uit uw oog' (vers 23). Heel gewoon is het dat de zonde dit in het geweten uitwerkt, zeker in doodsnood. Daarom heeft stellig ook Jona het zo gevoeld en heeft ook hij geworsteld met de vertwijfeling aan Gods genade en barmhartigheid eer hij opnieuw tot het geloof kwam en God aanriep. Allerlei gevallen waarin Gods toorn zich openbaarde zullen hem te binnen geschoten zijn: Sodom en Gomorra, de zondvloed, Gods straf over Kain, Adam en Eva. Dit is een van die dingen die de helse pijn uitmaken, welke komen zal over de goddelozen na hun leven. Zo ziet ge hier in tweeërlei opzicht wat de zondaren na dit leven te wachten staat, wat zij dan doen en denken zullen; er zal in hen niets dan doodsangst, nood, siddering en vertwijfeling zijn voor eeuwig. Zoals reeds gezegd is en straks nog eens herhaald zal worden is Jona tot deze wanhoop en vertwijfeling gekomen doordat hij lichamelijk, dus uiterlijk, de toorn en straf van God voelde, toen hij in de zee werd geworpen en de golven hem omringden en de brandingen over hem heen gingen.

Vers 5:

'Wateren omringden mij, zij bedreigden mijn leven, de diepte omving mij, met biezen was mijn hoofd omwonden'

Hoe zou iemand nog op het leven kunnen hopen wanneer midden in zee het water hem van alle kanten omgeeft en biezen om zijn hoofd gewonden zitten en hem geheel bedekt hebben? Bij de kust van zeeën, grote meren en plassen pleegt riet te groeien, en groeien ook biezen. Licht iemand in zee dan ligt hij onder de biezen, alles wat op de bodem van de zee groeit omringt hem, water en land zijn boven hem, hij ligt als in de zee begraven.

Vers 6a:

'Tot de grondvesten der bergen zonk ik neer, de grendelen der aarde waren voor altoos achter mij'.

Alle zeeën, meren en diepe wateren zijn gelegen tussen bergen, op het vlakke land zouden zij wegvloeien. Met de 'grondvesten der aarde' is dan ook bedoeld de zeebodem, het dal waar de bergen in de diepte elkaar raken. Al deze woorden spreekt Jona als iemand die in de zee ligt weggezonden en de zee boven zich weet of als iemand die in elk geval zo'n drenkeling voor ogen heeft en zich voorstelt. Denkt hij aan wat boven hem is dan ziet hij in de geest alleen maar golven en aan beide kanten der zee een oever, met biezen, land of aarde. Daar hij steeds dieper wegzinkt is het hem alsof hij op de bodem tussen de bergen zal terechtkomen. Daar zullen dan de grendelen der aarde voor altoos achter hem worden gesloten, met andere woorden hij meent dat hij daar dan zal moeten blijven, er nooit meer uit weg zal kunnen. Gelijk iemand die in een toren of gevangenis zit opgesloten, daar, wanneer de deuren en ramen dichtgegrendeld zijn, blijven moet, zo moet ook iemand die wegzinkt in de zee daarin blijven. Welnu op deze wijze heeft de aarde, dat zijn: de *bergen* waar de zee tussen ligt, ook Jona ingegrendeld, dat wil zeggen

hem met water zozeer omsloten, gevangen genomen, dat hij er niet meer uit kan komen. Opnieuw verneemt ge hier wat voor gedachten er door Jona zijn heengegaan toen hij nog in de vis vertoefde. Aan eten en drinken en andere dingen werd niet meer gedacht. Er waren alleen nog maar doodsgedachten; hij wanhoopte aan het leven, voelde zich een kind des doods. En een roepen tot God was er ook nog niet.

Vers 6b:

'Toen trokt Gij mijn leven uit de groeve, o HERE mijn God.'

Nu wordt het anders, beter, komen er andere gedachten. Het geloof begint zich op te richten en tracht te overwinnen. De bange gedachten van zoëven verdwijnen. Juist op het moment dat ik zo diep in de dood verzonken lag dat het niet dieper kon en in het geheel geen hoop meer over had, en het bovendien uitgesloten was dat ik nog in het leven zou terugkeren, kwaamt Gij met uw macht en wonderdaden en voerdet Gij mijn leven uit dood en verderf. Op het moment waarop de strik zo strak werd aangehaald dat het niet strakker kon brak zij. Vandaar dat God een helper in de nood heet, want Hij helpt wanneer alles wanhoopt, alles onmogelijk is geworden. Hóe Hij dan helpt, dat zult u nu horen.

Vers 7:

'Toen mijn ziel in mij versmachtte, gedacht ik den HERE, en mijn gebed kwam tot U in uw heilige tempel'.

Het eerste wat God in zo'n geval geeft is zijn genade en Geest, te weten om het hart op te beuren, zodat het Gods barmhartigheid gedenkt en de gedachten aan zijn toorn laat varen en het

zich leert wenden van God als Rechter tot God als Vader. Mensenkracht is echter hiertoe ontoereikend. Jona zelf heeft beleden dat zijn ziel in hem versmachtte, alle moed miste. Moedeloos zijn en versmachten, ja dát kan zij, daartoe is zij wèl in staat. Maar de HERE gedenken en beginnen te geloven, dat vermocht zelfs Jona's ziel niet. Alleen de Geest en niemand anders kan ons de HERE doen gedenken. Maar dan gaat ook terstond een nieuw licht op, vertoont zich opnieuw het leven, vat het hart weer moed om te roepen en te bidden; welk gebed op hetzelfde moment ook zeker en gewis wordt verhoord. Hier hebt ge dus opnieuw hetgeen Jona ook al een paar verzen eerder heeft gezegd: 'Ik riep uit mijn nood tot de HERE en Hij antwoordde mij' (vers 2). Nu houden op dood, toorn, zonde, hel en alle verderf; het wordt alles overwonnen, verslonden door het geloof hetwelk rust alleen op Gods goedheid.

„Jona zegt: 'En mijn gebed kwam tot u in uw heilige tempel'. Daarmee heeft hij opnieuw bedoeld de tempel te *Jeruzalem*, waarin God in die tijd zichtbaar woonde. Het volk Israël had het gebod ontvangen om nergens te aanbidden dan alleen op de plaats die God zelf bepaald en zich verkozen had. Zie Exodus 20: 'Waar Ik mijn naam doe gedenken, daar zal Ik tot u komen en u zegenen' (vers 24). Vandaar dat allen die bidden wilden, hetzij zij in het land zelf woonden of daar buiten, verplicht waren om met het aangezicht gekeerd naar deze plaats hun gebed te doen, waar zij dan ook tegelijk met hun hart behoorden te vertoeven, omdat God dáár, door zijn Woord, in levende lijve woonde; opdat zij geen andere God zouden aanbidden dan Hem die troonde tussen de cherubim op het verzoendeksel. Alle gebeden moesten daar terecht komen. Net zoals thans, in de tijd van het Nieuwe Testament alle gebeden moeten komen bij

Christus, die heden ónze genadetroon is, opdat ook wij geen andere God kennen, aanbidden en aanroepen dan alleen Hem die lichamelijk woont in de mens Jezus Christus. Er *is* namelijk geen andere God.

Vers 8:

'Degenen die zich verlaten op ijdelheid, doen dat tevergeefs, zij laten de barmhartigheid varen'.

In het hebreuws staat dat zij *hun* barmhartigheid lieten varen. Maar aangezien dat in het Duits klinkt alsof hij sprak over een barmhartigheid die door ménsen moet worden bewezen, heb ik het woordje 'hun' weggelaten en alleen maar 'barmhartigheid' vertaald; dus terwille van de duidelijkheid. Immers, Jona spreekt hier over Góds barmhartigheid; anders gezegd: Gods goedertierenheid; welke echter ook de ónze is, want zij wordt ons aangeboden, beloofd en voor ogen gesteld. Wanneer ik met het oog op Christus zou zeggen die *hun* Christus, of die *hun* geloof of die *hun* evangelie laten varen, enz., zou dat op hetzelfde neerkomen als wat Jona heeft bedoeld. Want ook Christus, het geloof en het evangelie zijn van Góds, en toch heten zij ook van ons te zijn, daar zij ons worden voorgehouden en aangeboden, opdat wij ze zouden aannemen en bezitten. En verder, Jona heeft met deze woorden er niet weinig van langs gegeven alle dwaze werkheiligen en huichelaars, die op hun werken vertrouwen inplaats van op Gods genade. Aangezien zij niet weten wat geloof is zijn zij ook nog nooit werkelijk in de nood geweest; daardoor hebben zij nooit geleerd waarvoor het geloof nodig is en hoezeer goede werken falen. En daar bij hen hierin nooit enige verandering is gekomen achten zij de genade gering, terwijl zij omgekeerd grote

waarde toekennen aan hun eigen werken. Maar het is alles vergeefs, ijdelheid, zegt Jona. In onze taal gezegd: het is allemaal niks, het heeft voor God geen waarde; want voor Hem geldt niets dan alleen zijn eigen goedheid en barmhartigheid, welke met een waar geloof worden aangenomen en beleden, en welke ons geschonken worden zónder werken en verdiensten. Al degenen die zich op deze ijdelheid verlaten, zegt Jona, doen dat vergeefs, met andere woorden: het is verloren moeite. Hun vertrouwen zelf deugt al evenmin als datgene waarop zij vertrouwen, dat is: hun werken; geen van beide kan ze baten. Vooral zijn eigen volk Israël heeft Jona hiermee de les gelezen, want dat vertrouwde maar al te zeer op de wet en de werken; dat volk heeft niet alleen het evangelie, dus Gods genade, laten varen, het heeft het ook vervolgd; en dat terwijl het juist aan dat volk beloofd en met name voor dat volk bestemd was.

Vers 9:

'Ik echter wil dank offeren, mijn gelofte wil ik de HERE betalen, omdat ik gered ben'.

Met deze woorden heeft Jona opnieuw de Joden de les gelezen, ditmaal met het oog op hun offers. Wat hij heeft willen zeggen is hetzelfde als wat er staat in Psalm 50: Zij offeren stieren en bokken, 'maar eet Ik soms stierenvlees of drink Ik bokkenbloed?' (vers 13). Stellig hebben de Joden gemeend dat zij daar goed aan deden. Ik echter houd het er voor dat door God geen ander offer begeerd wordt dan een *dankoffer*, dus dat men Hem looft en prijst en alom zijn goedheid verkondigt, welke Hij ons, onwaardigen, bewezen heeft; gelijk ook door Jona is gedaan, want hij zei: Door Hém ben ik gered! Zij echter plegen

het om te keren. Inplaats van dat God door hen geloofd en verkondigd wordt willen zij dat Hij hen looft en prijst, namelijk omdat zij met hun werken zoveel voor Hem gedaan hebben. Dit inzicht in Gods genade heeft Jona ongetwijfeld reeds gehad vóór hij op zee in de storm kwam, evenwel niet zo diep en rijk als daarna. Pas nu begrijpt hij dat er bij God geen aanzien van persoon of werk is, maar dat Hij onwaardigen redt. Tevoren had ook hij maar al te zeer gemeend dat wèl door God persoon en werk worden aangezien, vooral bij Gods eigen volk Israël; ja zelfs nu is hij daar nog niet geheel vrij van.

'Ik zal mijn gelofte betalen' zegt hij. Dit moet men niet opvatten in die zin dat Jona iets beloofd zou hebben. Daarvan leest men namelijk nergens. Verhaalt hij welke gedachten door hem heengingen toen hij nog in de vis was, men hoort niets over een gelofte, alleen maar over een gebed. Bij het lezen der Schrift moeten wij wennen aan de gedachte dat wanneer de lieve heiligen in algemene bewoordingen spreken over een gelofte en over het betalen daarvan, zonder er uitdrukkelijk aan toe te voegen dat het een *aparte* gelofte betreft, dit dan moet worden opgevat als ziende op de *algemene* gelofte waar allen aan gebonden zijn die behoren tot het volk Gods. Als zodanig is het namelijk ons aller verplichting dat wij naast en behalve de HERE God geen andere God wensen of verlangen. Een 'gelofte betalen' betekent in dit verband: het belijden, loven en verkondigen, en dus ook eren en dienen van de HERE alleen, gelijk geschreven staat in Psalm 50: 'Offer Gode dankoffer en betaal de Allerhoogste uw gelofte' (vers 14); en in Psalm 116 (vers 14): 'Ik zal mijn gelofte betalen, voor al zijn volk'. Op deze wijze heeft ook Jona gelofte willen betalen. Hij heeft alleen de HERE willen prijzen

en alom verkondigen als zijn enige God, omdat hij door Hem gered was.

Vers 10:

'En de HERE sprak tot de vis en deze spuwde Jona uit op het droge'.

Jona gebruikt hier echt de taal van de Schrift, welke immers overal zegt dat God alles doet en scheidt door slechts te spreken, dus door zijn Woord. Gelijk geschreven staat in Johannes 1: 'Alle dingen zijn door het Woord gemaakt en zonder het Woord is geen ding gemaakt' (vers 3). En in Psalm 33: 'Hij spreekt en het is er, Hij gebiedt en het staat er' (vers 9). Zo heeft nu ook de vis enkel op Gods bevel Jona niet als spijs mogen verteren, waartoe de natuur van de vis door God werd lamgelegd, de gewone spijsvertering niet doorging; ja zelfs heeft hij zijn lekker hapje moeten teruggeven, dat wil zeggen aan land moeten brengen en ongedeerd moeten uitspuwen. God heeft aan Jona het ene wonder na het andere gedaan. Al wat kwaad was werd ten goede gekeerd. Wat tevoren de dood diende moet nu het leven dienen. Was tevoren de vis een dienstknecht van de dood nu wordt hij gedwongen een dienstknecht van het leven te zijn. Hetzelfde dier waarin Jona eerst als in een graf begraven lag wordt nu gedwongen hem in het leven terug te brengen. Ja ook de zee moet haar prooi loslaten, haar gast vrij aan land laten gaan. De grondvesten der bergen houden niet langer stand, de grendelen der aarde worden weggeschoven, de biezen zijn allen weg. Dit alles is ook ónze hoop en troost; wij leren er door op God te vertrouwen voor wiens macht dood en leven geen verschil uitmaken, zodat Hij er maar wat mee speelt, het een uitrekt en het ander

afpakt of het een door het ander verwisselt. Voor ons daarentegen zijn het allen grote en onmogelijke dingen, zodat Hij er ons zijn macht en heerlijkheid in openbaart, gelijk geschreven staat in de Psalmen (Psalm 106 : 8).

HOOFDSTUK III

Verzen 1-3a:

'Het woord des HEREN kwam ten tweeden male tot Jona: Maak u op, ga naar Ninevé, de grote stad, en breng haar de prediking die Ik tot u spreken zal. Toen maakte Jona zich op en ging naar Ninevé, overeenkomstig het woord des HEREN'.

De oorzaak waarom dit beschreven staat is dat wij zouden leren dat wij niets mogen ondernemen als er niet een woord of bevel van God voor is. Door Jona's ongehoorzaamheid was Gods eerste bevel verijdeld. Als God niet daarna opnieuw tot hem had gesproken zou Jona niet hebben geweten of dit bevel nog van kracht was of niet. Het had hem dan kunnen vergaan als de Israëlieten die nadat zij eerst geweigerd hadden om op Gods bevel te strijden het daarna uit eigen beweging wilden doen, maar toen verslagen werden (Numeri 14:1). Hieruit kunt ge leren hoe waardeloos en verkeerd is al wat mensen naar eigen verkiezing op grond van hun vrije wil ondernemen, zonder er een opdracht of woord van God voor te hebben.

Behalve hetgeen hem reeds eerder door God bevolen was wordt Jona thans ook opgedragen alleen te prediken wat God hem zal zeggen. Beide ambt en prediking moeten teruggaan op een goddelijk bevel. Alleen dan is goed wat men doet en is er ook vrucht te verwachten. In alle andere gevallen geldt: alwie er op uittrekt zonder er een opdracht van God toe te hebben en iets anders predikt dan Gods Woord, richt alleen maar een heboel schade aan. Zowel het een als het ander kunt ge beschreven vinden bij Jeremia: 'Ik heb die profeten niet gezonden, toch

hebben zij gelopen; Ik heb tot hen niet gesproken, toch hebben zij geprofeteerd" (Jeremia 23:21). Houd u deze dingen voor gezegd wanneer u de opdracht ontvangen hebt om te preken, vergeet ze niet, zij gelden zowel u als het volk, de zielen die u moet onderwijzen. Ook Petrus heeft ons beide voorgehouden: 'Spreekt iemand, laten het woorden zijn als van God; dient iemand, laat het zijn als uit kracht, door God verleend (1 Petrus 4:11), want men moet ervan verzekerd zijn dat beide, zowel prediking als ambt, goddelijk zijn, door God zelf bevolen. Het staat namelijk vast: 'Hij spreekt en het is er', en: 'Alle dingen zijn door het Woord geworden' (Johannes 1:3). En ook: 'Elke plant, die mijn hemelse Vader niet geplant heeft, zal uitgeroeid worden' (Mattheus 15:13); ofschoon zij geplant zijn en zelfs groeien, toch komen zij niet tot vrucht dragen. Wat van mensen komt kan wel even grote opgang maken en als zodanig ook genoeg schade aarichten, toch bereikt het niet wat het gaarne wil; wanneer het genoeg schade heeft aangericht, vergaat het, met al wat er bijhoort.

Vers 3b:

'Ninevé nu was een stad Gods, van drie dagreizen'

Ninevé wordt door Jona een *stad Gods* genoemd, waarom eigenlijk? Immers de dienst van God was er niet te vinden, ook was er geen tempel des HEREN en waren er geen profeten des HEREN. Naar ik meen wordt zij een *stad Gods* genoemd omdat God zich over haar ontfermd heeft, geweigerd heeft haar te verderven, zorg voor haar heeft gedragen, door een profeet tot haar te zenden opdat zij gespaard zou blijven. Stellig moet de stad in de ware God, de Schepper van hemel en aarde geloofd hebben.

Ook heeft God van tevoren geweten dat zij naar zijn profeet zou luisteren, zijn Woord zou aannemen en zich zou bekeren. Gelijik de Schrift ook getuigt van Naäman de Syriër, dat 'God door hem Syrië verlost had' (2 Koningen 5:1); en gelijik Nebucadnezar de koning van Babel Gods 'knecht' wordt genoemd (Jeremia 25:9). Hiermee wordt door de Schrift aangetoond dat God ook de God der heidenen is en niet alleen die der Joden, dat Hij ook onder de heidenen de zijnen heeft.

Dat Ninevé een stad van drie dagreizen heet wordt door sommigen zo opgevat dat haar omtrek zo groot was dat men drie dagen nodig had om er omheen te lopen. Ik laat ze maar in die mening. Zelf vat ik het liever zo op dat Ninevé een stad is geweest waarvan men alle straten in drie dagen tijds kon hebben doorwandeld; let wel, niet zozeer echt *lopen* als wel *wandelen*. Immers wat verderop zegt Jona dat hij de stad inging één dagreis en toen predikte. Ik versta daaronder een gebied hetwelk men in één dag kan doorwandelen. Ik word hierin gesterkt door het hebreeuwse woord 'mahalach': transitus, doorgang, waarmee bedoeld is een tocht te vergelijken met het heen en weer wandelen in een stad, gelijik Mozes zegt: 'De HERE ging in de nacht door heel Egypte en sloeg alle eerstgeborenen' (Exodus 11:4). Het is dus niet zo dat Jona rechtuit door de stad gelopen is van de ene muur naar de andere, hij nam straat voor straat, deel voor deel. Wil een ander het echter anders opvatten, het is mij goed.

Vers 4:

'En Jona begon de stad in te gaan, één dagreis, en hij predikte en zeide: Nog veertig dagen en Ninevé wordt ondersteboven gekeerd'

Een dagreis ging hij de stad in, hoeveel dagen hij echter nodig heeft gehad eer hij in heel de stad zijn boodschap had gebracht is onbekend.

Ook de inhoud van zijn prediking wordt slechts heel in het kort aangeduid. Hij zou hebben gezegd: Nog veertig dagen en Ninevé wordt ondersteboven gekeerd. Het lijkt echter geen twijfel dat hij niet alleen déze woorden maar ook nog vele andere heeft gezegd, zodat hij ook gezegd zal hebben wáárom dit over hen allen zou komen, welke hun zonden waren, hoe men zich kan bekeren en wat daartoe allemaal behoort. Gelijik men nog wel doet, wanneer men een preek in het kort samenvat en bijvoorbeeld zegt: hij heeft over de zonde gepreekt, of: hij heeft over het avondmaal gepreekt.

Verzen 5-8:

'En de mannen van Ninevé geloofden God en riepen een vasten uit en bekleedden zich, van groot tot klein, met rouwgewaden. Toen het woord de koning van Ninevé bereikte, stond hij op van zijn troon, legde zijn opperkleed af, trok een rouwgewaad aan en zette zich neder in de as. En men riep uit en zeide in Ninevé op bevel van de koning en van zijn groten: Mens en dier, runderen en schapen mogen niets nuttigen, niet grazen en geen water drinken. Zij moeten gehuld zijn in rouwgewaden, mens en dier, en met kracht tot God roepen en zich bekeren, een ieder van zijn boze weg, en van het onrecht dat aan hun handen kleeft'.

Het komt mij voor dat er in Ninevé enkel heiligen hebben gewoond; terecht heeft Jona gesproken over een stad Gods. Want toon mij, als ge kunt, nog eens zo'n stad aan, waar ook ter we-

reld, die met Ninevé zou te vergelijken zijn, zelfs *Jeruzalem* komt hier niet voor in aanmerking. Nog maar één dag heeft Jona gepreekt, zij hebben dus nog lang niet allen hem gehoord en toch bekeren zij zich reeds. In Jeruzalem is dat nooit gelukt, daar hebben noch Christus noch de apostelen met hun prediking en wonderen dit ooit bereikt, zelfs niet al vertoefden zij er nog zo lang en preekten zij er nog zo veel. Ook hier kon door de HERE God worden gezegd wat Christus eens zei tegen de hoofdman: 'Bij niemand in Israël heb Ik een zo groot geloof gevonden' (Mattheus 8:10). Ja, in Jona's tijd zou men Israël en Jeruzalem goddeloos hebben kunnen noemen, terwijl Ninevé vroom werd. Trouwens, ook al had Jeruzalem in de dagen van David, Salomo, Hizkia of Josia hetzelfde gedaan als Ninevé, dan nóg zou dat niet zo'n groot wonder zijn geweest, aangezien men daar in het bezit was van Gods wet en daar zovele profeten, godvrezende koningen, priesters en andere voortreffelijke lieden te vinden waren, die dagelijks vermaanden tot bekering en daar op bleven aandringen. Ninevé echter was in Jona's tijd de beste en grootste stad op aarde, welke haars gelijke niet had.

De sofisten hebben getracht met hetgeen Jona hier zegt hun leer omtrent de goede werken te staven. Zie je wel, zeiden zij, dat God wel degelijk 's mensen *werken* aanziet en dat dáárdoor de Ninevieten de genade hebben verworven, ofschoon zij heidenen en ongelovigen waren. Met andere woorden: Ziet ge nu wel dat de vrije wil zich wel degelijk door goede werken op de genade kan *voorbereiden*. Mijn antwoord hierop is: Dit gezwets heeft Jona al bij voorbaat van zijn kracht beroofd, door in zijn verhaal aan de werken der Ninevieten hun *geloof* te laten voorafgaan, immers hij begint met: En de mannen van Ninevé *geloofden* God . . . En nu kunnen zij wel trachten over zo'n uitspraak

heen te stappen, maar dat gaat toch niet. Bovendien, Jona heeft Ninevé een 'stad Gods' genoemd. Welnu, een stad van God zijn en in God geloven, dat geeft waarachtig geen reden om aan de vrije wil de eer te geven, als had *hij* dit werk gedaan; neen, Gods Gods genade en het geloof hebben het gedaan! Alleen dank zij deze genade en dit geloof hebben de werken der Ninevieten Gode behaagd. Zij hebben met die werken naar buiten laten zien dat er waarlijk geloof en genade in hun harten was, met andere woorden wat de prediking van Jona bij hen had uitgewerkt. Trouwens, zou er ook maar één werk te noemen zijn hetwelk God niet behaagt, wanneer er genade en geloof in het hart zijn? Zelfs de zonden die nog over gebleven zijn verhinderen dat niet.

Vervolgens, let er op dat door de Ninevieten ook allerlei dingen zijn gedaan, volgens hetgeen Jona verhaalt, die hun niet door God bevolen waren, zoals bijvoorbeeld dat zij vastten en zich met rouwgewaden bekleedden. Doch wat geeft God om *vasten* en om *zakken*? Eist Hij niet het *hart* en een verandering van het *hele leven*? Bovendien, God had ook niet deze werken door middel van Jona van hen geëist, alleen maar dat zij hun boosheid zouden afleggen. Iemand kan heel goed rondlopen in een zak, en vasten, en toch onder zijn huid nog een booswicht zijn, gelijk de monniken onder hun kappen. Vandaar dat Jona daarna noch die zakken noch dat vasten ook maar met één woord geprezen heeft, doch slechts dat zij zich *bekeerden*, zoals hij zegt, van hun boze wegen. Het zich bekleden met zakken en het vasten hebben zij slechts gedaan krachtens een eeuwenoude gewoonte, welke zij geleerd hadden van hun voorouders, die zich op deze wijze, dus met zakken en vasten, voor God plachten te verootmoedigen. Hetzelfde kan opgemerkt worden bij hetgeen wij lezen van de

koning en zijn vorsten, namelijk dat zij gingen zitten in de as en dat zij bevel gaven dat de dieren (dus al het vee) niet mochten eten en drinken maar óók een zak moesten aandoen en óók tot God moesten roepen. Dit was dwaas. Ongehoord is het dat onredelijke dieren zouden moeten vasten, zakken zouden moeten aandoen en tot God zouden moeten roepen. Zou God ooit van de dieren zoiets kunnen eisen?

Het vasten en het zakken dragen van de dieren heeft bij God net zo weinig waarde als het vasten en het zakken dragen van de mensen, en omgekeerd. Maar vreesachtige harten en verschrikte gewetens doen nu eenmaal wel vaker allerlei dwaze dingen, als een bewijs dat het bij hen volle ernst is. Als zij konden, zouden zij zelfs wel hout en steen tot treuren bewegen en alle schepselen dwingen om samen met ze te wenen. En als zij dat bereikt hadden, zou het ze nog niet genoeg lijken. Want het is noch uit te spreken noch met het verstand te vatten welk een ernst er woont in een echt berouwvol hart. Het meent dat heel de wereld moet voelen wat hij voelt en moet doen wat hij doet. Dit zal ook Sint Paulus op het oog hebben gehad toen hij schreef: 'Het zuchten van de Geest is onuitsprekelijk' (Romeinen 8:26) en David toen hij zei dat hij brulde als een leeuw vanwege het zuchten van zijn hart (Psalm 32:3), met andere woorden zijn berouw was zo groot dat het met huilen en geweën naar buiten uitbarstte, zo afschuwelijk als hoorde men een woedende leeuw brullen. Welnu, als God bemerkt dat het de zondaar zozeer ernst is, dan neemt Hij er genoegen mee, dan laat Hij zelfs ook zulke dwaze dingen zich welgevallen, welke Hij anders, indien deze ernst ontbrak, beslist niet zou willen aanzien. Stellig heeft Jona om deze reden het berouw en de boetedoening der Ninevieten zo

uitvoerig en indrukwekkend beschreven: het was hun daarmee volle ernst, zij maakten er veel werk van.

Wensen nu de sofisten tóch nog de werken der Ninevieten te roemen als werken die voor God hebben gegolden, wij zullen ze hun gang laten gaan. Maar laten zij er dan op toezien dat zij ook roemen de *ernst* waarmee deze werken gedaan zijn. Want zou er in hun gedachtenwereld alleen maar voor die werken plaats zijn en niet voor de ernst waarmee zij gedaan zijn, gelijk inderdaad het geval is in de kerken en in de kloosters, met name in de vastentijd, dan zijn al die werken voorwaar niet anders dan enkel gekkenwerk. Men kan dan net zo goed de dieren opdragen te vasten, boete te doen en te bidden, zonder enig berouw van de kant van de mensen. Men bereikt daarmee slechts dit ene dat God wordt bespot en dat zijn toorn des te heviger ontbrandt. Ver, heel ver moet ge u dan ook houden van dergelijke werken, behalve wanneer ge ze in volle ernst wilt doen. Maar zulk een ernst is niet een werk of een vrucht van de vrije wil of van onze eigen kracht, maar van het geloof, door de kracht van de Geest. Ook hier wordt dat gezien, immers, de Ninevieten hebben het niet geláten bij die dwaze werken die zij deden. Zij hebben niet alleen gevast en geschreid, waartoe trouwens ook dieren in staat zijn; ook de dingen waar het eigenlijk op aankomt hebben zij ter hand genomen. Zij hebben namelijk bevolen dat iedereen zich moest bekeren van zijn boze werken en van het onrecht dat aan zijn handen kleefde. Wel wordt door velen vaak hoog opgegeven van de werken, maar wat er bij staat, namelijk dat men zich ook bekéren moet, dat slaat men over, met als gevolg dat men God slechts stro zonder koren, lege hulzen en lege schalen offert en Hem maakt tot een speelpop en een spotvogel. Laten zij toch allereerst zich bekeren, vervolgens ook de werken

doen die door hen zo hoog worden geprezen, dan zal de twist die er op het ogenblik is zich vanzelf wel bijleggen. Thans echter twisten zij aldoor om goede werken welke zij zelf met geen vinger begeren aan te roeren, en die zij ook niet kunnen volbrengen. En toch beginnen zij er steeds opnieuw over en geven zij voor of zijzelf meesters er in zijn.

Het 'aandoen van zakken' is een hebreeuwse uitdrukking die zoveel betekent als: het aantrekken van zeer schamele kleren, gekleed gaan zonder enige opsmuk, zoals rouwdragenden plegen te doen. Men behoeft hierbij dus niet te denken aan zakkengoed waarin bijvoorbeeld meel wordt gedaan. Men leze wat er staat in Jeremia 4: 'Ik zal de hemel met een zak bekleden' (vers 29), dat wil zeggen: met wolken verduisteren en donker maken. En in de Openbaring van Johannes: 'De zon zal worden als een haren zak' (6:12). Op deze wijze nu hebben ook de dieren zakken aangetrokken, dat wil zeggen: zij werden gedwongen er naar en treurig uit te zien. Deze woorden moeten wij dus opvatten gelijk meer andere hebreeuwse gezegden. Zo is met 'brood en water' gewoon *eten en drinken* bedoeld; en met 'in de as zitten' het *zich verootmoedigen* inplaats van met trots op de straten te lopen. Er is dus niet mee bedoeld dat zij geen ander voedsel mochten gebruiken dan alleen brood en water en dat zij in de eigenlijke zin van het woord in de as van een oven of van een haard moesten gaan zitten. Aangezien er echter geen geringer voedsel is dan brood en water, er geen geringer kleed bestaat dan hetwelk van zakkengoed is gemaakt en er geen geringer plaats is te vinden dan de ashoop, wordt met dit alles aangeduid dat het ging om gering voedsel, geringe kleren en een geringe plaats. Zie in dit verband wat bij Jesaja tegen Babel is gezegd: 'Daal af en zet u in de as, jonkvrouw van Babel' (Jesaja 47:1).

Vers 9:

'Wie weet, God mocht zich omkeren en berouw krijgen en zijn brandende toorn laten varen, zodat wij niet te gronde gaan'.

Hier spreekt de koning van Ninevé alsof er twijfel en onzekerheid bij hem was of God hem wel genadig wilde zijn; en dat terwijl het geloof, wil het werkelijk geloof zijn, zekerheid vereist. Toch heeft hij in feite niet getwijfeld, want dan zou hij niet gedaan hebben wat hij deed en zou hij zich stellig anders hebben gedragen. Twijfelen en roepen tot God sluiten elkaar immers uit, bovendien is er dan ook niet zulk een ernst. Met een oprecht berouwvol hart is het echter zó gesteld dat het door vrees in tweestrijd verkeert, dat het worstelt met de wanhoop en dat het nog niet overwonnen heeft; vandaar dat het de taal der onzekerheid spreekt. De betekenis hiervan is alleen deze: men is er nog niet uit, men verkeert nog in nood, al tracht men zich er door heen te worstelen. Zou werkelijk in zo'n geval alle geloof ontbreken dan hield men het niet uit. Daarom zijn woorden als hier die van de koning van Ninevé veeleer blijken van de aanwezigheid van het geloof, evenwel van zulk een geloof dat nog vol vrees is en nog midden in de strijd staat, maar desniettemin Gods genade voor ogen heeft, getuige hetgeen hij zelf zegt: 'God mocht zich omkeren en berouw krijgen' met andere woorden: Er is bij Hem niet enkel toorn, achter zijn toorn gaat goedheid schuil.

Hier te behandelen de spitse vraag hoe God zich kan omkeren en berouw kan krijgen, daar Hij immers onveranderlijk is, acht ik niet nodig; hoewel sommigen zich daar erg druk over hebben gemaakt en zich het hoofd er over hebben gebroken.

Laat ons veel meer er acht op geven welk een voortreffelijk geloof er geweest is onder de Ninevieten, welke immers niet alleen hebben geloofd al wat Jona predikte, namelijk dat de stad zou ondergaan, maar bovendien zich ook hebben getroost met Gods genade, hoewel zij dienaangaande van Jona niet één belofte hadden ontvangen, daar deze alleen maar heeft gedreigd. Reeds het eerstgenoemde is al zo groot, te weten dat een zo machtige stad en een zo machtig koning zich zo gauw hebben laten verschrikken en tot zulk een grote vrees voor God zijn gekomen en zich zo diep hebben vernederd op de prediking van slechts één man, en er zelfs niet aan hebben gedacht waarom alleen zij, in onderscheiding van de inwoners van alle andere steden, zondaren werden genoemd en als zodanig werden veroordeeld. Hoe fel stonden niet eens Sodom en Gomorra tegenover God? Hoe hard gedroeg zich niet de farao tegenover Mozes en Aäron? Hoe verstokt bleef niet Jeruzalem tegenover Christus en de apostelen? Hoe vreselijk woedde niet Rome tegen de christenen, wie zij ook waren? Hoe weerspanning zijn niet heden ten dage de vorsten en de bisschoppen tegen het evangelie? Voorwaar, vergeleken met de Ninevieten is heel de wereld niet anders dan een wereld vol boeven, ja duivels; en omgekeerd, vergeleken met deze wereld zijn zij louter engelen geweest.

Wat ik in de tweede plaats noemde is echter nóg groter. Midden in deze grote nood en angst hebben zij toch niet vertwijfeld. Ofschoon zij geen enkele belofte hadden. Waar zij zich dan toch aan hebben kunnen vastgrijpen, zodat zij niet vertwijfelden, dat zult u straks horen. Wat onszelf betreft, hoevele profeten, hoevele apostelen, hoevele Schriftwoorden, hoevele boeken, predikanten en troostwoorden hebben wij niet tot onze beschikking en desondanks kunnen wij God nog niet van ganser hart

vertrouwen. Wat *wij* van God hebben ontvangen in zijn Woord is vergeleken met hetgeen de *Ninevieten* ontvingen een hele zee tegenover een enkel druppeltje. Het enige wat hun ter beschikking kan hebben gestaan is dat God zich aan hen had bekend gemaakt als de Schepper van hemel en aarde en dat Hij de ware God is, met andere woorden dat Hij een goed en barmhartig God is. Welnu, dit kleine beetje hebben zij zo uitnemend weten te gebruiken tot hun heil dat het tot beschaming is van ons, beide joden en christenen, die ondanks een veel grotere rijkdom, in het Woord Gods, nog niet voor de helft hebben gedaan wat zij hebben gedaan. Vandaar dat Christus hen aan de Joden, en ook aan ons, ten voorbeeld heeft gesteld, toen Hij zei: 'De mannen van Ninevé zullen in het oordeel opstaan met dit geslacht en het veroordelen; want zij hebben zich bekeerd op de prediking van Jona en zie, meer dan Jona is hier' (Mattheus 12:41). En dat zal dan niet onbillijk zijn, daar wij nog niet voor de helft zoveel ernst aan de dag hebben gelegd als zij hebben gedaan, hoewel wij met vele duizenden bedreigingen en beloften door God zijn vermaand, terwijl zij, de Ninevieten, slechts één bedreiging hebben gehoord, zonder enige vertroosting, en desniettegenstaande een groot geloof toonden. Doch zo gaat het nu eenmaal altijd waar weinig prediking van Gods Woord is, daar is de honger groot en maakt men er veel ernst mee; maar is ergens het Woord Gods in overvloed, dan wordt men het beu, begint men het te verachten.

Vers 10:

'Toen nu God hun werken aanzag, hoe zij zich bekeerden van hun boze wegen, berouwde het God over het kwaad dat

Hij bedreigd had hun te zullen aandoen, en Hij deed het niet'.

Ja hier worden inderdaad de goede werken geprezen! Wie zou er iets tegen in kunnen brengen? Thans moeten wij toch wel de werkheiligen gelijk geven. Gelijk geven? wat zeg ik? zie eens de tekst. God zag hun *werken* aan, staat er, met andere woorden: zij behaagden Hem. Evenwel, wát voor werken waren het? Hijzelf geeft het antwoord. Immers Hij zegt: Zij *bekeerden* zich van hun boze wegen. Ja kijk, tegen zúlke werken hebben wij geen enkel bezwaar. Daarvan gunnen wij u graag de roem; en dat niet alleen, want daarin willen wij u dan nog graag helpen ook. Zich bekeren van zijn boze wegen — het is waarlijk geen kleinigheid. Neen, dat bestaat niet in vasten en in een zak aandoen, doch in het geloven in God met het hele hart en in het liefhebben van de naaste als zichzelf, met andere woorden: het vereist dat ge geheel vroom en rechtvaardig wordt, zowel innerlijk als uiterlijk, zowel naar het lichaam als naar de ziel. God eist namelijk de hele mens op, Hij moet niets hebben van halven en hui-chelaars.

HOOFDSTUK IV

'Maar dit mishaaide Jona ten zeerste en hij werd toornig. En hij bad tot de HERE en zeide: Ach, HERE heb ik dat niet gezegd, toen ik nog in mijn land was? Daarom heb ik het willen voorkomen door naar Tarsis te vluchten, want ik wist, dat Gij een genadig en barmhartig God zijt, lankmoedig, groot van goedertierenheid en berouw hebbend over het kwaad. Nu dan, HERE, neem toch mijn leven van mij, want het is mij beter te sterven dan te leven. Maar de HERE zeide: Zijt gij terecht vertoornd? Jona nu was buiten de stad gegaan en had zich ten oosten van de stad neergezet; hij had daar voor zich een hut gebouwd en was daaronder gaan zitten in de schaduw, totdat hij zou zien wat er met de stad gebeurde. En de HERE God beschikte een wonderboom, die boven Jona opschoot om tot schaduw te zijn boven zijn hoofd, ten einde hem van zijn misnoegdheid af te brengen. En Jona verheugde zich zeer over de wonderboom. Maar de volgende dag, bij het aanbreken van de morgenstond, beschikte God een worm, die de wonderboom stak, zodat deze verdorde. En het geschiedde, zodra de zon opging, dat God een gloeiende oostenwind beschikte en de zon stak op het hoofd van Jona, zodat hij amechtig neerzonk en wenste dat hij sterven mocht, zeggende: Het is mij beter te sterven dan te leven. Maar God vroeg Jona: Zijt gij terecht vertoornd over de wonderboom? En hij antwoordde: Terecht ben ik vertoornd, ten dode toen. Toen zeide de HERE: Gij wildet de wonderboom sparen, waarvoor gij u geen moeite hebt gegeven en die gij niet hebt doen groeien, die in één nacht is ontstaan en in één nacht is vergaan.

Zou ik dan Ninevé niet sparen, de grote stad, waarin meer dan honderdtwintigduizend mensen zijn, die het onderscheid niet kennen tussen hun rechterhand en hun linkerhand, benevens veel vee?

Is me dat even een eigenaardig en wonderlijk heilige, die Jona! Zowaar, hij is boos omdat God zondaren genadig is, gunt ze blijkbaar niets goeds, alleen maar kwaad, toch wel geheel in strijd met de liefde, welke ook de vijanden het beste gunt en ze weldoet. En wat nog erger is, dit alles nadat hijzelf ervaren heeft in de zee en in de vis, hoezeer het God ernst was met hetgeen Hij wilde. Bovendien, zelfs nadat God hem er om bestraft had dat hij zo onbillijk toornde, hield hij er nog niet mee op. Waar dan echter weer tegenover staat dat hij blijkbaar een zo groot geloof in God had, dat hij God om de dood durfde bidden, weigerend nog langer te leven, hetwelk hij nooit had kunnen doen indien hij niet op God tot in de allerhoogste graad had vertrouwd. Wat moeten wij hiervan zeggen? Hoe kunnen zulk een groot geloof en zulk een groot kwaad gelijktijdig samengaan? Dat is een vraag die wij niet ontwijken kunnen, die trouwens ook zeer nuttig is. Onmogelijk kunnen wij loochenen dat Jona ten onrechte heeft getoornd en daarmee verkeerd heeft gedaan; wat alleen al hieruit blijkt dat God hem tot tweemaal toe heeft bestraft, eerst door een berisping en toen door het teken van de wonderboom. Toch zullen wij ook moeten toegeven dat hij een gelovige was en God behaagde, anders had God niet zo vriendelijk met hem gesproken en hem niet een teken gegeven en niet met hem kunnen omgaan als iemand die heel vriendelijk spreekt en omgaat met zijn medemens.

Echter ook al zou men bereid zijn dit alles bij Jona door de

vingers te zien, dan blijft toch in elk geval nog over, als zijn ergste misdaad, dat hij bij deze gelegenheid geprobeerd heeft zijn eerste ongehoorzaamheid, dus zijn vlucht, waarvoor hij zo ontzettend gestraft was, weer goed te praten en te verdedigen, door de schuld daarvan te werpen op Gods goedheid, immers hij zei: 'Ach HERE, heb ik dat niet gezegd, toen ik nog in mijn land was? Daarom heb ik het willen voorkomen door naar Tarsis te vluchten, want ik wist dat Gij een genadig en barmhartig God zijt, lankmoedig, groot van goedertierenheid en berouw hebbend over het kwaad'. Jona heeft hiermee niet anders willen zeggen dan: Ik heb er tóch goed aan gedaan dat ik vluchtte en weigerde hierheen te gaan, het is alles de schuld van uw goedheid. Was er dan werkelijk schuld? Wat wilde Jona toch? Heeft hij God durven trotseren? Het lijkt of het hem er om te doen is geweest opnieuw geworpen te worden in de zee, ja wel duizend zeeën en duizend walvissen. In elk geval, hij heeft zich dat wel waardig gemaakt, door zo te murmureren tegen Gods goedheid en door zo zichzelf schoon te praten. Had een Saul dit gedaan of iemand anders, wij behoeven niet te vragen wat er met hem gebeurd zou zijn. Indien diegenen gelijk hadden die beweren dat de *werken* ons bij God waardig of onwaardig maken, dan had Jona geworpen moeten worden in de afgrond van de hel, want wat heeft hij in zijn toorn anders gedaan dan zich hardnekkig verzet tegen alle geloof en liefde? Hij heeft zich aan niets minder vergrepen dan aan de goedheid Gods en zijn naaste heeft hij de genade en alle goeds misgund. Kan men hier nog van *goede werken* spreken? Indien niet hiér veeleer van zonde kan worden gesproken wáár dan nog wel? Ik zou het waarlijk niet weten.

Bij dit alles merken wij nu het volgende op. Ten eerste, dat God zeer wonderbaar is in zijn heiligen. Laat daarom niemand

zo lichtvaardig zijn dat hij een ander veroordeelt of zelfs veroordeelt om een of ander kwaad dat hij heeft gedaan. Laat hetgeen die ander deed nog zo verkeerd zijn toch mag ik niet daarom de man die het deed verachten of verwerpen. Kijk maar naar Jona: wat hij gedaan heeft is waarlijk verkeerd, niet voor niets heeft God hem er voor gestraft. En toch bleef hij intussen een lief kind van God en sprak hij met God zo vrijmoedig als ware er in hem in het geheel geen vrees voor God (en die was er ook werkelijk niet) en vertrouwde hij Hem als zijn Vader. Ten tweede, wij moeten leren dat God zijn lieve kinderen ook in goede, grote en belangrijke dingen laat dwalen en zondigen, gelijk ook Christus, volgens het evangelie, zijn apostelen heeft laten doen; dit tot troost van alle gelovigen, aangezien zij allen weleens zondigen en dwalen. Ten derde, laten onze ogen er voor opengaan hoe vriendelijk, vaderlijk en liefdevol God omgaat en handelt met degenen die in hun noden op Hem vertrouwen, hoe groot de liefde is die zij van Hem ondervinden nadat Hij ze eerst met de roede gekastijd heeft, gelijk geschreven staat in de Brief aan de Hebreëën, dat de kastijding een zeer goede vrucht afwerpt bij degenen die er in geoefend zijn (Hebreëën 12:11). Wat ge trouwens ook hier ziet, immers wat werkelijk zonde was en als zodanig straf verdiende is door God Jona toch niet als zonde aangerekend maar gehouden voor een der dagelijkse overtredingen van een kind, welke door elk vader goedhartig verdragen worden. Met de goddelozen gaat Hij daarentegen heel anders om; die zouden dit trouwens ook niet verdragen kunnen; immers niet zodra ervaren deze dat God een genadig God is en dat Hij de zonden verschoont of zij worden terstond dol en driest en menen nu ook dat God hun goddeloosheid duldt of zelfs er behagen in scheidt.

Overigens, dat Jona de heidenen Gods genade niet gegund heeft is zo verwonderlijk niet. Reken maar eens met uzelf. Bij de Joden was het een stuk van hun geloof, gelijk ik boven reeds vermeld heb, dat alleen hún volk Gods volk was en dat alle heidenen onder de toorn van God liggen gelijk geschreven staat in Psalm 79: 'HERE, stort uw toorn uit over de heidenen, die U niet kennen, en over de koninkrijken die uw naam niet aanroepen' (vers 6). Om die reden waren zij er vast van overtuigd dat geen mens aan Gods genade deel kon krijgen of hij moest eerst de wet van Mozes aannemen en een Jood worden. Later waren ook de apostelen en de eerste christenen deze mening toegedaan, zie maar wat Lukas verhaalt in Handelingen 8, waar wij lezen dat zij rondreisden en het evangelie predikten, maar aan niemand anders dan **alleen aan de Joden, en dat zij nadien met Petrus hebben getwist omdat hij ook heidenen het evangelie had verkondigd** (Handelingen 10/11). Indien Jona na zijn terugkeer in eigen land door de Joden er niet om vervolgd en gedood is dat hij te Ninevé, dus onder heidenen, had gepreekt en deze stad een 'stad Gods' had genoemd, mag dat een wonder heten. Het is namelijk voor de Joden een gedachte geweest die onverdragelijk was dat er ook maar ergens een volk Gods zou zijn dat niet de wet van Mozes bezat en onderhield, zoals hier door Jona van de Ninevieten wordt gezegd. Wat te wachten staat, zowel in het heden als in de toekomst, diegenen die durven leren dat er op aarde christenen zijn en ook kunnen zijn die toch niet de wetten van de paus en de gewoonten en de geboden van de roomse kerk er op nahouden en onderhouden, moge nu duidelijk zijn. Allemaal ketters, en nog eens ketters, die verbrand moeten worden!

Het kan heel goed zijn dat dit de ware oorzaak is geweest waarom Jona heeft geweigerd naar Ninevé te gaan en waarom hij

zich daarna er over beklaagd heeft dat Ninevé niet onderging en gewenst heeft liever dood te zijn dan te zullen moeten aanzien dat ook maar een van hen Gods genade verkreeg en dat een volk zonder de wet van Mozes en de leefwijze der Joden aan te nemen toch Gods volk zou worden. In zijn ogen is dat een smaad geweest voor het volk Israël, dat dan wetten zou hebben onderhouden die onnodig en vergeefs waren, aangezien blijkbaar ook zonder die wetten de mensen konden zalig worden. Lag het niet voor de hand dat de Joden zouden zeggen: Waar hebben wij ons dan zo voor ingespannen, waarvoor al die moeite gedaan als deze laatsten, die slechts één uur in de wijngaard hebben gewerkt, toch hetzelfde loon krijgen als wij, die de hitte van de dag verdragen hebben? (Mattheus 20:12). Maakt zoiets niet als vanzelf de ogen scheel? Zij waren toch immers beter dan anderen! Zij hadden toch immers recht op meer! — Ook hier ging het op dezelfde wijze; want de Ninevieten, ook al misten zij de wet en de Profeten, kregen toch genade, en de Joden, ondanks al hun zware arbeid vanwege zovele wetten, kregen toch niets meer; ja, op het laatst hebben zij zelfs alle genade geheel verspeeld, aangezien zij met al hun klagen en scheelkijken naar iets anders bleven uitzien, iets dat beter zou zijn dan het evangelie, en het de heidenen misgunden dat zij christenen werden. Dit alles is van dien aard geweest dat het Jona alle lust heeft ontnomen om gehoorzaam zijn opdracht te vervullen, want dan zou hij met zijn preken er de oorzaak van zijn dat het zó lopen zou, en zou hij de eerste zijn die het Jodendom bespottelijk en overbodig zou maken. Hoe graag was hij in eigen land gebleven. Niet zonder oorzaak is hij gevlucht, niet zonder reden heeft hij zijn opdracht geweigerd. Een Jood zijn en dan preken dat het Jodendom overbodig is, dat ook *daarbuiten* Gods genade te verkrijgen is, waar-

mee zou dat anders gelijk staan dan dat zulk een Jood alle andere Joden als waardeloos aan de kant gooide en daarvoor in de plaats de heidenen hemelhoog verhief, gelijk het Sint Paulus is vergaan, in eenzelfde geval, zoals Lukas heeft beschreven in Handelingen der apostelen?

Om Jona's toorn te stillen en tevens opdat Jona iets zou hebben om er later de vertoornde Joden mee van antwoord te kunnen dienen, heeft God daarna wat met hem gespeeld, door hem een teken te geven. Gelijk Hij later ook gedaan heeft met Petrus, die namelijk dezelfde mening als Jona was toegedaan, toen Hij hem een gezicht vanuit de hemel gaf: een linnen laken met allerlei dieren er in, en tot hem zei: Alles is rein! daarmee doelende op mensen die louter heidenen waren en leefden zonder de wet van Mozes (Handelingen 10:11). Kijk, zo heeft God nu ook Jona een teken gegeven. Hij heeft een wilde knol laten groeien, waar Jona een heerlijke beschutting aan had. Maar juist toen Jona daar heel erg van genoot beschikte de **HERE**'s morgens vroeg een worm, iets waar Jona allerminst op gerekend had; die beet die wilde knol dood, zodat hij verdorde, waardoor aan de brave Jona alle plezier ontnomen werd. Bovendien liet de **HERE** toen de zon zeer fel schijnen, nu ook op Jona's hoofd, daar hij geen dak meer boven zich had, zodat hij opnieuw zeer verdrietig werd en van de ene ergernis in de andere viel, daar alles hem scheen tegen te lopen. Vandaar dat hij opnieuw bad om de dood, om toch maar van al die ergernis af te zijn. Doch dan komt God zelf tot hem, om hem wat te kalmeren. Mag Ik dan niet doen wat Ik wil, vraagt Hij hem. Zoals ook die heer van de wijngaard eens vroeg, van wie wij lezen in het evangelie (Mattheus 20). Daarmee heeft Hij tevens aange-toond dat Jona ten onrechte toornig was. Hij zei: Zie, jij bent nu

boos enkel om die onbeduidende knol, omdat die verdorde, doodging. Hoeveel minder echter is de waarde van zulk een knol, vergeleken bij die van een mens, laat staan die van een hele stad met mensen! Zou jij, die zo graag die wilde knol in het leven behield, niet ook de stad Ninevé gaarne gespaard zien? Ja, wat kon Jona daar tegenin brengen? Moest hij niet toegeven en zwijgen, zwichten voor wat hijzelf gezegd had over die knol, toen de zaak nog niet recht tot hem was doorgedrongen? Tegenover God vermag al onze menselijke schrandereid geheel niets, dat zien wij ook hier.

Wat nu betreft die wilde knol, die in het hebreuws de naam 'kik' draagt, en op deze plaats 'kikkajon', dat wil zeggen een 'kleine kik' heet, daarmee hebben in vroeger tijd verscheidene leraars zich intensief bezig gehouden. De oudsten onder hen hebben hem een pompoen genoemd. Toen kwam Hieronymus die het woord heeft vertaald met 'hedera', dat is klimop, en beweerde dat de plant niet groeit in latijnse landen maar in Syrië. Zij is in ieder geval een plant die zeer snel groeit en reeds na korte tijd zo groot is dat zij dienst kan doen als een hut om er in te schuilen tegen de zon, omdat zij bladeren heeft zo groot als wijnranken. Wellicht hebben om die reden de ouden graag gesproken van een pompoen. Maar wat ons betreft, wij houden het er voor dat het een plant is geweest die door de kenners der natuur in het latijn een 'vilis alba' wordt genoemd en die in het Duits een 'wilde knol' heet. Onze stadspredikant, Johannes Bugenhagen, uit Pommeren is van mening dat zij in Pommeren een 'heilige wortel' wordt genoemd en dat zij soms zo groot wordt dat zij boven huizen uitsteekt, gelijkend op bomen. Immers 'klimop', zoals Hieronymus wil, kan niet bedoeld zijn, daar dit gewas geen kroon heeft en zich alleen tegen muren en bomen omhoog slin-

gert; dan hebben nog eerder gelijk gehad degenen die er een *pompoen* onder hebben verstaan, hoewel Hieronymus met hen de spot heeft gedreven en ze 'pompoenisten' heeft genoemd.

Het zij toegegeven, er is aan dit alles niet zo heel veel gelegen. Het lust ons niet over woorden veel te twisten, als de zaak maar vaststaat. Het moge waar zijn dat het de aard van deze plant is zeer snel te groeien, dat zij in dit geval omwille van Jona gedurende één nacht tot volle wasdom kwam is een wonder geweest. Lange tijd heeft Jona er plezier van gehad, want wellicht heeft hij gedurende al de veertig dagen er onder gezeten. De tekst zegt namelijk dat hij, toen hij zag dat de mensen zich bekeerden, de stad is uitgegaan en zich toen buiten de stad heeft neergezet om te zien of zij toch nog zou ondergaan. Reeds het feit dat de Ninevieten zich bekeerden heeft hem verdrotten. Reeds toen begon hij zich er zorgen over te maken dat de stad weleens niet zou kunnen ondergaan. Evenwel na de veertig dagen, dus toen hij zag dat de tijd die God bepaald had verstreken was, is hij echt toornig geworden, omdat zijn dreiging niet in vervulling was gegaan. Hij begon toen tegen God te murmureren, heeft zich echter daarna ook weer moeten laten verootmoedigen, en is tenslotte zó, als een verootmoedigd mens, naar huis teruggekeerd, niet zonder veel geleerd te hebben, dus na uit al zijn ervaringen veel profijt te hebben getrokken.

Uit dit alles kunnen wij deze les leren dat God een Helper is van alle mensen, niet alleen van de Joden, gelijk Paulus zegt: 'God wil dat alle mensen behouden worden en tot kennis der waarheid komen' (1 Timotheus 2:4). Vervolgens, dat wij die heidenen zijn, als mensen die er pas het laatste uur bij gekomen zijn en geheel niet gearbeid hebben, als onwaardigen komen tot Gods genade, daar deze ons tevoren niet beloofd is. God heeft

namelijk gewild dat wij reden tot dankbaarheid zouden hebben, uit zijn genade profijt zouden trekken, zoals de Ninevieten hebben gedaan, opdat wij niet tenslotte wegens ondankbaarheid erger zouden omkomen dan in later tijd met de Ninevieten het geval is geweest. Jona's geschiedenis is beschreven met het doel dat God ons zijn wonderen zou tonen, namelijk dat zijn Woord allereerst vruchten afwerpt daar waar men het het minst verwacht en omgekeerd het wenigst vruchten draagt daar waar men het juist zeer stellig verwacht. De Ninevieten, die heidenen waren, tevoren Gods Woord geheel misten, hebben geloofd, en Joden, die geen dag zonder dat Woord waren, werden ongelovig; opdat wij aan niemand zouden wanhopen, maar ook op niemand al te zeer zouden bouwen.

Door God zelf wordt gezegd dat er te Ninevé meer dan honderdtwintigduizend mensen zijn geweest. Hieruit kan men ten naaste bij opmaken hoe groot de stad moet zijn geweest. Je kunt er niet zomaar een tienduizend bij tellen, want dan zou er *honderddertig*duizend moeten hebben gestaan. Nu is echter een stad waarin *tweehonderd*duizend mensen wonen echt nog niet zo'n geweldig grote stad, zeker niet wanneer het een stad betreft die bloeiend en welvarend is, gelijk het geval was met Ninevé, de residentie en hoofdstad van het Assyrische wereldrijk. Tenzij men uit de tekst zou willen opmaken dat met de honderdtwintigduizend die het onderscheid niet kenden tussen hun rechterhand en hun linkerhand alleen kleine kinderen en mensen zonder verstand zijn bedoeld, terwijl dan het eigenlijke aantal inwoners natuurlijk veel groter is geweest. Maar dit is een verklaring van de tekst die er bij mij niet in wil. Naar mijn mening hebben zij geen van allen het onderscheid gekend tussen wat links is en wat rechts is, want ging het over goddelijke zaken dan wisten

zij om zo te zeggen van toeten noch blazen. Aangezien zij de wet van Mozes en de Profeten misten. Zij hadden die namelijk nooit leren kennen. Met als gevolg dat zij ook niet wisten hoe zij zich moesten gedragen tegenover God, noch in geestelijke noch in lichamelijke dingen, noch op het terrein van het uiterlijke noch op het terrein van het innerlijke leven. De *rechterhand* mag men namelijk laten slaan op het geestelijke en inwendige, en de *linkerhand* op het lichamelijke en uitwendige. God moet immers gediend worden naar *lichaam* en *ziel*. Doch genoeg hierover. — Thans moeten wij nog bespreken de geestelijke uitleggingen; er zijn er drie in getal.

De eerste uitleg

De naam *Jona* betekent in het hebreuws 'duif'. Nu is in het Nieuwe Testament de duif de figuur van de Heilige Geest en vooral van de zich openbarende Heilige Geest, aan wie het gegeven is Christus in heel de wereld te verkondigen door het evangelie; zodat Jona dus, wat zijn naam betreft, een voorbeeld is geweest van de Heilige Geest en zijn werk, namelijk de verkondiging van het evangelie. Hieruit volgt dat alle apostelen en predikanten een Jona moeten zijn en de duif, dat is de Heilige Geest, moeten hebben en niets van zichzelf, d.w.z.: niet zonder de Heilige Geest, mogen leren of doen, gelijk Christus zelf zijn discipelen heeft bevolen, toen Hij zei dat zij oprecht moesten zijn als de duiven en voorzichtig als de slangen (Mattheus 10:16), met andere woorden, dat zij het Woord Gods moesten prediken zoals de Geest het ingaf, louter en rein, in alle eenvoud, zonder er iets van zichzelf aan toe te voegen en dat zij met niemand bedriegelijk mochten omgaan in woorden of in daden. De naam *Ninevé* betekent in het hebreuws 'schone' ofwel 'aar-

dige', gelijk een fraaie, welgebouwde stad inderdaad *schoon* is. Hiermee wordt aangeduid de *wereld*, levend in rijkdom, wellust, wijsheid, kracht, heiligheid en eer, ja zich daarin badend. Toch gaat daaronder schuil niets dan zonde en gruwel voor God. Welnu, dat Ninevé het Woord Gods heeft gehoord en aangenomen, heeft gevestigd en zakken aangedaan en in de as is gaan zitten, dat alles beduidt dat Gods Woord vruchten draagt, alles omkeert en maakt dat de mensen hun heiligheid, kracht, rijkdom, begeerte, eer en goed voor niets dan zonde, zwakheid, armoede, ellende, schade en schande gaan houden en leren al die dingen te verachten. Dit is pas recht het zitten in de as, het aandoen van zakken en het vasten; waarbij dan ook de *dieren*, waaronder verstaan moet worden hun *lichaam*, moeten vasten en de zak aandoen, waaronder ik versta zich kastijden en tuchtigen.

Dat Jona door God uit het Joodse land is weggezonden naar een vreemd land heeft ook een betekenis. Het beduidde, dat de Geest en het Woord van God eens van het Joodse volk zouden worden weggenomen en gegeven zouden worden aan de heidenen, gelijk Christus gezegd heeft: 'Ik zeg u, dat het koninkrijk Gods van u zal weggenomen worden en het zal aan de heidenen gegeven worden, die de vruchten daarvan opbrengen zullen' (Mattheus 21:43). Daartegenover dat hij gevlucht is en op de zee in groot gevaar heeft verkeerd, dat beduidt dat aan het evangelie in deze wereld *kruis* en *vervolging* niet bespaard zullen blijven, maar in die mate haar deel zullen zijn dat het er weleens op lijken zal dat de christelijke prediking vlucht, ondergaat en verdwijnt. Zij zal lijken te zwak te zijn om zich ondanks dit alles te kunnen handhaven, aangezien de mensen die haar brengen maar vluchtende, dat wil zeggen zwakke, geringe mensen zijn, terwijl de zee, dat is de *wereld*, in al haar woeden en tekeergaan zo

groot en machtig is. De walvis was vreselijk en verschrikkelijk, denk maar aan zijn kaken en grote tanden; — hij beduidt de god en vorst dezer wereld, de *duivel*, die niet ophoudt met wurgen en moorden, door middel van zijn dienaren: de vorsten en grote heren. En toch werd Jona behouden en zelfs sterk door Gods kracht en kon zijn prediking noch door zijn eigen vlucht noch door het woeden van de zee verhinderd worden, maar zette zij zich door en kwam ze tóch te Ninevé. Dus ofschoon de predikers zwak zijn en de wereld daarentegen machtig is, is toch het Woord Gods, het heilig evangelie, nóg machtiger; het baant zich door alles heen een weg en laat zich door niets weerhouden. Ja, al zouden alle predikers van het evangelie verslonden worden, het evangelie zelf zal daardoor alleen maar zich des te krachtiger laten gelden, het dringt toch in de wereld door en keert haar om, gelijk het gegaan is in de tijd van de apostelen, zoals ge zelf kunt nagaan, ons allen tot troost, opdat ook wij niet zouden verschrikken voor de zee en voor de vis, want het is zeker en gewis dat onze prediking, het evangelie, alles overtreft in macht en kracht.

De tweede uitleg

Nu over wat men een *geestelijke* vervolging zou kunnen noemen, dat wil zeggen over de wijze waarop het er aan toegaat wanneer een mens in geestelijke zin sterft en levend wordt, met andere woorden: wanneer hij rechtvaardig en van de zonden verlost wordt. Dit gaat als volgt. Ten eerste is er de *zonde*. Wij allen zijn daarin gevallen, namelijk door de ongehoorzaamheid van Adam. Bovendien hebben wij allen haar alleen maar steeds méér gemaakt, namelijk door onze eigen ongehoorzaamheid. Op deze wijze zijn wij állen gevlucht, weg van het

aangezicht Gods; wij doen niet meer wat Hij wil. In het bijzonder is dat het geval wanneer wij vallen in het schoonschijnend kwaad van de huichelarij en van de valse godsdienst, gepaard gaande met een verlaten van het ware Woord Gods. Dit is in feite dezelfde ongehoorzaamheid als die van Jona, hetzelfde vluchten, weg van het aangezicht Gods. Doordat wij in zonden leven zien wij God niet, zijn wij ver van Hem verwijderd, gelijk als de verloren zoon in het evangelie. Dat Jona vervolgens niet naar een bepaalde plaats is gevluht maar de zee koos, dat beduidt dat de zondaar, wanneer hij wegvluht van God, niet een bepaald doel voor ogen heeft maar zich gewoon laat drijven waarheen vlees, wereld en duivel hem voeren, terwijl hij er ook niet naar vraagt waar hij zal terechtkomen, want het is hem er alleen maar om te doen niet te blijven waar hij is, onder de eis der gehoorzaamheid aan God, maar in plaats daarvan zijn eigen goeddunken te volgen.

Wij lezen dat Jona naar Jafo ging, daar een schip vond dat op het punt stond zee te kiezen, toen de vrachtprijs betaalde, er in stapte, zich neerlegde, weldra sliep en wegvoer. Het woord *Jafo* betekent 'mooi' of 'knap' en slaat op de *massa*, die goddeloos is, een mooi leven leidt, maar in ongehoorzaamheid aan God. Met recht is deze stad dan ook een beeld van de ongehoorzaamheid, eigendunk en eigengerechtigheid. Jona heeft daar een schip gevonden, dat beduidt: een godsdienst en levenswijze die hem wel aanstonden, te weten de *wet Gods*, maar dan opgevat naar 's mensen verduisterd verstand. Hij vond daar ook scheepslui, waaronder wij verstaan *leraren* van een aldus opgevatte wet en van eigen werken, welke de mens leiden, maar hij weet zelf niet waarheen, in ieder geval de zee op. Hier ontbreekt namelijk een geweten dat ten aanzien van God niet in het on-

zekere verkeert, met als gevolg dat men zich laat drijven waarheen de zee wil. Aan hen heeft Jona de vrachtprijs betaald. Ja, want deze leraren zijn *buikdienaren* die alleen om geld de mensen leren en leiden. En wat graag wordt hun hun loon gegeven, men mest ze vet. Ook het volk Israël heeft God als loon voor hun werken het land Kanaän gegeven. De apostelen en evangelisten daarentegen gaf men geen cent; neen, zelfs heeft men ze alles wat zij bezaten afgenomen. Jona heeft zich daarop begeven in het schip, dat wil zeggen hij begaf zich in hun *leer*, legde zich vervolgens neer onder in het ruim van het schip en snorkte. Hij heeft zich dus veilig gevoeld, meende dat alles nu goed was, steeds verder van huis gerakend. Dat is met alle werkheiligen zo. Voor het oog schitteren zij in heiligheid, maar intussen liggen zij op de bodem, slapen zij en voelen zij niets van al het kwaad dat zij doen, gelijk Salomo zegt: 'Gehoorzaamheid is beter dan het offeren der goddelozen, want die weten niet, dat zij kwaad doen' (Prediker 4:17). Ziedaar dan hoe door mij wordt opgevat het afdalen naar Jafo en het nog dieper afdalen in het ruim van het schip, ver weg van Jeruzalem, ver weg van de gehoorzaamheid aan God, steeds dieper in de ongehoorzaamheid en eigenzinnigheid.

Doch toen kwam God. De ongehoorzame heilige werd door Hem uit zijn slaap gewekt, God maakte openlijk zijn heiligheid tot zonde, liet een onweder komen, dat wil zeggen: Hij liet zijn toorn en oordeel voelen. En dan gaat alle heiligheid van de mens ras ten onder. Dan vertwijfelen weldra beide, zowel de leraar als de leerling. Dan houden de werken het niet langer. Het schip dreigt dan te breken en onder te gaan. Iedereen roept dan zijn eigen God aan, dat wil zeggen: tracht zich te troosten met zijn eigen goed leven. Maar niet een van deze goden hoort en helpt;

en de ware God kennen zij niet. Dan wekken zij tenslotte Jona, dat betekent: nu worden zij ware leraren van de wet; nu komt de wet tot haar eigenlijke functie, nu leert zij niet meer de werken en sust zij niet langer het geweten, maar toont zij de zonde aan, openbaart zij Gods toorn, verschrikt zij het geweten. Vandaar dat werpen van het lot, dat zoeken naar de oorzaak van het kwaad en dat aanwijzen van Jona. De wet weet namelijk van geen ophouden, zij zoekt en pijnigt het geweten net zo lang tot dat zij de zondaar heeft gevonden en hem een schuldbelijdenis heeft afgeperst, gelijk David zegt in Psalm 32: 'Toen ik het verzwijgen wilde, verouderde mijn gebeente' (vers 3). Het werpen van het lot betekent ook dat de zonde als het ware toevallig gevonden wordt, dat de wet ons treft op een moment waarop wij er niet op rekenen, gelijk kinderen weleens door hun vader ergens op betrappt worden. En dan moet Jona voor de dag komen, de wet toevallen en gelijk geven, bekennen dat hij een zondaar is; en anders, zegt de wet, zal de zee nimmer stil worden. En laten zij dan hozen en roeien al wat zij kunnen, om toch nog aan land te komen, het zal niet helpen. Met andere woorden: al is een geweten waarlijk van zonden overtuigd, toch wil het nog niet het oordeel des doods ondergaan. Niettemin, het belijdt wél dat het dat zou hebben verdiend. Vandaar dat Jona niet zélf in de zee is gesprongen, hij moest er door anderen worden ingeworpen.

En dat hebben zij tenslotte dan ook gedaan. Toen het niet anders kon. Tegelijk echter hebben zij God gebeden dat Hij het hun niet zou toerekenen en begonnen zij God te vrezen en te dienen. Gelijk Paulus zegt in Romeinen 7: 'De wet is goed, vroom en heilig' (vers 12). Maar intussen doodt zij mij dan toch maar en maakt zij God toornig op mij. Daar willen wij het echter dit keer niet over hebben. Dat zij God hebben gevreesd en gediend

heeft beduid dat de wet pas wanneer zij tot haar ware functie komt, werkelijk God dient, immers dan maakt zij de mensen tot bevreesde, deemoedige dienaren van God, terwijl zij tevoren, toen zij nog te Jafo was, door misbruik te maken van de werken en van 's mensen vasthouden aan eigen goeddunken, slechts de buik diende, een vrachtprijs eiste en de mensen maakte tot werkeiligen die in valse gerustheid liggen te snorren. — Toen kwam de walvis, welke Jona verslond. Dat ziet op dood en hel. Zó is namelijk de volgorde: eerst de wet, dan de zonde, en tenslotte de dood, gelijk Paulus zegt in 1 Corinthiers 15 (vers 56): 'De wet is de kracht der zonde, de dood echter de prikkel der zonde'. Dat wil zeggen: was er niet de zonde in het geweten, dan kon de dood niets beginnen, noch steken noch houwen, noch wurgen noch martelen, dan had hij noch punt noch snede, maar was hij stomp en kon hij niets. Maar is de zonde er en wordt zij in het geweten gevoeld, dan heeft de dood terstond spies en zwaard en probeert hij al wat hij kan om de mens te vermoorden, wat ook werkelijk gebeurt als hij geen hulp krijgt. Zo ook als de wet er niet was; dat wil zeggen de wet in haar ware gedaante, in haar eigenlijke functie; dan zou men de zonde niet voelen, zij zou krachteloos zijn, niemand kwellen, wat toch wel haar aard is. De Jona's, alle valse geruste werkheiligen, liggen dan in het schip te slapen. Het ligt gewoon in de aard der zaak dat waar geen wet is ook geen zonde kan zijn. Maar niet zodra komt de wet of terstond is de zonde er ook, welke zich dan laat voelen in het geweten. Zo afschuwelijk de open bek van de walvis geweest is voor Jona, zo afschuwelijk is ook het dreigen van de dood in een zondig, verschrikt geweten.

Drie dagen en drie nachten lang heeft Jona in de vis de dood ervaren. De betekenis hiervan is dat de zondaar in zulk een ver-

schrikking en doodsnoed verkeert en dermate met de dood worstelt dat hij geheel vertwijfelt. Want na drie dagen kan men wel vaststellen of iemand die stervend lijkt, nog het leven er zal afbrengen. Wie drie dagen lang met de dood worstelt, voor die is er geen hoop meer. Zelfs niet al zijn het geen drie volle dagen; het hoeft maar één hele nacht en hele dag te duren en het is al verloren. Of er een uurtje van de vorige of van de volgende dag bijkomt is van geen belang. Deze drie dagen behoeven niet lang te duren in dit sterven van Godswege; dood en angst hebben de mens in een ommezien tijds in vertwijfeling gebracht. Daarna komt het levendmakende Woord Gods, het evangelie der genade, hetwelk tegen de vis, dat wil zeggen: tegen de *dood*, zegt dat hij de mens moet laten leven. En dan treedt ook het geloof toe, waardoor de mens bevrijd wordt van allebei: de zonden en de dood, waarna hij leeft in genade en gerechtigheid met Christus. Dan leert Jona zingen: 'Ik wil U o God mijn dank betalen, enz.' en keert hij zich nu met felheid tegen degenen die zich op ijdelheid verlaten en Gods genade als van geen waarde achten. Door deze mensen wordt namelijk ervaren dat het doen van allerlei werken en het leven naar de wet enkel onnutte dingen zijn, en dat er slechts één ding is dat de mens waarlijk redt: Gods genade. Hieruit ontstaan mensen die veel waardevols in deze wereld doen; mensen die goed kunnen leren, raadgeven en regeren, omdat zij het niet alleen uit de boeken weten, dus uit de letter, maar uit de Geest en uit eigen ervaring. Wat zij leren is terzake en krachtig. Jona met zijn prediking te Ninevé heeft daarvan een voorbeeld gegeven.

De derde uitleg

Haar vinden wij in Mattheus 12 (vers 39), waar Christus deze

geschiedenis op zichzelf betrokken heeft. Daar hebben wij echter niet te maken met een echte allegorie maar eerder met een typologie. Immers Christus heeft daar slechts dit éne punt aangehaald dat Jona in de vis heeft vertoefd, waarna Hij zei dat Hij ook zelf eens net zo in de aarde begraven zou liggen. Hij noemde dat het teken van Jona de profeet, waarmee Hij bedoelde een teken van vergelijking. Hij heeft de drie dagen dus niet vergeestelijkt, gelijk dat in echte geestelijke uitleggingen behoort te geschieden. Een gelijkenis is veel meer dan een allegorie, niemand zou mogen doen hetgeen Christus gedaan heeft, indien Hij niet zelf het eerst had gedaan, het had voorgedaan. Wat nu de zaak zelf betreft, daar behoef ik niet veel over te zeggen, want het is alles zo klaar als de dag, heel de wereld weet dat Christus gestorven en opgestaan is en dat dit een wonderteken is, dat gegeven is aan de ongelovige Joden, ja door het evangelie in heel de wereld verkondigd wordt, met het doel de mensen te laten weten dat zij allen verlost zijn door dit ene wonderwerk, dit uitnemende goddelijke werk en dat zij zich daaraan houden moeten met een waar geloof. Maar helaas, de wereld stoot zich aan dit teken, vooral de Joden; het is hun een ergernis en dwaasheid. En toch zullen zij het ermee moeten doen, er zal hun, hoe graag zij het ook willen, geen ander evangelie worden gepredikt. Immers, Christus zelf heeft gezegd: 'Dit boos geslacht zal geen ander teken gegeven worden dan dat van Jona de profeet'. Daarover is elders echter al genoeg gezegd.

Tot slot, er is ook nog de wonderboom met de worm die hem tegen het aanbreken van de dag gebeten heeft. Het verhaal daarvan past uitnemend bij Jona's toorn en boze gedachten. Maar het slaat ook heel goed op het Jodendom, dat een ware wilde knol is geweest. Hij had grote bladeren, dat was het beste wat

er aan heel deze boom was, Jona heeft ervan geprofiteerd, hij kon er onder schuilen tegen de hitte van de zon. Vrucht dragen deed de boom echter niet, daar lezen wij althans niets van. Onder deze *bladeren* versta ik het *Woord* en de *wetten* van God, gelijk Paulus zegt in Romeinen 3: 'Gods woorden zijn hun toebetrouwd geweest' (vers 2). Jona zat onder zijn schaduw, dat wil zeggen: de profeten en heilige vaders hebben gezeten onder de boom van het Jodendom, als onder een tijdelijk dak van uiterlijke godsdienst, tot op Christus toe. Immers, het was maar *zomerloof*, een *tijdelijke* loofhut, welke snel verdween. Maar vruchten droeg hij niet. Want de wet zonder de Geest heeft nog nooit iemand kunnen redden, ofschoon er wel vele heiligen onder haar hebben geleefd, die wèl de Geest hadden. Ziehier de reden waarom Christus eens de onvruchtbare vijgeboom, die ook alleen maar bladeren voortbracht, heeft vervloekt zodat hij terstond verdorde; een gelijk geval als hier met de wonderboom. En toch is Jona met deze tijdelijke loofhut, waaronder hij de ondergang van Ninevé afwachtte, erg ingenomen geweest. Zo ook de Joden, want het beviel hun goed, dat zij alleen Gods Woord en de dienst van God hadden, zij hebben zich daar erg op beroemd, terwijl zij net als Jona de heidenen, allen als verloren hebben beschouwd.

Maar toen zij hierop, namelijk dat zij alleen Gods volk waren, zich meer dan ooit beroemden, en zich gelijk Jona meer dan ooit vermaakten in de wonderboom, beschikte God een wormpje dat weldra aan de wortel van de wonderboom knaagde. Want Christus is gekomen met zijn evangelie juist op het moment dat de Joden trotser waren op hun voorrechten dan ooit; en Hij beet de wonderboom, dat wil zeggen: Hij preekte daartegen, hief door zijn Heilige Geest de wet op en maakte ons

allen vrij van de wet alsook van de kracht der wet. Vandaar dat het Jodendom verdord en als tot niets geworden is, tot op deze dag toe, in heel de wereld; alle frisheid heeft het verloren, het bloeit niet meer; er zit ook niet één heilige of profeet nog onder zijn schaduw. Het is met dit volk gebeurd. Want Christus is die worm, gelijk Hij zelf gezegd heeft: 'Ik ben een worm, en niet een mens' (Psalm 32:7), namelijk omdat Hij zo erbarmelijk veracht en gekruisigd is. En toch heeft deze arme, gekruisigde worm die mooie boom gebeten zodat hij verdorde en heeft Hij met de zo geringe angel van het verachte evangelie heel dit rijk en dit volk ten onder gebracht.

Vervolgens, dat de worm dit niet 's avonds heeft gedaan maar 's morgens vroeg, tegen het aanbreken van de dag en dus pas toen de schade heeft aangericht, dat was met het oog hierop dat de val van het Jodendom heeft plaatsgevonden toen door het evangelie, in heel de wereld, de tijd van de genade, die van het Nieuwe Testament, was aangebroken. Dezelfde God die eens op zo'n wonderlijke wijze de wonderboom had laten groeien heeft hem daarna door de worm laten bijten, zodat hij verdorde. Is eertijds het Jodendom, niet door eigen kracht en macht maar door menig groot wonder van Gods kracht zeer snel opgekomen, zo is het ook weer, toen het uur van het evangelie had geslagen, naar Gods wil en bevel verdord en ondergegaan. Jona heeft gemurmureerd om twee belangrijke redenen. De eerste was omdat de wonderboom verdorde zodat hij daaronder niet meer schaduw kon vinden; de tweede omdat Ninevé niet onderging. Dat wil zeggen: in het oog, ook van vele grote heiligen heeft het onbillijk geleken dat de Joden werden verlaten, verdorden en dat de Ninevieten, de heidenen, het evangelie aannamen en Gods volk werden. De zon heeft gestoken op Jona's hoofd en er kwam

een oostenwind waardoor hij afgemat raakte. Met Paulus is dat ook zo geweest, toen hij 'wel wilde verbannen zijn van Christus' omwille van de Joden (Romeinen 9:3). Maar hem werd toen geantwoord dat hij beter om iets anders toornig had kunnen zijn dan om het verdorren van de wonderboom, namelijk om het ondergaan van Ninevé, want dat Ninevé beter gespaard had kunnen worden dan die boom. Ziehier hetzelfde wat Paulus zegt in Romeinen 11: 'Door hun val is het heil tot de heidenen gekomen' (vers 3) dat wil zeggen: het is beter en billijker dat het Jodendom is vergaan, hetwelk tóch zonder Geest, nutteloos, enkel bladeren zonder vrucht was, dan dat dit volk zou zijn gebleven en heel de wereld was verloren gegaan. Ziehier hoe God zelf heeft geoordeeld, en zo is het ook goed. Wij heidenen mogen Hem wel danken voor zijn genade. Ook de Joden, als zij maar hadden willen geloven en hun Jodendom hadden willen prijsgeven zou hierdoor geen enkel kwaad zijn wedervaren, terwijl voor ons het heil er in gelegen is. Ja, daartoe helpe ons God! Amen.